

T.C
BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

KÜTÜB-İ SİTTE ÖZELİNDE HADİSLERDE RAHMET

Kübra MENGİ
1930201112

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Veli ATMACA
Üye: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet DİLEK
Üye: Dr. Öğr. Üyesi Tunahan ERDOĞAN

BURDUR - 2023

T.C.
BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ETİK BEYAN

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'ne göre hazırlamış olduğum ***“Kütüb-i Sitte Özelinde Hadislerde Rahmet”*** adlı tezin hazırlanması sürecinde akademik ve etik kuralları ihlal etmediğimi, tezimin özgün olduğunu, başvurduğum kaynakları metin içinde, dipnotlarda ve kaynakçada eksiksiz ve bilimsel kurallara uygun olarak gösterdiğimi taahhüt ederim.

Kübra MENGİ
Tarih ve İmza

ÖN SÖZ

Yüce Allah, sonsuz rahmetin ve merhametin kaynağıdır. O, varlığı, kâinatı ve insanı rahmeti üzerine yaratmıştır. Bununla birlikte En'âm Suresi 54. ayette “*Rabbınız kendi üzerine rahmeti yazdı*” buyurarak rahmeti kendisine ilke edindiğini bildirmektedir. Yüce Allah tarafından âlemlere rahmet olarak gönderilen Peygamber Efendimiz, rahmet olarak isimlendirilen ilahi kelamın muhatabı olmuş, onu insanlara tebliğ ve tebyin etmiştir.

Hiz. Peygamber tarafından besmele ile başlanmayan her söz ve işin eksik kaldığının bildirilmesi sebebiyle müslümanların günlük yaşantısında önemli bir yer tutan besmelede rahmet kelimesinden müştak rahmân ve rahîm isimleri geçmektedir. Aynı isimler Kur'ân'ın ilk suresinin başında da yer almaktadır. Bununla birlikte rahmet kelimesinin namazlarda okunan dualarda ve müslümanların birbirleriyle karşılaştıklarında kullandıkları selamda geçmesi bu kavramın önemine dikkat çekmektedir.

Rahmet kavramı, birçok kaynakta sınırlı şekilde incelenmiş ancak rahmet kelimesiyle ilgili tüm rivayetlerin tespit edildiği ve etraflıca ele alındığı akademik bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu kavramın Kur'ân-ı Kerim ve hadisler bütünlüğü içerisinde incelenen müstakil bir çalışmaya konu olmaması, meseleye yönelik ilgimizi artırmıştır.

Kur'ân-ı Kerîm ve hadislerde çokça zikredilen rahmet konusunu inceleyeceğimiz çalışmamız iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde çalışmamızın temelini oluşturan rahmet kavramı üzerinde durulmuştur. Rahmetin sözlük ve terim anlamları, rahmet ile anlam yakınlığı olan kavramlar ve rahmetin farklı branşlarda ve Kur'ândaki kullanımı hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde ise rahmet kavramının yer aldığı hadis rivayetleri tespit edilmiştir.

Bu çalışmanın hazırlanmasında beni cesaretlendiren, lisans döneminden itibaren her dâim bilgilerinden istifâde etmemize imkân tanıyarak bana yol gösteren, muhterem hocam ve danışmanım Prof. Dr. Veli Atmaca'ya sonsuz minnet ve şükranlarımı sunarım. Ayrıca bana daima sabır ve gayreti telkin ederek desteğini hiçbir zaman esirgemeyen aileme teşekkürü bir borç bilirim.

Kübra MENGİ
BURDUR, 2023

(MENGI, Kübra, “Kütüb-i Sitte Özelinde Hadislerde Rahmet”, Yüksek Lisans Tezi, Burdur, 2023)

ÖZET

Rahmet, Kur’ân-ı Kerîm’de sıkça vurgulanan anlamı en geniş kavramlardan biridir. Bu kavramın önemini, “*Rahmetim her şeyi kuşatmıştır*” (Araf 7/156) ayeti ifade eder. Bununla birlikte, Yüce Yaratıcı’nın Allah isminden sonra kullandığı ilk isim de rahmet kelimesinden müştak Rahmân’dır. Yine her işin başı kabul edilen ve Müslümanların günlük yaşantısında dilinden düşürmediği besmelede Rahmân ve Rahîm isimleri yer almaktadır. Aynı zamanda Müslümanların birbirleriyle selamlaşmalarında da rahmet kavramı zikredilmektedir. Biz bu çalışmamızda, Kur’ân’da ve farklı ilim dallarında rahmet kavramının yeri ve anlam alanı hakkında inceleme yaptık. Bununla birlikte Kütüb-i Sitte’de yer alan rahmet kavramının geçtiği hadisleri tespit ettik. Çalışmamızın amacı rahmet kavramının ifade ettiği anlamları imkân nisbetinde ortaya koymaya çalışarak, bu kavramın en doğru şekilde anlaşılmasını sağlamak ve bunun neticesinde Allah’ın rahmetinin, merhametinin bilinmesine katkıda bulunmaktır. Çalışmamızda sonuç olarak, rahmet kavramının anlam alanının çok geniş olduğu ve Kur’ân-ı Kerîm’de rahmetin sözlüklerde yer verilmeyen manalarda da kullanıldığı görülmüştür. Farklı ilim dallarında ise rahmet kavramının acıma, bağışlama gibi sözlük anlamları ile yakın manalarda kullanıldığı tespit edilmiştir. Kütüb-i Sitte’de tespit edilen rahmet kavramının yer aldığı hadislerin çoğunlukla dua formatında kullanıldığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Kur’ân, Rahmet, Kütüb-i Sitte.

(MENGI, Kübra, “The concept of mercy in the hadiths, with special reference to the Qutub al-Sitta”, Master’s Thesis, Burdur, 2023)

ABSTRACT

Mercy is one of the broadest concepts with meaning often emphasized in the Holy Qur’an. The importance of this concept is expressed by the verse “My mercy is all-encompassing.” (Araf 7/156) However, the first name used by the Almighty Creator after the name of Allah is derivative a merciful from the word mercy. Again, the names Rahman and Rahim are included in the basmala, which is accepted as the beginning of everything and which Muslims don’t let go of in their daily life. At the same time, the concept of mercy is mentioned when Muslims greet each other. In this project, we examined the place and meaning of the concept of Rahman in the Qur’an and in different branches of science. However, we have identified the hadiths in which the concept of mercy is mentioned in Qutub al-Sitta. The aim of our study is to reveal the meanings of the concept of mercy to the extent possible, to ensure that this concept is understood in the most accurate way, and as a result, to contribute to the knowledge of Allah's mercy and compassion. As a result of our study, it has been seen that the concept of mercy has a very wide range of meanings and that the Qur’an also uses mercy in meanings that are not included in the dictionaries. In different branches of science, it has been determined that the concept of mercy is used in meanings close to its dictionary meanings such as pity and forgiveness. It has been observed that the hadiths containing the concept of mercy in the Qutub al-Sitta are mostly used in the form of prayer.

Keywords: *Hadith, Qur’an, Mercy, Kütüb-i Sitte.*

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN.....	i
ÖN SÖZ.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	vii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

RAHMET KAVRAMI

1.1. Rahmetin Tanımı.....	4
1.2. Rahmet Kavramına Yakın Anlamalı Kavramlar	5
1.2.1. Mağfiret	5
1.2.2. Atf	6
1.2.3. Re’fet	6
1.2.4. Şefkat	6
1.3. Farklı İlim Dallarında Rahmet Kavramı.....	7
1.3.1. İslam Felsefesinde Rahmet	7
1.3.2. Tasavvufta Rahmet	9
1.4. İtikadi Mezheplerde Rahmet Kavramı	11
1.5. Kur’ân’da Rahmet Kavramı	14

İKİNCİ BÖLÜM

HADİSLERDE RAHMET KAVRAMI

2.1. Kaynağı İtibariyle Rahmet	18
2.1.1. Allah.....	18
2.1.2. Peygamber	21

2.1.3. İnsanlar.....	25
2.2. Konusu İtibariyle Rahmet	32
2.2.1. Amelî	32
2.2.1.1. Duâ	32
2.2.1.2. Namaz	51
2.2.1.3. Hac	56
2.2.1.3. Cihâd	57
2.2.1.3. Oruç.....	57
2.2.1.4. Tövbe ve İstiğfar	57
2.2.2. Ahlakî.....	58
2.2.3. Ahbârî	60
SONUÇ.....	71
KAYNAKÇA	73
ÖZGEÇMİŞ.....	77

KISALTMALAR

a.s.	: Aleyhisselâm
b.y	: Yayın yeri yok
Bkz	: Bakınız.
DİA	: Diyanet İslâm Ansiklopedisi
h.	: Hicri
Hz	: Hazreti
krş.	: Karşılaştırınız
MÜİFV	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Nr.	: Hadis Numarası
r.a.	: Radiyallâhu anhu
s.	: Sayfa
s.a.s	: Sallallahu aleyhi ve sellem
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
thk.	: Tahkik eden
trc.	: Tercüme eden
ts.	: Tarih yok.
ö.	: Vefat tarihi
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri

GİRİŞ

1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE ÖNEMİ

İslam dininin temel kaynaklarından ilki Kur'ân-ı Kerîm, ikincisi ise Hz. Peygamber'in sünnetidir. Bu kaynaklar incelendiğinde bazı konu ve kavramların öne çıktığı görülmektedir ki rahmet kavramı bunların başında yer alır. Ku'ân ve hadislerdeki rahmet vurgusu, bu kavramın üzerinde düşünmeyi gerekli kılmaktadır. Bu noktada yaptığımız araştırmalarda rahmet ile ilgili akademik ve akademik olmayan çalışmalara rastlanılmıştır. Özellikle Kur'ân-ı Kerîm'de rahmet konusunu inceleyen makale ve yüksek lisans düzeyinde tez çalışmaları yapılmıştır. Hadislerde rahmet konusu ise bu çalışmalardan bazılarının içerisinde sınırlı şekilde kendine yer bulmuştur. Bu çalışmada hadislerde rahmet kavramının yer aldığı rivayetler tespit edilecek ve bu rivayetlerin nasıl anlaşılması gerektiği incelenecektir.

Kur'ân'daki rahmet konusunu inceleyen çalışmalardan elde ettiğimiz veriye göre rahmet kelimesi türevleriyle beraber Kur'ân'da 339 yerde geçmektedir. Bu gibi sayısal bir tespitin hadislerde yer alan rahmet kelimesi için de yapılması hedeflenmektedir. Kur'ân'da rahmet kökünden müştak Rahmân suresi yer almaktadır. Bununla birlikte surelerin başlarında yine aynı kökten türeyen rahmân ve rahîm isimlerinin geçtiği besmele bulunmaktadır. Hadislerde rahmet kelimesinin ve türevlerinin geçtiği rivayetlerde hangi türemiş kelimenin ne anlamda ve ne sıklıkta kullanıldığı hakkında ise bir bilgiye rastlanılmamıştır. Hadis âlimlerinin eserlerinde rahmet kavramına veya konusuna ayrı bâb başlıkları açıp açmadıkları eğer varsa bu bâblarda yer alan hadislerin mahiyetinin ne olduğu da merak konusudur. Bunlarla birlikte sözlüklerde genelde acıma ve affetme anlamlarına gelen rahmet kelimesinin geçtiği rivayetleri şârihlerin ne şekilde değerlendirdiğine dair sorular akla gelmektedir. Çalışmamız bu ve benzeri meselelerin cevabını alabilmek ve rahmet kavramını tüm yönleriyle ortaya koymak açısından önem arz etmektedir.

2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE KAYNAKLARI

Çalışmamız iki bölümden oluşacaktır. Birinci bölümde rahmetin kavramsal çerçevesi çizilecek ardından bu kavramın gerek Kur'ân-ı Kerîm gerekse Tasavvuf ve Felsefe gibi farklı ilim dallar açısından anlamı ortaya konulmaya çalışılacaktır. İkinci

bölüm ise rahmet kelimesinin kullanıldığı hadis rivayetlerine tahsis edilecektir. Bu bölüme veri toplama tekniği kullanılarak rahmet kelimesinin hadislerde geçtiği yerler tespit edilerek başlanacaktır. Rahmet kelimesinin geçtiği hadisler, kitâb ismi ve bab başlıkları da dikkate alınarak hadis şerhlerinden incelenecektir. Şerhler ile beraber klasik ve çağdaş sözlüklerden ve günümüzde yapılan kavram çalışmalarından faydalanılacaktır. Elde edilen materyal konusal olarak tasnif edilecektir. Bir rivayetin çeşitli tariklerinin tespit edilmesi halinde gereksiz tekrardan kaçınmak için metin içerisinde zikredilmeyecek, ilgili hadisin dipnotunda verilecektir. Ancak birden fazla konuyla alakası olan rivayetler ilgili yerde tekrar ele alınacaktır.

Rahmet kelimesinin yer aldığı rivayetler, konunun sınırlandırılması açısından öncelikle Kütüb-i Sitte'de taranacaktır. Ulaşılan materyalin kapsamına göre Dârimî'nin (ö.255/868) *Sünen*, İmam Mâlik'in (ö.179/795) *Muvattâ*, Ahmed b. Hanbel'in (ö.241/855) *Müsned*'i araştırmaya ilave edilecektir. Bu rivayetlerin tespit ve değerlendirilmesinde el-Mektebetü's-Şamile programından yararlanılacaktır.

Rahmet ve ona yakın anlam ifade eden diğer kelimelerin izahı için İbn Fâris'in (ö.395/1004) *Mu'cem*, Cevherî'nin (ö.409/1009) *Sihah*, Fîrûzâbâdî'nin (ö.817/1415) *Kâmûsu'l-muhît* ve Ebû Hilâl el-Askerî'nin *el-Furûku'l-lugaviyye* isimli eseri gibi lügat kitaplarına müracaat edilecektir. Hadislerde geçen kelimelerin anlamlarını inceleyerek hem hadis lügati hem özel şerh konumunda bulunan Garîbu'l-hadis eserleri de başvuru kaynaklarımızdan olacaktır. Bu noktada Zemahşerî'nin (ö.538/1143) *el-Fâik fî garîbi'l-hadis*'i ve Mecduddîn İbnu'l Esîr'in (ö.606/1209) *en-Nihâye fî garîbi'l-hadis*'inden istifade edilecektir.

Araştırmamızın asıl kaynaklarından biri de Kur'ân-ı Kerîm ve tefsirleridir. Rahmet kelimesinin yer aldığı ayetlerin tahlili husunda müfessirlerin yorum ve değerlendirmeleri dikkate alınacaktır. Bununla birlikte Mukâtil b. Süleyman'ın (ö.150/767) *el-Eşbâh ve'n-nezâir* ve Ragıb el-İsfahânî'nin (ö.426/1034) *el-Müfredât* isimli eserlerine de başvurulacaktır.

Temel kaynakların yanında günümüzde yapılmış olan kavram çalışmalarından da istifade edilecektir. Bu bağlamda Yunus Vehbi Yavuz'un *Rahmet* isimli kitabından, Sabri Yılmaz'ın *Elmalılı Hamdi Yazır'ın Allah'ın Rahmân ve Rahîm Sıfatlarını Tahlili* adlı çalışmasından faydalanılacaktır. Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından 2011 yılında

düzenlenen *Hz. Peygamber ve Merhamet Eğitimi* Sempozyumuna katkı sunan çalışmalardan Doç. Dr. İsmail Karagöz'ün *Merhamet Kavramı* ve Doç. Dr. Abdullah Kartal'ın *Tasavvufî Düşünceye Göre Allah'ın Rahmeti: Rahmân İsminin Sır ve Hikmeti* ve diğer bazı çalışmalara başvurulacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

RAHMET KAVRAMI

1.1. Rahmetin Tanımı

Arapçada r-h-m fiilinin mastarı olan “rahmet” kelimesi, kalp inceliği, şefkat, acıma ve affetme gibi anlamlara gelmektedir.¹ Merhamet kelimesi de bu kökten mastar olup aynı anlamları taşımaktadır. Yine bu kökten türeyen terâhame (تراحم) fiili karşılıklı olarak birbirine merhamet etmek, rahhame (رَحَّمَ), terahhame (تَرَحَّمَ) ve isterhame (استرحم) fiilleri ise aldıkları harfî cerlere göre merhamet etmesi için Allah’a dua etmek, bağışlanma dilemek gibi anlamlara gelmektedir.²

Rahmet, ihsan etmek ve nimetlendirmek anlamlarına da gelmektedir.³ İbnu’l Cevzî (ö. 597/1201) aynı şekilde rahmeti ihtiyacı olana iyilik ve nimet olarak açıklamaktadır.⁴ Sözlüklerde bu şekilde geçmekle beraber Ebu Hilal el-Askerî (ö.409/1009), rahmet ile nimet ve rikkat yani kalp inceliği arasındaki farklara dikkat çekmektedir. Ona göre rahmet, “ihtiyacı olana ihsanda bulunmak” anlamına gelmektedir. Nimet ise mal ile ihsanda bulunmaktır ve in’am şeklinde ifade edilir.⁵

İbn Fâris’e (ö.395/1004) göre r-h-m kökünün tek bir anlamı vardır. Bu da rikkat, atf ve ra’fettir. Ruhm, rahmet ve merhamet kelimeleri aynı anlama gelmektedir. Rahîm, akrabalık ilişkisi anlamına gelir. Kadının rahmi de çocuğuna karşı şefkatli ve merhametli olduğundan bu şekilde isimlendirilmiştir.⁶

Rahmet kökünden gelen rahîm (رحيم), çok merhametli, acıyan kimse anlamına gelmekle birlikte “âhirette mümin kullarına acıyan” manasında esmâ-i hüsnadandır.⁷

¹ İbn Manzûr, Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem, *Lisânu’l Arab*, Dâru Sâdır, Beyrut, ts, C. 12, s. 230; el-Fîrûzâbâdî, Mecdüddîn Muhammed b. Yakûb, *el-Kâmusu’l Muhît*, Thk. Muhammed Naîm el-Arkasûsî, Müessesetu’r-Risâle, Beyrut, 2005, s. 1111; el-Cevherî, İsmail b. Hammâd, *es-Sihâh Tâcu’l-Luğa ve Sihâhu’l-Arabiyye*, Thk. Ahmed Abdülgâfûr Attâr, Dâru’l-İlm ve’l-Melâyin, Beyrut, C. 5, s. 1929.

² İbrahim Enîs vd, *el-Mucemu’l Vasît*, Mektebetü’ş-Şuruki’d-Düveliyye, Kahire, 2004, s. 335.

³ Ebû’l-Kâsım Abdurrahmân b. İshâk ez-Zeccâcî, *İştikâku Esmâillâh*, Müessesetu’r-Risâle, Beyrut, 1986, s.41-42.

⁴ Ebulferrec Cemalüddin Abdurrahman b. Muhammed İbnu’l-Cevzi, *Nüzhetu’l A’yûni’n-Nevâzir fî İlmi’l-Vücûhi ve’n-Nezâir*, Risalet yay, Beyrut, 1987, s.331.

⁵ Ebu Hilal el-Askerî, *el-Furûk fî’l-Luga*, Çev. Veysel Akdoğan, İşaret Yayınları, İstanbul, 2017, s. 283.

⁶ İbn Fâris, Ebu’l-Hüseyin Ahmed, *Mu’cemu Mekâyisi’l-Lüğa*, Thk. Abdusselâm Hârûn, Dâru’l-Fikr, Beyrut, 1979, C. 2, s. 498.

⁷ İlhan Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Yayınları, İstanbul, 2016, s.1011.

Yine aynı kökten türeyen rahmân (رحمن) ismi “kâfir-mümin ayırmaksızın tüm yarattıklarına merhamet eden, nimet veren”, rahmâniyet ise “rahmanla ilgili olma” ya da “rahmâni olma durumu” manalarına gelmektedir.⁸ Arapça “rahm” kökü ile Türkçe “etmek, eylemek” yardımcı fiillerinin bir araya gelmesiyle “rahmetmet-rahmeylemek” şeklinde bir geçişsiz fiil de ortaya çıkmıştır. Bu fiilin kullanımına dair Âşık Ömer’den (ö.1707) şu dizeler zikredilebilir:⁹

Meclis-i mihnette kaldım ey Ömer tek başıma
Kimseler rahmeylemez gör şimdi çeşmim yaşına.

1.2. Rahmet Kavramına Yakın Anlamlı Kavramlar

1.2.1. Mağfiret

Arapçada ğ-f-r fiilinin masdarı olan mağfiret (مغفرة) kelimesi, bağışlamak, günahı gizlemek, örtmek manasında kullanılmaktadır. Mastar anlamındaki ğafr kelimesi de mağfiret anlamına gelmekte ve aynı anlamları taşımaktadır. Allah’a nispet edilerek “çok bağışlayan” anlamında ve mübalağa kalıbı ile kullanılan ğafûr (غفور) yahut ğaffâr (غفار) kelimeleri de aynı kökten müştaktır. Kişinin kendisi için Allah’tan bağışlanma dilemesini ifade eden istiğfâr (استغفار) mastarı ile; iki kişinin dua ederek Allah’tan birbirleri için bağışlanma dilemeleri anlamına gelen teğâfera (تغافر) fiili de ğ-f-r kökünden türetilmiştir.¹⁰

Râgıb el-İsfahânî el-Müfredât isimli eserinde ğ-f-r kökünün türevlerini ele alırken, istiğfar kelimesi ile ilgili özel bir açıklamada bulunmuştur. Ona göre kişinin istiğfârı sadece sözle değil hem söz hem fiille olmalı, kişi duasını kuvvetlendirecek amelde bulunmalıdır. Aksi halde yalancılardan konumuna düşeceğinden bahsetmiştir.¹¹

⁸ Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, s.1013.

⁹ Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, s.1013.

¹⁰ İbn Manzûr, *Lisânu’l Arab*, C. 5, s. 25-26; İbrahim Enîs vd, *el-Mucemu’l Vasît*, s.656; Fîrûzâbâdî, *el-Kâmusu’l Muhît*, s. 451.

¹¹ el-İsfahânî, Ebu’l-Kasım Hüseyin b. Muhammed er-Râgıb, *el-Müfredât fî garîbi’l-Kur’ân*, Thk. Safvân Adnân Dâvûdî, Dâru’l-Kalem, Şam, 2009, s. 609; Adil Bebek, “Mağfiret”, *DİA*, TDV Yayınları, Ankara, 2003, C.27, s. 313.

1.2.2. Atf

Arapçada a-t-f (عطف) fiilinin mastarı olan atf “meyletmek, yönelmek” anlamlarına gelmektedir. Mastarın mübalağa kalıbındaki attâf (عطاف) kelimesi ile mana biraz değişikliğe uğrayarak “yenilenleri/bozguna uğrayanları/kötü durumdakileri himaye eden, koruyan” şekline dönüşmektedir. Birbirine şefkat göstermek, merhametli olmak anlamı ise teâtafe (تعاطف) kelimesi ile ifade edilmektedir. Yine aynı kökten türetilen teattafe (تعطف) kelimesi ise birine iyilik yapmak, şefkatli olmak manasında kullanılmaktadır. Hatta bu haliyle kelime, yine şefkat, rikkat anlamlarını içinde barındıran rahmet kelimesiyle eş anlamlı olmaktadır.¹²

1.2.3. Re’fet

Arapçada ra-e-fe (رأف) fiilinin masdarı olan re’fet, “örtme, merhamet etme”, rauf (رؤف) ise merhametli kimse anlamlarını taşır.¹³ Re’fet, merhamet etme ve acıma anlamlarının¹⁴ yanında esirgeme ve lütuf manasını da gelir.¹⁵ Dil alimleri, re’fetin rahmete nazaran daha ileri bir şefkat duygusunu ifade ettiğini belirtmişlerdir. Rahmet, istemese de bir başkasına iyilik yapmayı, re’fet ise gönülden, isteyerek şefkat göstermeyi içermektedir.¹⁶ Esirgemek, merhamet etmek anlamlarındaki re’fetten türeyen rauf aynı zamanda “yarattıklarına karşı çok merhametli olan” manasında esmâ-i hüsnâdandır.¹⁷

1.2.4. Şefkat

Şefkat, Arapçada ş-f-k (شفق) fiilinin mastarıdır ve “korkma, sakınma” anlamlarına gelen bir kelimedir.¹⁸ Korku ve sakınma, birini zarar görmesi korkusuyla severek himayesine alma anlamındadır. Acıyıp esirgeme, esirgeyerek sevme manalarını taşıyan şefkat, korku ile karışık, rikkat ve rahmetten ileri gelen derin bir haldir.¹⁹ Aynı

¹² İbn Manzûr, *Lisânu’l Arab*, C. 9, s.249; İbrahim Enîs vd, *el-Mucemu’l Vasît*, s. 608; Fîrûzâbâdî, *el-Kâmusu’l Muhît*, s. 838.

¹³ Fîrûzâbâdî, *el-Kâmusu’l Muhît*, s. 811.

¹⁴ Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, s. 1118.

¹⁵ Ömer Nasuhi Bilmen, *Dinî ve Felsefî Ahlâk Lugatçesi*, Bilmen Yayınevi, İstanbul, 1967, s. 50.

¹⁶ Bekir Topaloğlu, “Rauf”, *DİA*, TDV Yayınları, İstanbul, 2007, C.34, s.468.

¹⁷ Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, s. 1116.

¹⁸ İbn Manzûr, *Lisânu’l Arab*, C. 10, s. 179.

¹⁹ Bilmen, *Dinî ve Felsefî Ahlâk Lugatçesi*, s. 61.

kökten türeyen “şefîk” (شفیق) ismi, merhamet ve sevgisi bol, müşfik kimse için kullanılır.²⁰

1.3. Farklı İlim Dallarında Rahmet Kavramı

1.3.1. İslam Felsefesinde Rahmet

Sokrates, Platon, Aristoteles gibi Yunan filozofların ahlak görüşleri, yöntem ve tariflerinin beraberinde Fars ve Hint düşüncesinden de istifade eden İslam filozofları Kur'an ve Sünnete dayanan İslâm ahlâkını yeniden ele almışlardır. Söz konusu yöntem ve tarifleri kullanarak İslâm ahlâkını sistemli olarak açıklamaya çalışmışlar, hassaten erdem anlayışlarında, Antik Yunan filozoflarının etkisiyle “hikmet, şecaat, iffet ve adaleti” dört temel erdem kabul etmişlerdir.²¹ Bu dört erdemin kaynakları konusunda, hikmetin ilâhî ve insanî meseleleri bilmekle, iffetin şehvet duygusu, şecaatin ise öfkeyle ilgili olduğu belirtilmektedir.²² Adalet ise diğer üç erdemin bir arada bulunmasıyla ortaya çıkmaktadır.

Hikmet, şecaat, iffet ve adalet olarak kabul edilen dört temel erdemden her birinin kapsamına giren erdemler bulunmaktadır. Rahmet kavramının ifade ettiği anlamlar itibarıyla dört cins erdemden iffet ve adaletin kapsamında olduğunu söylemek mümkündür. Şöyle ki iffetin kapsadığı alt erdemler arasında “başkalarına ikramda bulunmak” yer almaktadır.²³ “İhsan etmek ve nimet vermek” anlamları²⁴ dikkate alındığında rahmetin, iffet faziletinin bir alt erdemi olduğu söylenebilir. Bununla birlikte adaletin kapsamına giren erdemler arasında ise rahmet kavramının anlamına yakın olarak kötülüğe iyilikle karşılık vermek, lütufkâr ve affedici olmaya yer verilmektedir.²⁵

Antik Yunan filozofları tarafından geliştirilen dört temel erdemin fazilet kabul edilmesinde İslam filozofları arasında bir ittifak olmasına rağmen bu erdemlerin kapsamına giren alt erdemler konusunda değişik görüşler gündeme gelmiştir. Bununla

²⁰ Ayverdi, *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, s. 1160.

²¹ Hüseyin Karaman, “İslam Ahlâkında Temel Erdemler”, *İslam Ahlâk Esasları ve Felsefesi*, (Ed.Eyüp Baş), Grafiker Yayınları, Ankara, 2018, s. 190.

²² İbn Miskeveyh, *Tehzîbu'l-Ahlâk ve Tathîru'l-A'râk*, (Çev. Abdulkadir Şener vd.), Büyüyenay Yayınları, İstanbul, 2013, s.34.

²³ İbn Miskeveyh, *Tehzîbu'l-Ahlâk*, s.39.

²⁴ ez-Zeccâcî, *İştikâku Esmâillâh*, s.41-42.

²⁵ İbn Miskeveyh, *Tehzîbu'l-Ahlâk*, s.39.

birlikte hikmet, şecaat, iffet ve adaletin, İslam ahlakının kendine has ve ayırt edici erdemleri olmadığı görüşü de mevcuttur. Ömer Nasuhi Bilmen, Nahl suresi 90. ayetin temel faziletleri içerdiğini ifade etmekte²⁶, Prof. Dr. Cafer Sadık Yaran da aynı ayetten hareketle temel erdemlerin belirlenebileceğinden söz etmektedir.²⁷ Bu ayette şöyle buyrulmaktadır: “Şüphesiz Allah, adaleti, iyilik yapmayı, yakınlarla yardım etmeyi emreder; hayâsızlığı, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor.”²⁸

Nahl suresi 90. ayette adalet, iyilik yapmak ve yardım etmek şeklinde üç erdem; hayâsızlık, fenalık, azgınlık gibi üç de erdemsizlik yer almaktadır. Cafer Sadık Yaran, bu altı ilkeyi dikkate alarak İslam ahlakının dört temel erdemini şu şekilde ifade etmektedir: Adalet, muavenet/yardımseverlik/yakınlara bakma, iffet ve merhamet.²⁹ “Merhamet” kavramı kaynaklarda genellikle “rahmet” kelimesiyle ifade edilmektedir. Ancak rahmetin yalnızca Allah için, merhametin ise hem Allah hem insanlar için kullanıldığı belirtilmektedir.³⁰ Rahmet, Allah’ın varlıklara lütuf ve inayeti, merhamet ise insanlar için kullanıldığında diğerlerine karşı duyulan yardım etme ve acıma duygusu anlamına gelmektedir. İslam filozofları, insanlardaki merhamet ilkesini Allah’ın rahmetinin tecellisi olarak düşünmektedirler.³¹

Yahyâ b. Adî (ö.364/975), ahlâk türleri ve kısımlarını tarif ederken fazilet sayılan huylar arasında rahmet kavramını zikretmektedir. Ona göre rahmet, sevgi ve acımanın bileşiminden oluşmuş bir huydur.³² Rahmet, rahmet ve merhameti gerektiren bir halde, rahmet edilen kimseye acımakla beraber onu sevmektir. Filozof, kasâve (merhametsizlik) kavramı hakkında ise başkasına isabet eden elem ve eziyete kayıtsız kalmak anlamında olduğunu söylemektedir.³³ Nitekim İbn Sînâ da (ö.428/1037) rahmet

²⁶ Ömer Nasuhi Bilmen, *Yüksek İslâm Ahlâkı*, Bilmen Yayınevi, İstanbul, 1964, s.29.

²⁷ Cafer Sadık Yaran, *İslâm Ahlâk Felsefesine Giriş*, Değerler Eğitim Merkezi Yayınları, İstanbul, 2011, s.47.

²⁸ Nahl 16/90.

²⁹ Yaran, 2011, s.47-48.

³⁰ Hatice Toksöz, *İslam Düşüncesinde Sevgi Teorileri*, Nobel Yayınları, İstanbul, 2016, s.13.

³¹ Toksöz, *İslam Düşüncesinde Sevgi Teorileri*, s.14.

³² Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Adî, *Tehzîbu'l-Ahlâk*, (Çev. Harun Kuşlu), Türkiye Yazma Eser Kurumu Başkanlığı, İstanbul, 2013, s.30

³³ Yahyâ b. Adî, *Tehzîbu'l-Ahlâk*, s.40.

kelimesinin, yapılan bir kötülüğe veya acı çeken bir kimseye karşı merhamet etme anlamına geldiğini ifade etmektedir.³⁴

1.3.2. Tasavvufta Rahmet

Kur’ân-ı Kerîm ve hadislerde Yüce Allah’ın isim ve sıfatları bildirilmekte, O’na ait vasıflar kullara tanıtılmaktadır. İlahi isimlerin açıklanması, kullara öğretilmesindeki sebebin taabbüd (kulluk) ve onlarda seyrü sülûk (terakki) olduğu belirtilmektedir.³⁵ A’râf suresinde geçen “Güzel isimler, Allah’a aittir. Allah’a o isimlerle dua ediniz”³⁶ ayeti, ilahî isimlerin, insan ve yüce zat arasındaki ilişkisinin temelini oluşturduğunu göstermektedir.³⁷ Nitekim sufiler de gerek Kur’an-ı Kerîm ayetleri gerek kâinatta ilahi isimlerin önemini ve tecellilerini müşahade etmiş, ilahi isimleri “ahlak ideali” kabul ederek onlardan nasiplenmeye çalışmayı gaye edinmişlerdir.³⁸ Bu noktada sufiler “Allah’ın ahlâkı ile ahlâklanın” sözünü de bir prensip haline getirmişlerdir.

Sözlüklerde bilmek, tanımak, ikrar etmek anlamlarına gelen mârifet, sufiler tarafından “Allah’ın zâtı, sıfatları, fiilleri ve isimleri hakkındaki bilgi” olarak tanımlanmıştır.³⁹ Yüce Allah’ı isim ve sıfatlarıyla bildikten sonra davranışlarında onu doğrulamak, her durum ve işte Allah’a karşı samimi olmak, kötü ahlaktan ve onun afetlerinden korunmak marifetin gereği sayılmıştır.⁴⁰ Onlara göre, ilahi isimlerden alınan feyzle kalben daima Hakk’ın huzurunda duran ve muamelelerinde de bunu tasdikleyen kul Allah’ın rahmeti ve lütfuna mazhar olmaktadır.⁴¹ Bu noktada sufiler, Allah’ın isim ve sıfatları arasında bir değerlendirme yapmış, özellikleri bakımından kimi isimlere önem ve öncelik atfetmişlerdir. Allah ve Rahman isimleri ise bunların başında gelmektedir. Tasavvuf düşüncesi açısından ulûhiyet mertebesinin ardından ilk olarak rahmaniyet mertebesi, Allah isminden sonra da Rahman ismi gelmektedir.⁴² Şu

³⁴ Ebû Ali el-Hüseyin b. Abdillâh b. Sînâ, *Tis’u Resâil-i fî Hikmeti ve’t-Tabiiyyât*, Dâru’l-Arab, Kahire, 1989, s.144.

³⁵ Ahmed Zerruk, *el-Maksidü’l-Esmâ fî Şerhi Esmâillahi’l-Hüsnâ*, Dâru’l-Beyrûtî, Dimeşk, 2004, s. 17

³⁶ Araf, 7/180

³⁷ Abdullâh Kartal, “Tasavvufî Düşünceye Göre Allah’ın Rahmeti: Rahman İsmi’nin Sır ve Hikmetleri”, *Hiz. Peygamber ve Merhamet Eğitimi Sempozyum Kitabı*, Ankara, 15-17.04.2011, s.130

³⁸ Dilaver Selvi, Tasavvufta Marifetin Meyvesi Rahmet Ahlakı ve Hizmet, *Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2017, C. 5, s. 87.

³⁹ Süleyman Uludağ, “Marifet”, *DİA*, TDV Yayınları, Ankara, 2003, C. 28, s. 55.

⁴⁰ Abdülkerîm b. Hevâzin el-Kuşeyrî, *er-Risâle*, çev. Ali Arslan, Arslan Yayınları, İstanbul, 1980, s. 357-358.

⁴¹ el-Kuşeyrî, *er-Risâle*, s.357.

⁴² Kartal, “Tasavvufî Düşünceye Göre Allah’ın Rahmeti: Rahman İsmi’nin Sır ve Hikmetleri”, s. 135.

halde ilahî isimler arasında Allah isminden sonra en kapsayıcı ve kuşatıcı ilk isim Rahman ismi olmaktadır.

Rahman isminin ilahî isimler içerisindeki konumu ilahî rahmetin genişliği ve kuşatıcılığına işaret etmesi bakımından sufilere göre büyük önem arz etmektedir. Nitekim Kur'an ve hadislerde sıkça Allah'ın rahmetinin sınırsız genişliğinden ve tüm varlığı kuşattığından söz edilmekte, tasavvufî düşüncede de ilahi rahmetin bu yönü üzerinde durulmaktadır. Örneğin İbnu'l-Arabî (ö.638/1240) bu hususta, "Bil ki, Allah'ın rahmeti, hem zahirinde, hem de batınında her şeyi istila etmiştir"⁴³ demektedir.

Tasavvuf düşüncesi açısından rahmet, öncelikli olarak "eşyaya varlık verme fiili", Rahman ismi ise "eşyaya varlık veren" anlamını taşımaktadır.⁴⁴ Bu noktada kâinatın yaratılması ve varlığını devam ettirmesi, Yüce Allah'ın Rahman isminin bir gereğidir. Bu bağlamda sufiler rahmeti, imtinânî veya umumi rahmet ve vacip veya özel rahmet olmak üzere ikiye ayırmaktadır.⁴⁵ "*Rahmetim her şeyi kapsamıştır*"⁴⁶ ayeti imtinân veya umumî rahmet ismi verilen rahmet türüne temel teşkil etmektedir.⁴⁷ "O, merhamet etmeyi kendine gerekli kıldı"⁴⁸ ayeti ise vacip veya özel rahmete işaret etmektedir.

İmtinân rahmeti, eşyanın mevcut kılınması, yaratılanların korunması ve rızıklarının verilip devam etmesi anlamına gelir ki Rahman ismi de bu umumi nimetlerin ifazası ile ilgilidir.⁴⁹ Bu rahmet çeşidi, herhangi bir karşılık istemeksizin tüm kâinatı kuşatan, bir kimseye veya bir şeye mahsus olmayıp her şeye yayılan bir rahmettir.⁵⁰ Bu noktada imtinânî veya genel rahmet adı verilen rahmet, varlık verme anlamını taşımaktadır. Rahmet etmek ise karşılıksız olarak ihsan yoluyla varlık bahşetmek manasındadır.

⁴³ Muhyiddîn Muhammed el-Arabî, *Fusûsu'l-Hikem*, Dâru Âfâk linneşri ve't-tevzî, Kahire, 2016, s.177.

⁴⁴ Kemâluddîn Abdurrezzâk el-Kâşânî, *Te'vilâtü'l-Kur'ân*, çev. Ali Rıza Doksanyedi, Kadioğlu Matbaası, Ankara, 1988, s.10.

⁴⁵ Kemâluddîn Abdurrezzâk el-Kâşânî, *Islâhâtü's-Süfiyye*, thk. Abdu'l-Âl Şâhîn, Dâru'l-Menâr, Kâhire, 1992, s. 166; Ebu'l-Meâlî Sadruddin Muhammed Konevî, *Şerhu'l-Esmâi'l-Husna*, thk. Âsım İbrâhim el-Keyâlî, Kitâb Nâşirûn, Beyrut, 2012, s.31-32; İbnu'l-Arabî, *Fusûsu'l-Hikem*, s.151.

⁴⁶ A'râf, 7/156

⁴⁷ İbnu'l-Arabî, *Fusûsu'l-Hikem*, s.151

⁴⁸ En'âm, 6/12.

⁴⁹ Kâşânî, *Te'vilât*, s.10

⁵⁰ Kâşânî, *Te'vilât*, s.51; İbnu'l-Arabî, *Fusûsu'l-Hikem*, s. 221.

Vacip veya özel rahmet, kulun amelinin karşılığı olarak yüce Allah'ın sunmak, bağışlamak zorunda olduğu rahmet çeşididir. “*Şüphesiz, Allah'ın rahmeti iyi ve yararlı işleri en güzel şekilde yapanlara yakındır*”⁵¹ ayetini zikreden Kâşânî (ö.736/1335), Allah'ın, yerine getirdikleri amelleri karşılığında kullarına rahmet edeceğini, onlara mahsus ihsanda bulunacağını belirtmektedir.⁵² Bu rahmet türü muttakiler ve muhsinler için vaat edilen rahmettir.⁵³ Şu halde vacip rahmetin, emirleri yerine getirme ve yasaklardan kaçınma hususunda kulların gösterdiği titizlik ölçüsünde olduğunu söylemek mümkündür. Nihai olarak, sufiler bu iki rahmet çeşidi hakkında, Rahman isminin imtinan rahmetini; Rahîm isminin ise vacip rahmeti kapsamına aldığını ifade etmişlerdir.

1.4. İtikadi Mezheplerde Rahmet Kavramı

Mu'tezile mezhebinin düşünce yapısının temelini usûl-i hamse olarak bilinen beş inanç esası oluşturmaktadır. Bunlar tevhid, adalet, el-menzile beyne'l-menzileteyn, emir bi'l-ma'ruf nehiy ani'l-münker ve el-va'd ve'l-va'id olarak isimlendirilmektedir. Beş ilkeden ilki olarak kabul edilen menzile beyne'l-menzileteyn, büyük günah işleyen kimsenin kâfir olmadığı ancak günahı nedeniyle imandan çıkacağı ve bu ikisi arasında fîsk mertebesinde bulunacağını ifade etmektedir.⁵⁴ El-va'd ve'l-va'id ilkesine göre, fasık kimse tövbe etmeden ölürse ebedi olarak cehennemde kalır, tövbe ettiği takdirde ise mümin olarak ölür. Şu halde tövbenin olduğu yerde affetme anlamına gelen rahmetin de olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu yaklaşımın yanı sıra Mutezile kelimcilerinin rahmet kavramına bakışını incelemek yerinde olacaktır.

Kâdî Abdulcebbar (ö.405/1025), Rahmân isminin, ancak Allah Teâla'nın gücünün yeteceği büyük nimetlerde mübalağa anlamını taşıdığını, Rahîm'in ise nimet ve rahmetin çokluğundan mübalağa olup Allah'tan başkası için kullanılamayacağını ifade etmektedir.⁵⁵ Rahmân ve Rahîm'in besmelenin ardından Fâtiha suresinde tekrar zikredilmesi hakkında ise şükür ve yardım dileme için tekid anlamında kullanıldığını

⁵¹ A'râf, 7/56

⁵² Kâşânî, *İstılâhât*, s. 167.

⁵³ Kâşânî, *İstılâhât*, 166.

⁵⁴ İlyas Çelebi, “Mu'tezile”, *DİA*, TDV Yayınları, Ankara, 2020, C.31, s.396.

⁵⁵ Ebu'l-Hasen Kâdî'l-Kudât Abdulcebbar, *Tenzîhu'l-Kur'ân ani'l-Metâin*, Thk. Ahmed Abdurrahim es-Sâiyih, Mektebetu'n-Nâfize, b.y., 2006, s.24.

belirtmektedir.⁵⁶ Müellif, En'âm suresinde geçen “*Rabbınız kendi üzerine rahmeti yazdı*” ayetini zikrettikten sonra rahmet kavramına değinmemektedir.⁵⁷ Bununla birlikte bilerek veya bilmeyerek işlenen günahlar hakkında aklın gerektirdiğinin hatadan sakınmak olduğunu bu yüzden hata yapanların cahil olarak nitelendirildiğini ifade etmekte, ardından ise aynı ayetin devamına yer vermektedir: “*Şöyle ki: Sizden kim cahillikle bir kabahat işler de sonra peşinden tövbe eder, kendini düzeltirse (bilmiş olun ki) O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.*”

Kâdı Abdulcebbâr, Araf suresi 156. ayetinde yer alan “*Rahmetim ise her şeyi kapsamıştır*” ifadesini tefsir ederken burada kastedilen rahmetin bir karşılık veya mükâfat olarak verilen hususi rahmet olduğunu bildirmekte, ayetin devamında gelen “*Onu (o rahmeti) bana karşı gelmekten sakınanlara yazacağım*” ifadesinin ise bu hususi rahmete işaret ettiğini belirtmektedir.⁵⁸

Ebû Müslim el-İsfâhânî'nin (ö.322/934) *Câmiu't-Te'vîl* isimle eserinde Rahmân ve Rahîm isimlerinin besmeleden sonra zikrediliği ilk yer olması sebebiyle çalışmamız açısından önem arzeden Fatiha suresinin yer almadığı ve esere Bakara suresi tefsiri ile başlandığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte, kavramın ilk geçtiği yerde ele alındığı düşüncesinden hareketle Bakara suresinde rahmet kavramının geçtiği ayetlerin tefsirine bakılmış ancak bu ayetlere yer verilmediği görülmüştür. Çalışmamız boyunca sıkça zikrettiğimiz En'âm suresi 12 ve 54. ayet ile A'râf suresi 56 ve 156. ayetlerinin de kendilerinden bir önceki ve bir sonraki ayetlere yer verilmesine rağmen kaydedilmediği görülmüştür.⁵⁹

Zemahşerî (ö.538/1144), rahmet kelimesinin atf (şefkat), sevgi ve üstüne eğilme (انعطاف) anlamlarına geldiğini belirtmektedir. Allah'ın rahmet sıfatıyla nitelendirilmesinin ise Allah'ın kullarına nimet vermesini ifade eden bir mecaz olduğunu ifade etmektedir.⁶⁰ Rahmân isminde, Rahîm'de bulunmayan bir mübalağa

⁵⁶ Kâdı Abdulcebbâr, *Tenzîhu'l-Kur'ân*, s.25.

⁵⁷ Kâdı Abdulcebbâr, *Tenzîhu'l-Kur'ân*, s.155.

⁵⁸ Kâdı Abdulcebbâr, *Tenzîhu'l-Kur'ân*, s.176.

⁵⁹ Ebû Müslim Muhammed b. Bahr el-İsfâhânî, *Câmiu't-Te'vîl li Muhkemi't-Tenzîl*, Thk. Dr. Hızır Muhammed Nebha, b.y, t.y. s.115-119, 130-132.

⁶⁰ Ebu'l-Kâsım Mahmud b. Ömer ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf an Hakâiki't-Tenzîl*, Dâru'l-Marife, Beyrut, 2009, s.26.

olduğunu⁶¹, Rahmân ismi ile asıl ve büyük nimetlerini, Rahîm ile ince ve gizli nimetlerini ifade ettiğini bildirmektedir.⁶²

Zemahşerî, En'âm suresi 54. ayetinde yer alan “*Rabbınız kendi üzerine rahmeti yazdı*” ifadesinin, Hz. Peygamberin sözü olduğunu ve bu sözü Allah'ın rahmetinin genişliği ve tövbeleri kabul edeceğini müjdeleyerek inananları sevindirmek için söylediğini belirtmektedir.⁶³ “*O, merhamet etmeyi kendine gerekli kıldı*”⁶⁴ ayeti hakkında “marifetullahı götürmek, (doğru yola ulaştırmak için) hidayet etmek konusunda merhamet etmeyi kendisine gerekli kılmıştır” demektedir.⁶⁵ A'raf suresi 156. ayetinde geçen rahmetin mümin veya kâfir olsun, itaat eden veya asi kimse olsun herkesi nimetlendiren, herkesi ve her şeyi kapsayan genişlikte bir özelliğe sahip olduğunu ifade etmektedir. Bununla birlikte ayetteki sınırsız rahmetin, ahir zamanda Muhammed (s.a.s.)'in ümmetinden olan, Allah Teâla'nın ayetleri ve kitaplarının tamamına inanan, hiçbirini inkâr etmeyenlere olduğundan söz etmektedir.⁶⁶

Şîî alim Tabâtabâî (ö.1981), rahmet kökünden gelen Rahmân ve Rahîm için bu vasfın, bir şeyini kaybeden veya bir şeye ihtiyacı olan kimseyi görünce kalpte beliren özel bir duygu olduğunu ifade etmektedir. Müellife göre bu duygu neticesinde insan o eksikliği tamamlamak ve ihtiyacı kaldırmak için harekete geçmektedir. İhtiyacı gidermek için vermek, bolca ihsanda ve ikramda bulunmak anlamına dönen rahmet kavramı bu manada Allah Teâla'yı nitelendirmek için kullanılmaktadır.⁶⁷

Tabâtabâî A'raf suresinde geçen “*Azabım var ya, dilediğim kimseyi ona uğrattırım. Rahmetim ise her şeyi kapsamıştır*” ayeti hakkında, Allah Teâlanın azaba uğratmayı "dilediği kimse" ile kayıtladığını, rahmetinin genişliğine ise bir sınır çizmediğini ifade etmektedir.⁶⁸ O'nun rahmetinin genişliği ve nimetlerini doldurup taşıması, rububiyet vasfının ve ilahlılığının bir gereğidir.⁶⁹ Mahlûkattan her birinin varlığı hem kendisi hem de kendinden başka varlıklar için nimettir. Çünkü hepsi birbiri

⁶¹ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, s.26.

⁶² Zemahşerî, *el-Keşşâf*, s.27.

⁶³ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, s.330.

⁶⁴ En'âm, 6/12.

⁶⁵ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, s.321.

⁶⁶ Keşşâf, s.390.

⁶⁷ Muhammed Hüseyin b. Muhammed Tabâtabâî, *el-Mîzân fî Tefsîri'l-Kur'ân*, Müessesetü'l-A'lâ li'l-Matbûât, Beyrut, 1973, C.1, s.18.

⁶⁸ Tabâtabâî, *el-Mîzân*, C.8, s.273.

⁶⁹ Tabâtabâî, *el-Mîzan*, C.8, s.274.

ile irtibatlıdır. Bütün iyilikler ve kötülükler esasen bir nimettir. Bununla birlikte kimi zaman bazı durumlar birilerinin faydasına olduğu halde bazılarının da zararınadır. Örneğin hastalıklar, afetler ve belalar zararlı göründükleri halde birçok yaratığa faydalı olmaktadır.⁷⁰ Son olarak müellif, iki tür rahmetten bahsetmektedir. İlki, mümin-kafir fark etmeksizin herkesin pay aldığı ilahi bir nimet olan rahmettir. Diğeri ise Yüce Allah'ın kendisine iman ve kulluk etme karşılığında ihsan ettiği hususi bir rahmettir ki bu da dünyada temiz ve aydınlık bir hayat, ahirette ise O'nun rızası ve cennettir.⁷¹

1.5. Kur'ân'da Rahmet Kavramı

Kurân-ı Kerîm'in ilk suresi Fatiha'nın başında Allah isminin hemen ardından Rahmân ve Rahîm isimlerinin zikredilmesi Kuran'da rahmet kavramının önemine işaret etmektedir. Bununla birlikte kendisinin Rahmân ve Rahîm olduğunu vurgulayan birçok ayet de bulunmaktadır.⁷² Bu ayetlerin sayısı 114'ü bulmakta, 92 yerde İlâhî Zât'a nisbet edilmekte, 119 yerde fiil kalıbında, elli yedi yerde “*Rahmân*” ve 114 yerde “*Rahîm*” ismiyle yine Allah Teâlâ'ya izâfe edilmektedir. Ayrıca surelerin başında yer alan ve Hz. Peygamber'in onunla başlanmayan her işin eksik ve bereketsiz olacağını haber verdiği⁷³, Müslümanların da her hususta dilinden düşürmediği besmelede Rahmân ve Rahîm isimleri Allah lafzıyla birlikte kullanılmaktadır.

Arapçada mübalağa ifade eden فاعِل ve فعْلان vezinlerinde gelen rahmân ve rahîm isimleri, rahmet kökünden türemiştir.⁷⁴ Rahmân, sonsuz rahmet sahibi, rahmetiyle her şeyi kuşatan anlamlarında⁷⁵ olup hem isim hem de sıfat olarak kullanılmaktadır.⁷⁶ Bu isim Allah'a nisbet edildiğinde cümle mahlûkatı yaratarak onlara rahmet eden ve

⁷⁰ Tabâtabâî, *el-Mîzan*, C.8, s.274.

⁷¹ Tabâtabâî, *el-Mîzan*, C.8, s.274.

⁷² Bkz. Abdülhamit Birişik, “Rahmet”, *DİA*, TDV Yayınları, İstanbul, 2007, C. 34, s. 419; İbrâhîm 14/34; en-Nahl 16/18; el-A'râf 7/156; el-Mü'min 40/7; el-En'âm 6/12, 54; el-Enbiyâ 21/107; el-Ahzâb 33/6.

⁷³ Birişik, “Rahmet”, *DİA*, C. 34, s. 419; Bkz. Ebü'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed el-Hudayrî es-Süyûtî eş-Şâfiî, *el-Câmu's-Sağîr fî Ehâdisi'l-Beşîri'n-Nezîr*, 2. Baskı, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, 1425/2004, C. 2, s. 391, (Nr. 6284, 6285).

⁷⁴ İbn Manzûr, *Lisânu'l Arab*, C. 12, s. 230-231; el-Cevherî, *es-Sihâh Tâcu'l-Luğa ve Sihâhu'l-Arabiyye*, C. 5, s. 1929.

⁷⁵ İbn Manzûr, *Lisânu'l Arab*, C. 12, s. 231; en-Nesefî, Ebu'l-Berekât Abdullah b. Ahmed, *Medâriku't-Tenzîl ve Hakâiku't-Tevîl*, Thk. Seyyid Zekeriya, Mektebetu Nizâr Mustafa el-Bâz, Mekke, ts., s. 8;

⁷⁶ Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kurân Dili*, Eser Neşriyat ve Dağıtım, İstanbul, 1979, C. 1, s. 32.

rızıklarını genişleten anlamına da gelmektedir.⁷⁷ Bununla bütün varlıkların yok iken varlık sahasına çıkarılmasını ifade eden bir var etme iradesi kastedilmektedir.⁷⁸ O, Rahmân olması sebebiyle her şeyi ilk kez yaratmış ve yarattıklarına fitrî kabiliyet ve ihsanlar vermiştir.⁷⁹ Rahîm ise “çok merhamet edici” anlamında ism-i faildir⁸⁰ ve sadece sıfat olarak kullanılmaktadır.⁸¹ Rahmân sıfat isminin manası rahîmden daha kapsamlıdır. Şöyle ki Rahmân, iman eden etmeyen, çalışan çalışmayan, yeryüzünden gökyüzüne kadar her şeyi ve herkesi içine almakta ve rahmetiyle muamelede bulunmaktadır. O, Rahmân olduğu için ezeli rahmeti de umumi olmaktadır.⁸² Rahîm, ahirette yalnız müminleri kapsayan ilâhi rahmeti ifade ettiğinden manasında hususilik taşımaktadır.⁸³ Rahmân, Allah’ın özel isimlerinden olup başkası için kullanılması uygun görülmemiş, rahîm için ise tam aksi belirtilerek mümkün varlıkların bu sıfatla nitelenmesi caiz kabul edilmiştir.⁸⁴ Nitekim bu sıfatın Kur’ân-ı Kerîm’de Hz. Peygamber (s.a.s) için kullanıldığı görülmektedir: “*Andolsun, size kendi içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya düşmeniz ona çok ağır gelir. O, size çok düşkün, mü’minlere karşı da çok şefkatli (رَوْفٌ) ve merhametlidir (رَحِيمٌ).*”⁸⁵

Rahmet kavramı, Kur’ân’da 35 farklı lafızla yer almaktadır. Bu kavram, türevleriyle birlikte 339 yerde geçmektedir.⁸⁶ Mukâtil b. Süleyman da rahmetin Kur’ân’da 11 farklı anlamda geçtiğini ifade etmektedir.⁸⁷ Bu anlamları, yer aldığı ayetlerle beraber şöyle sıralamak mümkündür:

İslâm Dini: “*Ne Kitab ehlinde inkâr edenler ve ne de Allah’a ortak koşanlar, Rabbinizden size bir iyilik gelmesini isterler. Oysa Allah, rahmetini dilediğine tahsis*

⁷⁷ Zeccâc, Ebû İshâk İbrahim b. es-Serî, *Tefsîru Esmâillahi Hüsnâ*, Thk. Ahmed Yusuf ed-Dakkâk, Kâhire, ts., s. 28.

⁷⁸ Sabri Yılmaz, “Elmalılı Hamdi Yazır’ın Allah’ın Rahman ve Rahim Sıfatlarını Tahlili”, *Kelam Araştırmaları Dergisi*, 2006, C. 4, S. 2, s.111.

⁷⁹ Yazır, *Hak Dini Kur’ân Dili*, C. 1, s. 35.

⁸⁰ İbn Manzûr, *Lisânu’l Arab*, C. 12, s. 231.

⁸¹ Yazır, *Hak Dini Kur’ân Dili*, C. 1, s. 34.

⁸² Yazır, *Hak Dini Kur’ân Dili*, C. 1, s. 34; en-Nesefî, *Medâriku’t-Tenzîl*, s. 8.

⁸³ Zeccâc, *Tefsîru Esmâillahi Hüsnâ*, s. 28; en-Nesefî, *Medâriku’t-Tenzîl*, s. 8; Bekir Topaloğlu, “Rahmân”, *DİA*, TDV Yayınları, İstanbul, 2007, C. 34, s. 416.

⁸⁴ İbn Manzûr, *Lisânu’l Arab*, C. 12, s. 230; en-Nesefî, *Medâriku’t-Tenzîl*, s. 8; Rahmân’ın, Kur’ân-ı Kerîm’de “Allah” zat ismi gibi özel isim olarak kullanıldığını gösteren ayetler bulunmaktadır. Bkz. el-İsrâ 17/30, ez-Zuhruf 43/45, Yâsin 36/11, Kaf 50/33, Mülk 67/3.

⁸⁵ Tevbe, 9/128.

⁸⁶ Ümran Erdem, “Kur’ân-ı Kerim’de Merhamet”, *Mardin Artuklu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Mardin, 2022, s.13.

⁸⁷ Mukâtil b. Süleymân, *el-Vücûh ve’n-Nezâir fî Kur’âni’l-Azîm*, Thk. Hâtim Sâlih Dâmin, Mektebetu’r-Reşad, Riyad, 2011, s.44.

eder”⁸⁸, ayeti kerimesi ile “Allah dileseydi, onları (aynı dine mensup) bir tek ümmet yapardı. Fakat O, dilediğini rahmetine sokar”⁸⁹ ayetlerinde yer alan rahmet kavramıyla O’nun dini kastedilmektedir.⁹⁰

Cennet: “İman edenler, hicret edenler, Allah yolunda cihad edenler; şüphesiz bunlar Allah’ın rahmetini umarlar”⁹¹, ve “Yüzleri ağaranlar ise Allah’ın rahmeti içindedirler. Onlar orada ebedî kalacaklardır”⁹² gibi ayetlerde cennet anlamına gelmektedir.

Yağmur: “Allah’ın rahmetinin eserlerine bak! Yeryüzünü ölümünden sonra nasıl diriltiyor”⁹³ ayetiyle “Rüzgârları, yağmurun müjdecileri olarak göndermesi, Allah’ın (varlık ve kudretinin) delillerindendir. O, bunu, size rahmetinden tattırmak, emriyle gemilerin yol alması, O’nun lütfundan rızınızı aramanız ve şükretmeniz için yapar.”⁹⁴ ayetlerinde yağmur manasındadır.

Nübüvvet: “Rabbinin rahmetini onlar mı bölüştürüyorlar?”⁹⁵ ayeti kerimesi ile “Yoksa mutlak güç sahibi ve çok bağışlayan Rabbinin rahmet hazineleri onların yanında mıdır?”⁹⁶ ayetinde rahmet kavramı nübüvvet anlamındadır.

Nimet: “Allah’ın size lütfu ve merhameti olmasaydı, pek azınız hariç, muhakkak şeytana uyardınız”⁹⁷ ve “Allah’ın size lütfu ve merhameti olmasaydı ve Allah tövbeleri kabul eden, hüküm ve hikmet sahibi olmasaydı, hâliniz nice olurdu?”⁹⁸ ayetlerinde nimet manasındadır.

Kur’ân: “Eğer bize kitap indirilseydi, biz onlardan daha çok doğru yolda olurduk” demeyesiniz diye bu Kur’an’ı indirdik. İşte size Rabbinizden açıkça bir delil, bir hidayet ve bir rahmet geldi”⁹⁹ ve “De ki: “Ancak Allah’ın lütuf ve rahmetiyle, yalnız

⁸⁸ Bakara, 1/105

⁸⁹ Şûra, 42/8.

⁹⁰ Aynı şekilde İnsan suresi 31. ayet, Fetih suresi 25. ayet ve Âli İmran suresi 73. ayette de rahmet kavramı İslâm dini için kullanılmıştır.

⁹¹ Bakara, 1/218

⁹² Âli İmran, 3/107.

⁹³ Rûm, 30/50

⁹⁴ Rûm, 30/47

⁹⁵ Zuhruf, 43/32.

⁹⁶ Sad, 38/9

⁹⁷ Nisa, 4/83.

⁹⁸ Nûr, 24/10.

⁹⁹ En’âm, 6/157.

bunlarla sevinirler. Bu, onların toplayıp durduklarından daha hayırlıdır”¹⁰⁰ ayetlerinde rahmet kavramı ile Kur’ân kastedilmektedir.

Rızık: “Eğer Rabbinden umduğun bir rahmeti beklerken onlardan yüz çevirecek olursan, onlara yumuşak söz söyle”¹⁰¹ ve “..Rabbiniz size rahmetini yaysın ve içinde bulunduğunuz durumda yararlanacağınız şeyler hazırlasın”¹⁰² ayetlerinde rahmet, rızık manasındadır.

Yardım: “De ki: “Eğer Allah size bir kötülük dilese, sizi Allah’tan koruyacak kimdir? Yahut size bir rahmet dilese, buna engel olacak kimdir?”¹⁰³

Afiyet: “Yahut Allah bana bir rahmet dilese, onlar O’nun rahmetini engelleyebilirler mi?”¹⁰⁴

Sevgi: “Muhammed, Allah’ın Resûlüdür. Onunla beraber olanlar, inkârcılara karşı çetin, birbirlerine karşı da merhametlidirler.”¹⁰⁵

İman: “..Eğer ben Rabbim tarafından apaçık bir delil üzerinde isem ve bana tarafından bir rahmet (peygamberlik) vermişse, O’na karşı geldiğim takdirde beni Allah’tan kim koruyabilir?”¹⁰⁶

Yukarıda rahmet kavramının Kur’ân’da yer alan 11 farklı anlamı bir veya iki ayet örneğiyle sınırlandırarak zikredilmiştir. Mukâtil b. Süleyman tarafından verilen örneklerin sayısı incelendiğinde ise toplamda 33 ayet kullandığı görülmektedir. Bu sayının ise çoğunluğunu “cennet”, “yağmur” ve “İslâm” anlamlarını örneklendirmek için kullanmıştır. Şu halde rahmet kavramının Kur’ân-ı Kerim’de yer alan 11 farklı anlamı içerisinde mezkûr üç anlamın öne çıktığını söylemek mümkündür.

¹⁰⁰ Yûnus, 10/58.

¹⁰¹ İsrâ, 17/28.

¹⁰² Kehf, 18/16.

¹⁰³ Ahzâb, 33/17.

¹⁰⁴ Zümer, 39/38

¹⁰⁵ Fetih, 48/29

¹⁰⁶ Hûd, 11/63.

İKİNCİ BÖLÜM

HADİSLERDE RAHMET KAVRAMI

Bu bölümde hadislerde rahmet kavramı lafız olarak tespit edilecek ardından bu hadisler şârihlerin yorum ve değerlendirmeleri dikkate alınarak incelenecektir. Tespit edilen rivayetlere kaynağı ve konusuna göre olmak üzere iki ayrı başlık altında yer verilecektir.

2.1. Kaynağı İtibariyle Rahmet

2.1.1. Allah

حَدَّثَنِي أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: أَرْسَلَتِ ابْنَةُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَيْهِ: إِنَّ ابْنًا لِي قُبِضَ فَاثْنَا، فَأَرْسَلَ يَقْرَأُ السَّلَامَ، وَيَقُولُ: (إِنَّ لِلَّهِ مَا أَخَذَ وَلَهُ مَا أَعْطَى، وَكُلٌّ عِنْدَهُ بِأَجَلٍ مُّسَمًّى، فَلْتَصْبِرْ وَلْتَحْتَسِبْ). فَأَرْسَلْتُ إِلَيْهِ تُقْسِمُ عَلَيْهِ لِيَأْتِيَنِيهَا، فَقَامَ وَمَعَهُ: سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ، وَمَعَاذُ بْنُ جَبَلٍ، وَأَبِيُّ بْنُ كَعْبٍ، وَزَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ، وَرَجَالٌ، فَرَفَعَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الصَّبِيُّ وَنَفْسُهُ تَتَقَعَّقُ، قَالَ: حَسِبْتُهُ أَنَّهُ قَالَ: كَانَهَا شَنْ، فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ، فَقَالَ سَعْدٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا هَذَا؟ فَقَالَ: (هَذِهِ رَحْمَةٌ جَعَلَهَا اللَّهُ فِي قُلُوبِ عِبَادِهِ، وَإِنَّمَا يَرْحَمُ اللَّهُ مِنْ عِبَادِهِ الرَّحْمَاءَ)¹⁰⁷

Usâme b. Zeyd'den (r.a.) şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah'ın (s.a.s.) kızı (Zeynep) “Oğlum öldü, bana geliniz”, diye babasına haber gönderdi. Rasûlullah da kızına selâm söyleyerek “Allah'ın aldığı ve verdiği ne varsa O'na âittir. Her şeyin Allah katında belirlenmiş bir müddeti vardır. Binâenaleyh sen sabret ve bu sabrın Allah katında sevabı olduğunu hatırla” diye cevap gönderdi. Kızı ise yemin vererek muhakkak gelmesi için haber yolladı. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.s.) beraberinde Sa'd b. Ubâde, Muâz b. Cebel, Ubeyy b. Ka'b, Zeyd b. Sâbit ve diğerleri ile kalkıp

¹⁰⁷ Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil el-Buhârî, *el-Câmiu's-Sahîh*, Thk. Muhammed Züheyr b. Nâsır, Dâru Tavki'n-Necât, b.y., 1422, “Cenâiz”, 32 (Nr. 1224); “Merdâ”, 9 (Nr. 5331); “Eymân ve'n-Nuzûr”, 8 (Nr. 6279); “Tevhid”, 2 (Nr. 6942); “Tevhid”, 25 (Nr.7010); Ebu'l-Hüseyin Müslim b. Haccâc, *Sahîh*, Thk. Muhammed Fuad Abdulbâki, Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut, t.y., “Cenâiz”, 6 (Nr. 923/11); Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd Mâce el-Kazvînî, *Sünen-i Ibn Mâce*, Thk. Şuayb Arnavut, Adil Mürşid vd., Dâru'r- Risâleti'l-Alemiyye, b.y., 1430/2009, “Cenâiz”, 53 (Nr. 1588); Ebû Dâvud Süleyman b. el-Eş'âs, *Sünen*, Thk. Şuayb Arnavut, Muhammed Kâmil Kara, Dâru'r-Risâleti'l-Alemiyye, b.y., 1430/2009, “Cenâiz”, 28 (Nr. 3125); Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb b. Alî en-Nesâî, *Sünen Mücteba*, Thk. Abdulfettah Ebû Gudde, Mektebu Matbûâtî'l-İslâmiyye, Halep, 1406/1986, “Cenâiz”, 22 (Nr. 1868).

kızının yanına geldi. Can çekişmekte olan çocuk Rasûlullah'ın kucağına verildi. Râvî, "vücûdu sanki eski su kırbaşı gibiydi" dediğini sanıyorum demiştir. Rasûlullah'ın iki gözünden yaşlar aktı. Sa'd b. Ubâde: Yâ Rasûlallah, bu gözyaşı nedir? diye sordu. Rasûlullah "Bu (gözyaşı) Allah'ın kullarının kalplerine koyduğu bir rahmettir. Allah ancak kullarından merhametli olanlara rahmetini ihsan eder" buyurdu.

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: قَدِمَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَبْيٌ، فَإِذَا امْرَأَةٌ مِنَ السَّبْيِ قَدْ تَحَلُبُّ تَذْيِهَا تَسْقِي، إِذَا وَجَدَتْ صَبِيًّا فِي السَّبْيِ أَخَذَتْهُ، فَأَلْصَقَتْهُ بِبَطْنِهَا وَأَرْضَعَتْهُ، فَقَالَ لَنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (أَتَرُونَ هَذِهِ طَارِحَةً وَلَدَهَا فِي النَّارِ). قُلْنَا: لَا، وَهِيَ تَقْدِرُ عَلَى أَنْ لَا تَطْرَحَهُ، فَقَالَ: (لَلَّهِ أَرْحَمُ بَعْبَادِهِ مِنْ هَذِهِ بَوْلَدِهَا)¹⁰⁸

Ömer b. Hattâb'dan (r.a.) rivayet edildiğine göre Rasûlullah'ın (s.a.s.) huzuruna (Hevâzin kabilesinden) esirler gelmişti. Bunların içinde (çocuğunu kaybetmiş) bir kadın vardı. O kadın göğsüne biriken sütü sağıyor (çocuklara veriyor, emziriyordu). Kadın, esirler arasında çocuğunu bulunca hemen alıp onu bağrına bastı ve (derin bir şefkatle) çocuğunu emzirmeye başladı. Bunu görünce Rasûlullah bize "Şu kadının kendi çocuğunu ateşe atacağını sanır mısınız?" dedi. Biz de "Hayır, atmamaya muktedir oldukça atmaz" dedik. Rasûlullah, "İşte Yüce Allah kullarına karşı bu kadının çocuğuna şefkatinden daha merhametlidir" buyurdu.

عَنْ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - فِي بَعْضِ غَزَوَاتِهِ، فَمَرَّ بِقَوْمٍ، فَقَالَ: "مَنْ الْقَوْمُ" فَقَالُوا: نَحْنُ الْمُسْلِمُونَ، وَامْرَأَةٌ تَحْصِبُ تَنُورَهَا، وَمَعَهَا ابْنٌ لَهَا، فَإِذَا ارْتَفَعَ وَهَجَ التَّنُورِ، تَنَحَّتْ بِهِ، فَأَتَتْ النَّبِيَّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - فَقَالَتْ: أَنْتَ رَسُولُ اللَّهِ؟ قَالَ: "نَعَمْ" قَالَتْ: بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي، أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ؟ قَالَ: "بَلَى" قَالَتْ: أَوَلَيْسَ اللَّهُ أَرْحَمَ بَعْبَادِهِ مِنْ الْأُمِّ بَوْلَدِهَا؟ قَالَ: "بَلَى" قَالَتْ: فَإِنَّ الْأُمَّ لَا تُلْقِي وَلَدَهَا فِي النَّارِ. فَأَكْبَّ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - يَبْكِي، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ إِلَيْهَا فَقَالَ: "إِنَّ اللَّهَ لَا يُعَذِّبُ مِنْ عِبَادِهِ إِلَّا الْمَارِدَ الْمُتَمَرِّدَ الَّذِي يَتَمَرَّدُ عَلَى اللَّهِ، وَأَبَى أَنْ يَقُولَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ"¹⁰⁹

İbn Ömer'den (r.a.) rivayete göre şöyle demiştir: Biz savaşlarının birinde Rasûlullah (s.a.s.) ile beraberdik. O (bu seferde) bir kavme uğradı ve "Bunlar kimdir?" diye sordu. O kavim ise "Biz müslümanız", dediler. Orada bir kadın yanında oğluyla

¹⁰⁸ Buhari, "Edeb" 18, (Nr. 5653); Müslim, "Tevbe" 4, (Nr. 2754/22).

¹⁰⁹ İbn Mâce, "Zühd" 35, (Nr. 4297).

tandırına yakacak atıyordu. Tandırın alevi yükselince kadın çocuğunu uzaklaştırdı. Sonra kadın Rasûlullah'a (s.a.s) gelerek "Sen Allah'ın Rasûlü müsün?" dedi. Rasûlullah'ın "evet" cevabı üzerine kadın "Babam, anam sana feda olsun! Allah merhametli olanların en merhametlisi değil mi?" dedi. Rasûlullah "evet" buyurdu. Kadın "Allah, kullarına, annenin çocuğuna şefkatinden daha çok merhametli değil midir?" dedi. Rasûlullah tekrar aynı cevabı verdi. Kadın "Peki, anne çocuğunu ateşe kesinlikle atmaz (merhametlilerin en merhametlisi olan Allah, kullarını nasıl ateşe atacak)", dedi. Bunun üzerine Rasûlullah ağlayarak mübarek başını eğip yere baktı. Sonra mübarek başını kadına doğru kaldırarak "Şüphesiz Allah, hak yoldan sapıp O'na itaat etmeye tenezzül etmeyen ve Tevhîd kelimesini söylemekten imtina eden azgın kulundan başka kullarına azab etmeyecektir", buyurdu.

عن عامرِ الرّامِ أخِي الخُضَرِ - قال النُّفَيْلِيُّ: هو الخُضَرُ ولكن كذا قال: - قال: إني لِبِلادنا إذ رُفِعَتْ لنا رايَاتُ وألويَّةٌ، فقلت: ما هذا؟ قالوا: هذا لِوَاءِ رسولِ الله - صَلَّى الله عليه وسلم -، فأتَيْتُهُ وهو تحت شجرةٍ قد بُسِطَ له كساءٌ وهو جالسٌ عليه، وقد اجتمع إليه أصحابُه، فجلستُ إليهم، فذكر رسولُ الله - صَلَّى الله عليه وسلم - : الأسقامُ، فقال: "إِنَّ المؤمنَ إذا أصابه السَّقَمُ ثم أعفاه الله منه كان كفارةً لما مضى من ذنوبه، وموعظةً له فيما يَسْتَقْبِلُ، وإن المنافقَ إذا مرض ثم أُعْفِيَ كان كالبعير عَقَلَهُ أهْلُهُ ثم أرسلوه فلم يَدِرْ لِمَ عَقَلُوهُ ولم يَدِرْ لِمَ أرسلوه" فقال رجلٌ ممن حوله: يا رسولَ الله، وما الأسقامُ؟ والله ما مرضتُ قطُّ، فقال: "قُمْ عَنَّا فَلَسْتَ مِنَّا" فبينما نحن عنده إذ أقبل رجلٌ عليه كساءٌ وفي يده شيءٌ قد التَفَّ عليه، فقال: يا رسولَ الله، إني لما رأيْتُكَ أقبلْتُ فمررتُ بِغَيْضَةِ شَجَرٍ، فسمعتُ فيها أصواتَ فراخٍ طائرٍ، فاخذتُهن فوضعتُهن في كِسائي، فجاءتْ أُمُهْن فاستدارتْ على رأسي، فكشفتُ لها عنهن، فوقعَت عليهن معهن، فلففتُهن بكِسائي، فهن أَوْلَاءُ معي، قال: "ضَعْنَهُنَّ عَنكَ" فوضعتُهن، وأبَتُّ أُمُهْن إِلَّا لُزِمَتْهُنَّ، فقال رسولُ الله - صَلَّى الله عليه وسلم - لأصحابه: "أَتَعْجَبُونَ لِرُحْمِ أُمِّ الْأَفْرَاحِ فِرَاحَها؟" قالوا: نعم يا رسولَ الله، قال: "فوالذي بَعَثَنِي بِالْحَقِّ لَهِ أَرْحَمَ بعباده من أُمِّ الْأَفْرَاحِ بِفِرَاحِها، ارجعْ بهن حتى تضعَهن من حيث أخذتَهن وأُمُهْن مَعَهُنَّ" فرجعْ بهن¹¹⁰.

Amir er-Rami'den rivayet edildiğine göre şöyle demiştir: Ben memleketimizdeydim. Bizim için bayrakların ve sancakların dikildiğini (görünce) "Bu da nedir?" dedim. "Bu Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem)'in sancağıdır" dediler.

¹¹⁰ Ebû Davûd, "Cenaiz" 1, (Nr. 3089).

Bunun üzerine (Rasûlullah'ın) yanına geldim. Bir ağacın altında kendisi için serilen bir elbisenin üzerinde oturmuş. Sahabileri de etrafına toplanmışlardı. Ben de oraya oturdum. Rasûlullah, hastalıklardan bahsederken şöyle buyurdu: “Bir mü'mine hastalık isabet eder sonra Allah bu mü'mini o hastalıktan kurtarırsa o hastalık, bu mü'minin günahlarına keffaret, ileride (başına) gelecek işler hakkında ona bir öğüt olur. (Fakat) bir münafık hastalanır da sonra iyileşecek olursa tıpkı sahiplerinin bağlayıp sonra salıverdiği bir deve gibi olur. Kendisini niçin bağladıklarını da niçin saldıklarını da bilmez.” Bunun üzerine orada bulunanlardan bir adam: “Ey Allah'ın Rasûlu! (Bu sözünü ettiğin) hastalıklar nedir? Vallahi ben (hayatta) hiç hastalanmadım” dedi. Rasûlullah, “Sen yanımızdan kalk. Çünkü sen bizden değilsin” buyurdu. Biz yanındayken oraya (elinin) üzerinde elbise olan bir adam çıkageldi. Elinde bir şey (daha) vardı (ve elbise o şeyin) üzerine sarılmıştı. O zat “Ey Allah'ın Rasûlu! Ben seni görünce (huzuruna gelmek üzere) sana (doğru) yöneldim. (Gelirken) ağaçları sık olan bir yere uğradım. Orada kuş yavrusu sesleri işittim. Onları alıp elbisemin içine koydum. Bunun üzerine anneleri gelip başımın üstünde dolaşmaya başladı. Ben de onun için elbisemi yavruların üzerinden kaldırdım. Bunun üzerine anneleri yavruların üzerine kondu. Bende hepsini (birden) elbisemin içine sardım. İşte şu yanımdakiler onlardır” dedi. Rasûlullah “Onları (yere) bırak!” buyurdu. Adam da onları bırakıverdi. Kuşların anneleri ise yavrularından ayrılmadı. Bunun üzerine Rasûlullah sahabilerine (şu): “Yavruların annesinin yavrularına olan şefkatine hayret ediyor musunuz?” diye sordu. Sahabîlerin evet cevabı üzerine Rasûlullah “Beni hak (din) ile gönderene yemin olsun Allah kullarına yavrularına karşı şefkatini gördüğünüz şu yavruların annesinden daha merhametlidir. Onları geri götür ve anneleri ile birlikteyken yakaladığın yere koy” buyurdu. (O zat da) onları geri götürdü.

2.1.2. Peygamber

عَنْ أَبِي أُمَامَةَ بْنِ سَهْلٍ بْنِ حَنِيفٍ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَتَى بِأَمْرَةٍ قَدْ زَنَتْ فَقَالَ: «مِمَّنْ؟» قَالَتْ: مِنْ الْمُقْعَدِ الَّذِي فِي حَائِطِ سَعْدٍ، فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ، فَأَتَى بِهِ مَحْمُولًا، فَوَضَعَ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَأَعْتَرَفَ «فَدَعَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِإِثْكَالٍ فَضْرَبَهُ، وَرَحِمَهُ لَزِمَاتِهِ، وَخَفَّ عَنْهُ»¹¹¹

¹¹¹ Nesaî, “Adab ve'l-Kada” 23, (Nr.5412).

Sehl b. Huneyf'ten (r.a.) rivâyete göre, Rasûlullah'ın (sallallahü aleyhi ve sellem) huzuruna zina yapan bir kadın getirildi. Rasûlullah (s.a.s.) “Kiminle zina ettin” dedi. Kadın, “Sa’d’ın bahçesindeki oturan (felçli) adamla” dedi. Rasûlullah adam gönderdi. O felçli kimseyi getirip Rasûlullah'ın önüne koydular, o da suçunu itiraf etti. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.s.), bir hurma sapı getirtti ve adama vurdu. Felçli olduğu için acıdı ve cezayı hafif tuttu.

أُمَيْمَةُ بِنْتُ رُقَيْقَةَ، تَقُولُ: بَايَعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي نِسْوَةٍ، فَقَالَ لَنَا: «فِيمَا اسْتَطَعْتُمْ وَأَطَقْتُمْ»، قُلْتُ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَرْحَمُ بِنَا مِنَّا بِأَنْفُسِنَا، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، بَايَعْنَا، - قَالَ سُفْيَانُ: تَغْنِي صَافِحْنَا، - فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّمَا قَوْلِي لِمَائَةِ امْرَأَةٍ كَقَوْلِي لِامْرَأَةٍ وَاحِدَةٍ» وَفِي الْبَابِ عَنْ عَائِشَةَ، وَعَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ، وَأَسْمَاءَ بِنْتِ يَزِيدَ: هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ لَا نَعْرِفُهُ إِلَّا مِنْ حَدِيثِ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُكَدِّرِ. وَرَوَى سُفْيَانُ الثَّوْرِيُّ، وَمَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، وَغَيْرُ وَاحِدٍ هَذَا الْحَدِيثُ¹¹²

Ümeyme binti Rukayka'dan (r.a.) şöyle rivâyet edilmiştir: Kadınlarla beraber Rasûlullah'a (s.a.s.) biat ettim. Rasûlullah (s.a.s.) bize “gücünüz yettiği ve yapabildiğiniz şekilde (biatınızı kabul ettim)” buyurdu. Ben de “Allah ve Rasûlu bize bizden daha merhametlidir” dedim. Sonra da “Ya Rasûlullah! Biat ettik (bizim bu biatımızı kabul et)” dedim. Sufyân: “Bizimle tek tek musafaha et demek istiyor” dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.s.), şöyle buyurdu: “Benim yüz kadına birlikte konuşmam tek bir kadına konuşmam gibidir.”

Tirmizî: Bu hadis hasen sahihtir. Bu hadisi sadece Muhammed b. Münkedir'in rivâyetiyle bilmekteyiz. Sûfyân es Sevrî, Mâlik b. Enes ve pek çok kimse bu hadisi Muhammed b. Münkedir'den benzeri şekilde rivâyet etmişlerdir.

عن أنس رضي الله عنه: أن النبي صلى الله عليه وسلم لم يكن يدخل بيتا بالمدينة غير بيت أم سليم إلا على أزواجه، ف قيل له، فقال: (إني أرحمها، قتل أخوها معي)¹¹³

Enes b. Mâlik'ten (radiyallahü anh) şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) kendi zevceleri yanına girmesi müstesna, Medîne'de devamlı Ümmü Suleym'in evinden başka hiçbir eve girmezdi. Kendisine bu devamlı

¹¹² Ebû Îsâ Muhammed b. Îsâ b. Sevre et-Tirmizî, *Sünen*, Thk. Ahmed Muhammed Şâkir, Muhammed Fuad Abdulbâki vd., Şirketü Mektebe ve Matbaatü Mustafa el-Bâbî, Mısır, 1395/1975, “Siyer” 37, (Nr.1597); Nesai, “Biat” 18, (Nr.4181).

¹¹³ Buhari, “Cihad ve's-Siyer” 38, (Nr.2689); Müslim, “Fezailü's-Sahabe” 19, (Nr.2455/104.)

girişin sebebi soruldu. Rasûlullah şöyle buyurdu: “Ben Ümmü Suleym'e en acıyanım, çünkü onun erkek kardeşi benim (askerlerimin) beraberinde öldürüldü.”

عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْخُذُنِي فَيُقْعِدُنِي عَلَى فَخْذِهِ، وَيُقْعِدُ الْحَسَنَ عَلَى فَخْذِهِ الْآخَرَ، ثُمَّ يَضُمُّهُمَا، ثُمَّ يَقُولُ: (اللَّهُمَّ ارْحَمْهُمَا فَإِنِّي أَرْحَمُهُمَا)..¹¹⁴

Usâme b. Zeyd'den (radıyallahü anh) şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) beni alır dizi üzerine oturtur, Hasan'ı da öbür dizine oturturdu. Sonra bizi göğsüne basar ve “Allah'ım, bu ikisine rahmet ihsan eyle! Çünkü ben bunlara rahmet diliyorum!” derdi.

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: دَخَلْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى أَبِي سَيِّفٍ الْقَيْنِ، وَكَانَ ظَنَرًا لِإِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ، فَأَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِبْرَاهِيمَ فَقَبَّلَهُ وَشَمَّمَهُ، ثُمَّ دَخَلْنَا عَلَيْهِ بَعْدَ ذَلِكَ، وَإِبْرَاهِيمُ يَجُودُ بِنَفْسِهِ، فَجَعَلْتُ عَيْنَا رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَدْرِفَانِ، فَقَالَ لَهُ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: وَأَنْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَقَالَ: (يَا ابْنَ عَوْفٍ، إِنَّهَا رَحْمَةٌ). ثُمَّ أَتْبَعَهَا بِأُخْرَى، فَقَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (إِنَّ الْعَيْنَ تَدْمَعُ وَالْقَلْبَ يَحْزَنُ، وَلَا نَقُولُ إِلَّا مَا يَرْضَى رَبُّنَا، وَإِنَّا بِفِرَاقِكَ يَا إِبْرَاهِيمَ لَمَحْزَنُونَ). رَوَاهُ مُوسَى، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ الْمُغِيرَةِ، عَنْ ثَابِتٍ، عَنْ أَنَسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ¹¹⁵

Enes b. Mâlik (radıyallahü anh) şöyle demiştir: Rasûlullah ile demirci Ebû Seyf'in yanına girdik. Ebû Seyf, (Rasûlullah'ın çocuğu) İbrâhîm'in sütbabasıydı. Rasûlullah, İbrâhîm'i aldı, öptü, kokladı. Sonra bir kere daha Ebû Seyf'in yanına gittik. Bu defa İbrâhîm can veriyordu. Rasûlullah'ın iki gözünden yaş akmaya başladı. Bunun üzerine Abdurrahmân b. Avf dedi ki: “Yâ Rasûlallah! (Halk musibet zamanında sabretmeyebilir) fakat sen de mi?” Rasûlullah “Ey Avf oğlu! Bu hal, bir rahmettir” buyurdu. Sonra bu gözyaşını diğer bir gözyaşı takip etti. Bu defa Rasûlullah şöyle buyurdu: “Şüphesiz göz ağlar, kalp de mahzun olur. Biz ise Rabbimizin razı olacağı sözden başka söz söylemeyiz. Yâ İbrâhîm! Bizler senin ayrılığınla pek mahzunuz.”

¹¹⁴ Buhari, “Edeb” 22, (Nr.5657).

¹¹⁵ Buhari, “Cenaiz” 42, (Nr.1241).

Bu hadîsi Mûsâ b. İsmâîl, Süleyman b. Mugîre'den; o da Sabit el-Bunânî'den; o da Enes b. Mâlik'ten; o da Peygamber (sallallahü aleyhi ve sellem)'den olmak üzere rivayet etmiştir.

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: لَمَّا حَضِرَتْ بِنْتُ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَغِيرَةٌ فَأَخَذَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَضَمَّهَا إِلَى صَدْرِهِ، ثُمَّ وَضَعَ يَدَهُ عَلَيْهَا فَقَضَتْ وَهِيَ بَيْنَ يَدَي رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَبَكَتْ أَمْ أَيْمَنَ، فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَا أُمَّ أَيْمَنَ، أَتَبْكِينَ وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِنْدَكَ»، فَقَالَتْ: مَا لِي لَا أَبْكِي وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَبْكِي، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنِّي لَسْتُ أَبْكِي، وَلَكِنَّهَا رَحْمَةٌ»، ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الْمُؤْمِنُ بِخَيْرٍ عَلَى كُلِّ حَالٍ تُنَزَّعُ نَفْسُهُ مِنْ بَيْنِ جَنْبَيْهِ وَهُوَ يَحْمَدُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ»¹¹⁶

İbn Abbâs'dan (radiyallahü anh) rivâyete göre şöyle demiştir: Ölmek üzere olan bir kız çocuğu Rasûlullah'a (sallallahü aleyhi ve sellem) getirildi. Rasûlullah onu kucağına aldı sonra elini onun üzerine koydu, o anda çocuk ruhunu teslim etti. Bunun üzerine Ümmü Eymen ağlamaya başladı. Rasûlullah (s.a.s.) ona dedi ki: “Ey Ümmü Eymen! Rasûlullah yanıdayken niçin ağlıyorsun?” Ümmü Eymen de “Rasûlullah ağlarken ben niçin ağlamayayım” dedi. Rasûlullah “Ben ağlamıyorum fakat o acıma hissidir” diyerek şöyle buyurdu: “Mü'min daima hayır üzeredir, vücudundan ruhu çıkarılırken bile Allah'a hamd eder.”

عن ابن الهاد، بإسناده ومعناه، قال فيه بَعْدَ الضَرْبِ: ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - لِأَصْحَابِهِ: "بَكَّئُوهُ"، فَأَقْبَلُوا عَلَيْهِ يَقُولُونَ: أَمَا اتَّقَيْتَ اللَّهَ، مَا خَشِيتَ اللَّهَ، وَمَا اسْتَحْيَيْتَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -، ثُمَّ أَرْسَلُوهُ وَقَالَ فِي آخِرِهِ: "وَلَكِنْ قُولُوا: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ، اللَّهُمَّ ارْحَمْهُ" وبعضهم يزيّدُ الكلمة ونحوها¹¹⁷

İbnu'l- Hâdi'den (önceki hadisi aynı isnad ve mana ile) rivâyet edip, dövme olayını anlattıktan sonra şöyle demiştir: Sonra Resûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) ashabına “Onu kınayınız” buyurdu. Sahabe de “Allah'tan çekinmedin mi? Allah'tan korkmadın mı? Rasûlullah'tan utanmadın mı?” diyerek ona yöneldiler, sonra da

¹¹⁶ Nesai, “Cenaiz” 13, (Nr.1843).

¹¹⁷ Ebu Davud, “Hudud” 36, (Nr.4478).

bıraktılar. Ravi rivâyetin sonunda (Rasûlullah'in şöyle söylediğini) dedi: “Allah'ım onu bağışla! Allah'ım ona rahmet et! deyiniz”. Bazı raviler bu sözü ve benzerini ilave ettiler.

عن أبي بردة عن أبيه، قال: كانت اليهود تعاطس عند النبي صلى الله عليه وسلم، رجاء أن يقول لها: يرحمكم الله، فكان يقول: "يهديكم الله ويصلح بالكم"¹¹⁸

Ebû Burde'nin, babasından şöyle dediği rivâyet edilmiştir: Yahudiler kendilerine “yerhamükellah” diye dua etmesi ümidiyle Rasûlullah'ın (sallallahü aleyhi ve sellem) yanında aksırırlardı. Rasûlullah onlara “Allah size hidâyet versin ve kalbinizi ıslah etsin” diye karşılık verirdi.

2.1.3. İnsanlar

عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: وكَلَّنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِحِفْظِ زَكَاةِ رَمَضَانَ، فَأَتَانِي أَتٍ، فَجَعَلَ يَخْتُو مِنْ الطَّعَامِ، فَأَخَذْتُهُ وَقُلْتُ: وَاللَّهِ لَأَرْفَعَنَّكَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: إِنِّي مُحْتَاجٌ وَعَلَيَّ عِيَالٌ وَلِي حَاجَةٌ شَدِيدَةٌ، قَالَ: فَخَلَّيْتُ عَنْهُ، فَأَصْبَحْتُ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (يَا أَبَا هُرَيْرَةَ مَا فَعَلَ أَسِيرُكَ الْبَارِحَةَ). قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، شَكَأَ حَاجَةً شَدِيدَةً، وَعِيَالًا فَرَحِمْتُهُ فَخَلَّيْتُ سَبِيلَهُ، قَالَ: (أَمَا إِنَّهُ قَدْ كَذَبَكَ، وَسَيَعُودُ). فَعَرَفْتُ أَنَّهُ سَيَعُودُ، لِقَوْلِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (إِنَّهُ سَيَعُودُ). فَرَصَدْتُهُ، فَجَاءَ يَخْتُو مِنْ الطَّعَامِ، فَأَخَذْتُهُ فَقُلْتُ: لَأَرْفَعَنَّكَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: دَعْنِي فَإِنِّي مُحْتَاجٌ وَعَلَيَّ عِيَالٌ، لَا أَعُودُ، فَرَحِمْتُهُ فَخَلَّيْتُ سَبِيلَهُ، فَأَصْبَحْتُ فَقَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (يَا أَبَاهُرَيْرَةَ مَا فَعَلَ أَسِيرُكَ). قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ شَكَأَ حَاجَةً شَدِيدَةً وَعِيَالًا، فَرَحِمْتُهُ فَخَلَّيْتُ سَبِيلَهُ، قَالَ: (أَمَا إِنَّهُ كَذَبَكَ، وَسَيَعُودُ). فَرَصَدْتُهُ الثَّالِثَةَ، فَجَاءَ يَخْتُو مِنْ الطَّعَامِ، فَأَخَذْتُهُ فَقُلْتُ: لَأَرْفَعَنَّكَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ، وَهَذَا آخِرُ ثَلَاثِ مَرَاتٍ تَزْعُمُ لَا تَعُودُ، ثُمَّ تَعُودُ، قَالَ: دَعْنِي أَعْلَمُكَ كَلِمَاتٍ يَنْفَعُكَ اللَّهُ بِهَا، قُلْتُ مَا هُوَ؟ قَالَ: إِذَا أُوَيْتَ إِلَى فِرَاشِكَ، فَأَقْرَأْ آيَةَ الْكُرْسِيِّ: {اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ}. حَتَّى تَخْتِمَ الْآيَةَ، فَإِنَّكَ لَنْ يَزَالَ عَلَيْكَ مِنَ اللَّهِ حَافِظٌ، وَلَا يَقْرَبَنَّكَ شَيْطَانٌ حَتَّى تُصْبِحَ، فَخَلَّيْتُ سَبِيلَهُ فَأَصْبَحْتُ، فَقَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (مَا فَعَلَ أَسِيرُكَ الْبَارِحَةَ). قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، زَعَمَ أَنَّهُ يُعَلِّمُنِي كَلِمَاتٍ يَنْفَعُنِي اللَّهُ بِهَا فَخَلَّيْتُ سَبِيلَهُ، قَالَ: (مَا هِيَ). قُلْتُ: قَالَ لِي: إِذَا أُوَيْتَ إِلَى فِرَاشِكَ، فَأَقْرَأْ آيَةَ الْكُرْسِيِّ مِنْ أَوَّلِهَا حَتَّى تَخْتِمَ: {اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ}. وَقَالَ لِي: لَنْ يَزَالَ عَلَيْكَ مِنَ اللَّهِ حَافِظٌ، وَلَا يَقْرَبَنَّكَ شَيْطَانٌ حَتَّى تُصْبِحَ - وَكَانُوا أَحْرَصَ شَيْءٍ عَلَى الْخَيْرِ - فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى

¹¹⁸ Ebu Davud, “Edeb” 100, (Nr.5038); Tirmizi, Edeb 3, (Nr.2739).

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (أَمَّا إِنَّهُ قَدْ صَدَقَكَ وَهُوَ كَذُوبٌ، تَعْلَمُ مَنْ تُخَاطِبُ مِنْذُ ثَلَاثِ لَيَالٍ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ). قَالَ: لَا، قَالَ: (ذَاكَ شَيْطَانٌ)¹¹⁹

Ebû Hureyre'den (radıyallahü anh) rivayete göre şöyle demiştir: Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) beni ramazân zekâtını korumaya vekîl ta'yîn etti. Bana bir kimse geldi ve zekât hurmasından avuçlamaya başladı. Onu yakaladım ve Allah'a yemîn ederim ki, seni muhakkak Rasûlullah'a götüreceğim, dedim. O da: Ben muhtacım, üzerimde de bana muhtaç bir aile var; benim (bu aldığım şey) şiddetli ihtiyacımdır, dedi. Ebû Hureyre dedi ki: Bunun üzerine ben de onun yolunu boşalttım. Sabaha girdiğimde Rasûlullah (s.a.s.): “Yâ Ebâ Hureyre, dün gece esirin ne yaptı?” dedi. Ben de: Yâ Rasûlallah, şiddetli ihtiyaçtan ve ailesinin çokluğundan şikâyet etti. Ben de ona acıdım ve yolundan çekildim, dedim. Rasûlullah: “Fakat o muhakkak sana yalan söylemiştir ve yakında yine gelecektir” buyurdu. Rasûlullah "Yakında yine gelecek" buyurduğu için, geleceğini bilerek onu gözetledim. Geldi ve hurmadan avuçlamaya başladı. Onu yakaladım ve “seni elbette Rasûlullah'a götürürüm” dedim. O: “Beni bırak, çünkü ben muhtacım ve üzerimde büyük bir aile (yükü) vardır. Bir daha dönmem”, dedi. Ben de ona acıdım ve yolunu açtım. Sabaha eriştiğimde Rasûlullah bana: “Yâ Ebâ Hureyre, esirin ne yaptı?” buyurdu. Ben de: Yâ Rasûlallah, şiddetli bir ihtiyaçtan, ailesinin çokluğundan şikâyet etti de ona acıdım ve yolunu açtım (yani salıverdim), dedim. Rasûlullah: “Fakat o muhakkak sana yalan söylemiştir; yakında gelecektir” buyurdu. Onu üçüncü defa gözetledim. Geldi ve hurmadan avuçlamaya başladı. Onu yine yakaladım ve “Bu defa seni muhakkak Rasûlullah'a götürürüm. Artık bu üç defanın sonudur. Sen bir daha dönmem der, sonra yine dönersin”, dedim. O: “Beni bırak, ben de sana bir takım kelimeler öğreteyim. Allah sana bu kelimelerle fayda ihsan eder”, dedi. Ben: “Bu kelimeler nedir?” diye sordum. O da: “Yatağına girdiğinde Kürsî Ayeti'ni: Allâhu lâ ilahe illâ huvel-Hayyul-Kayyûm âyetini bitirinceye kadar oku. Muhakkak senin üzerinde Allah tarafından bir koruyucu bulunmaya devam eder ve sana sabaha kadar hiçbir şeytân yaklaşamaz”, dedi. Ben de onun yolunu açıp bıraktım. Sabaha girince Rasûlullah bana: “Dün gece esirin ne yaptı?” dedi. Ben de: “Yâ Rasûlallah, bu esîr bana bir takım kelimeler öğreteceğini, bunlar sebebiyle Allah'ın bana hayır ve yarar ihsan edeceğini söyledi. Ben de yolunu açıp salıverdim”, dedim. Rasûlullah: “Bu

¹¹⁹ Buhari, “Vekâlet” 10, (Nr.2187).

kelimeler nedir?" buyurdu. Ben de: "Bana, yatağıma girdiğimde Kürsî Âyeti'ni evvelinden bitirinceye kadar Allâhu lâ ilâhe illâ huve'l-Hayyu'l-Kayyûm.. diye okumamı söyledi. Sabaha girinceye kadar senin üzerinde Allah'tan bir koruyucu bulunmakta devam eder; asla ayrılmaz ve sana şeytân da yaklaşamaz dedi", diye cevâb verdi. Sahâbîler hayır öğrenmeye pek hırslıydı. Bunun üzerine Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem): "Dikkat! Bu esîr çok yalancı olduğu hâlde sana doğru söylemiştir. Yâ Ebâ Hureyre, üç geceden beri sana hitâp edip konuşan kimdir bilir misin?" buyurdu. Ben de "Hayır", dedim. Rasûlullah: "İşte o (insan suretinde) bir şeytândır" buyurdu.

عن عبد الله بن عمرو، يبلغ به النبيّ- صلى الله عليه وسلم -: "الرَّاحِمُونَ يَرْحَمُهُمُ الرَّحْمَنُ، اَرْحَمُوا أَهْلَ الْأَرْضِ يَرْحَمَكُم مِّنْ فِي السَّمَاءِ". لَمْ يَقُلْ مُسَدِّدٌ: مولى عبد الله بن عمرو، وقال: قال النبيّ- صلى الله عليه وسلم-¹²⁰

Abdullah b. Amr'den rivâyet edildiğine göre Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Merhametli olanlara, Rahmân (olan Allah) merhamet eder. (Öyleyse siz) yerde bulunanlara merhametli davranınız da gökteki de size rahmet etsin."

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الرَّاحِمُونَ يَرْحَمُهُمُ الرَّحْمَنُ، اَرْحَمُوا مَنْ فِي الْأَرْضِ يَرْحَمَكُم مِّنْ فِي السَّمَاءِ، الرَّحِمُ شُجْنَةٌ مِنَ الرَّحْمَنِ، فَمَنْ وَصَلَهَا وَصَلَهُ اللَّهُ وَمَنْ قَطَعَهَا قَطَعَهُ اللَّهُ»: هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ¹²¹

Abdullah b. Amr (r.a.)'den rivâyete göre şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: "Merhametlilere Rahmân olan Allah merhamet eder. Siz yeryüzündekilere acıyın ki göktekiler de size acısın Rahm; Rahmân isminden bir damardır; Her kim bağları koparmaz ilgiyi kesmezse Allah'ta onu rahmetine ulaştırır. Her kim de bağları koparırsa Allah'ta o kimseden rahmetini keser." Tirmizî: Bu hadis hasen sahihtir.

أَبَا هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: (مَثَلِي وَمَثَلُ النَّاسِ، كَمَثَلِ رَجُلٍ اسْتَوْقَدَ نَارًا، فَجَعَلَ الْفَرَّاشَ وَهَذِهِ الدُّوَابُّ تَقَعُ فِي النَّارِ. وَقَالَ: كَانَتْ امْرَأَتَانِ مَعَهُمَا ابْنَاهُمَا، جَاءَ الذَّنْبُ فَذَهَبَ بَابِنِ إِحْدَاهُمَا، فَقَالَتْ صَاحِبَتُهَا: إِنَّمَا ذَهَبَ بِابْنِكَ، وَقَالَتْ: الْآخَرَى: إِنَّمَا ذَهَبَ بِابْنِكَ، فَتَحَاكَمَتَا إِلَى دَاوُدَ، فَقَضَى بِهِ لِلْكُبْرَى، فَخَرَجَتَا عَلَى سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ فَأَخْبَرَتَاهُ، فَقَالَ: انْتَوْنِي بِالسَّكِينِ أَشْفَقُهُ بَيْنَهُمَا، فَقَالَتِ الصَّغْرَى: لَا تَفْعَلْ يَرْحَمَكَ اللَّهُ، هُوَ ابْنُهَا،

¹²⁰ Ebu Davud, "Edeb" 65, (Nr.4941).

¹²¹ Tirmizî, "Birr ve's-Sıla" 16, (Nr.1924).

فَقَضَى بِهِ لِلصُّغْرَى). قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ: وَاللَّهِ إِن سَمِعْتُ بِالسَّكِينِ إِلَّا يَوْمَئِذٍ، وَمَا كُنَّا نَقُولُ إِلَّا الْمَذْيَةَ¹²²

Ebû Hureyre'den (radiyallahü anh) rivayete göre Rasûlullah'ı (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyururken işitmiştir: “Benim benzerimle insanların benzeri şu bir kişinin hâli gibidir ki, o bir ateş yakmış, kelebekler ve şu birtakım hayvanlar ateşe düşmeye başlarlar” Yine dedi ki: “İki kadın ve beraberlerinde onların iki oğlan çocukları vardı. (Bunlar yolda giderken) kurt geldi, bunlardan birisinin çocuğunu kapıp gitti. Bunun üzerine (çocuğunu kurt kapan büyük) kadın, arkadaşı küçük kadına: “Kurt senin çocuğunu götürdü”, dedi. Diğer kadın da: “Hayır, senin çocuğunu götürdü”, dedi. Nihayet bu iki kadın muhakemelerini Davud'a arzetteler. O da büyük kadın lehine hükmetti. Bunlar mahkemeden çıkıp Davud'un oğlu Süleyman'a gittiler. Ve babasının hükmünü yeniden ona bildirdiler. O da: “Bana bir bıçak getirin de çocuğu iki kadın arasında paylaştırayım”, dedi. Bunun üzerine küçük kadın: “Aman öyle yapma! Allah sana rahmet etsin! Çocuk bu kadınındır”, dedi. Süleyman bu söz üzerine çocuğun küçük kadına âid olduğuna hükmetti. Ebû Hureyre: Vallahi ben "Sikkîn" sözünü o güne kadar hiç işitmemiştim; biz bıçağa sâdece "Müdye" diyorduk, demiştir.

عَنْ عُبَيْدِ بْنِ خَالِدٍ السُّلَمِيِّ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ آخَى بَيْنَ رَجُلَيْنِ، فَقُتِلَ أَحَدُهُمَا وَمَاتَ الْآخَرُ بَعْدَهُ، فَصَلَّيْنَا عَلَيْهِ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا قُلْتُمْ؟» قَالُوا: دَعَوْنَا لَهُ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ، اللَّهُمَّ ارْحَمْهُ، اللَّهُمَّ أَلْحِقْهُ بِصَاحِبِهِ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «فَإِنَّ صَلَاتَهُ بَعْدَ صَلَاتِهِ؟ وَأَيْنَ عَمَلُهُ بَعْدَ عَمَلِهِ؟ فَلَمَّا بَيْنَهُمَا كَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ» قَالَ عَمْرُو بْنُ مَيْمُونٍ: أَعْجَبَنِي لِأَنَّهُ أَسْنَدَ لِي¹²³

Ubeyd b. Halid es-Sülemi'den (radiyallahü anh) rivâyete göre, Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) iki kişiyi birbirine kardeş yapmıştı; onlardan biri şehid edildi. Diğeri de sonradan öldü, onun namazını kıldık. Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem): Ne diyorsunuz? buyurdu. Onlar da: Onun için dua ediyoruz ve Allah'ım onu bağışla, affet, ona acı, Allah'ım! Onu arkadaşına kavuştur diyoruz dediler. Bunun üzerine Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: “Onun namazı nerde,

¹²² Buhari, “Enbiya” 41, (Nr.3244); Buhari, “Feraiz” 29, (Nr.6387); Müslim, “Akdiye” 10, (Nr.1720/20); Nesai, “Adabu'l-Kudat” 14, (Nr.5402).

¹²³ Nesai, “Cenaiz” 77, (Nr.1985).

bunun ki nerde, onun ameli nerde, bunun ki nerde, ikisi arasında gökle yer arası kadar fark vardır” buyurdu.¹²⁴

عَنْ عِكْرِمَةَ، قَالَ: تَظَاهَرَ رَجُلٌ مِنْ أَمْرَاتِهِ فَأَصَابَهَا قَبْلَ أَنْ يُكَفِّرَ، فَذَكَرَ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا حَمَلَكَ عَلَى ذَلِكَ؟» قَالَ: رَحِمَكَ اللَّهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ، رَأَيْتُ خُلْخَالَهَا أَوْ سَاقِيهَا فِي ضَوْءِ الْقَمَرِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «فَاعْتَرِلْهَا حَتَّى تَفْعَلَ مَا أَمَرَكَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ»¹²⁵

İkrime (radiyallahü anh)’den rivâyete göre, şöyle demiştir: Bir adam karısına zihar yapmıştı. Keffaretini ödemedi de hanımıyla cinsel ilişki de bulunmuştu. Bu durumu Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem)’e aktarınca Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem): “Bunu yapmanın sebebi neydi” buyurdu. Adam: “Ey Allah’ın Rasûlü! Allah sana rahmet etsin. Ay ışığında onun ayak bileğine taktığı bileziği veya bacağına gördüm de o yüzden yaptım” dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem): “Allah’ın sana emrettiği şeyi yapıncaya kadar ondan ayrı kal” buyurdu.¹²⁶

ابْنُ عُمرَ، قَالَ: قَلَّمَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُومُ مِنْ مَجْلِسٍ حَتَّى يَدْعُو بِهِؤُلَاءِ الدَّعَوَاتِ لِأَصْحَابِهِ: «اللَّهُمَّ أَقْسِمَ لَنَا مِنْ خَشْيَتِكَ مَا يَحُولُ بَيْنَنَا وَبَيْنَ مَعَاصِيكَ، وَمِنْ طَاعَتِكَ مَا تُبَلِّغُنَا بِهِ جَنَّتِكَ، وَمِنْ الْيَقِينِ مَا تَهْوُونَ بِهِ عَلَيْنَا مَصِيبَاتِ الدُّنْيَا، وَمَتَّعْنَا بِأَسْمَاعِنَا وَأَبْصَارِنَا وَقُوتِنَا مَا أَحْيَيْتَنَا، وَاجْعَلْهُ الْوَارِثَ مِنَّا، وَاجْعَلْ ثَأْرَنَا عَلَى مَنْ ظَلَمْنَا، وَانْصُرْنَا عَلَى مَنْ عَادَانَا، وَلَا تَجْعَلْ مَصِيبَتَنَا فِي دِينِنَا، وَلَا تَجْعَلِ الدُّنْيَا أَكْبَرَ هَمِّنَا وَلَا مَبْلَغَ عِلْمِنَا، وَلَا تُسَلِّطْ عَلَيْنَا مَنْ لَا يَرْحَمُنَا». هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ غَرِيبٌ. وَقَدْ رَوَى بَعْضُهُمْ هَذَا الْحَدِيثَ عَنْ خَالِدِ بْنِ أَبِي عِمْرَانَ، عَنْ نَافِعٍ، عَنْ ابْنِ عُمرَ¹²⁷

İbn Ömer’den (r.a.) rivâyet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.s.), bir toplantıdan kalkmadan önce mutlaka ashabına şu duâyı yapardı: “Allah’ım sana karşı işlenecek günahlarla aramızda perde olacak korkundan, bizi Cennetine ulaştıracak kulluğundan, dünya musibetlerine karşı tahammülümüzü kolaylaştıracak güçlü bir iman nasip et. Allah’ım bizi yaşattıkça kulaklarımız gözlerimiz ve gücümüzden bizi faydalandır. Aynı şeyleri soyumuza da nasip et. Bize zulmedenlerden intikamımızı al. Düşmanlarımıza

¹²⁴ Ebû Dâvûd, “Cihad” 29.

¹²⁵ Nesai, “Talak” 33, (Nr.3458); Başka bir tarikte ise Hz. Peygamber sahabîye “Allah sana rahmet etsin” demektedir. bkz: Tirmizi, “Talak ve’l-Lian” 19, (Nr.1199).

¹²⁶ İbn Mâce, “Talak” 26; Ebû Dâvûd, “Talak” 17.

¹²⁷ Tirmizi, “Daavat”, 83, (Nr.3502).

karşı bize yardım et. Bizi dinimizden yaralama. Dünyayı en büyük gayemiz eyleme. Dünyalık bilgilerle de sonumuzu getirme. Bize acımayanları üzerimize güçlü ve kuvvetli kılma.”

Tirmizî: Bu hadis hasen garibtir. Bazıları bu hadisi İbn Ömer, Nafi’ ve Hâlid b. ebî Imrân’dan rivâyet etmişlerdir.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أَتَى رَجُلٌ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَصَابَنِي الْجُحْدُ، فَأَرْسَلْتُ إِلَى نِسَائِهِ فَلَمْ يَجِدْ عِنْدَهُنَّ شَيْئًا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (أَلَا رَجُلٌ يَضِيفُهُ هَذِهِ اللَّيْلَةَ، يَرْحَمُهُ اللَّهُ). فَقَامَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ فَقَالَ: أَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَذَهَبَ إِلَى أَهْلِهِ فَقَالَ لَامْرَأَتِهِ: ضِيفِ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، لَا تَدْخِرِيهِ شَيْئًا، قَالَتْ: وَاللَّهِ مَا عِنْدِي إِلَّا قُوتُ الصَّبِيَّةِ، قَالَ: فَإِذَا أَرَادَ الصَّبِيَّةُ الْعِشَاءَ فَنُومِيهِمْ وَتَعَالَى، فَأُطْفِئِ السِّرَاجَ، وَنُطْوِي بِطُونَنَا اللَّيْلَةَ، فَفَعَلْتُ، ثُمَّ غَدَا الرَّجُلُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: (لَقَدْ عَجَبَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ، أَوْ: ضَحَكَ مِنْ فُلَانٍ وَفُلَانَةٍ). فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: {وَيُؤْثِرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ} ¹²⁸

Ebû Hureyre’den (radiyallahü anh) şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah'a (sallallahü aleyhi ve sellem) bir adam geldi. “Yâ Rasûlallah, bana sıkıntı isabet etti (açlıktan dermansız kaldım)”, dedi. Rasûlullah (s.a.s.) onu (doyurmak için) kadınlarına haber gönderdi fakat onların yanlarında hiçbirşey bulamadı. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.s.): “Bu gece şu adamı konuk edip yemek yedirecek bir adam yok mu ki, Allah ona rahmet eylesin?” dedi. Derhâl Ensâr'dan bir zât ayağa kalktı: “Ben, yâ Rasûlallah!” diye cevap verdi. Akabinde o adamı alıp ailesine götürdü. Kadınına hitaben: “İşte Rasûlullah'ın konuğu; ondan hiçbirşeyi tutup alıkoyma (konuğa ikram et)”, dedi. Kadın: “Vallahi yanımda çocukların azığından başka birşey yok”, dedi. Kocası: O hâlde çocuklar akşam yemeği yemek istedikleri vakit onları uyut, gel, kandili söndür, biz bu gece karınlarımızı dürelim (bu geceyi aç geçirelim)”, dedi. Kadın, kocasının dediği işleri yaptı. Sonra o konuk sabahleyin Rasûlullah'ın huzuruna vardı. Rasûlullah: “And olsun ki, Azîz ve Celîl olan Allah, bu gece fulân erkek ve fulâne kadının işlerinden hayret etti –ya da hoşnut oldu-” dedi. Azîz ve Celîl Allah da (onlar ve bütün Ensâr hakkında) şunu indirdi: “Onlar kendilerinde fakirlik ve ihtiyâç olsa bile, onları öz

¹²⁸ Buhari, “Meğazi” 366, (Nr.4607); Müslim, “Eşribe” 32, (Nr.2054/172).

canlarından daha üstün tutarlar. Kim nefsinin hırsından ve cimriliğinden korunursa, işte onlar murâdlarına erenlerin tâ kendileridir.”

عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْقَعِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تُظْهِرِ الشَّمَاتَةَ»
لَأَخِيكَ فَيَرْحَمَهُ اللَّهُ وَيَبْتَلِيكَ. هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ غَرِيبٌ...¹²⁹

Vâsile b. Eskâ'dan (r.a.) rivâyet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: “Kardeşinin başına gelen bir şeye sevinip gülme sonra Allah onu bağışlar ve rahmet eder de seni o şeyle imtihan eder. Tirmizî: Bu hadis hasen garibtir.

-أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَبَّلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْحَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ
وَعِنْدَهُ الْأَفْرَعُ بْنُ حَابِسٍ التَّمِيمِيُّ جَالِسًا، فَقَالَ الْأَفْرَعُ: إِنَّ لِي عَشْرَةَ مِنَ الْوَلَدِ مَا قَبَّلْتُ مِنْهُمْ أَحَدًا،
فَنَظَرَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ قَالَ: (مَنْ لَا يَرْحَمُ لَا يَرْحَمُ)¹³⁰

Ebû Hureyre'den (rivâyet edildiğine göre) el-Akra b. Habis Peygamber (sallallahü aleyhi ve sellem)'ı (torunu) Hüseyin'i öperken görmüş ve “Benim on tane çocuğum var, bunu onlardan hiç birine yapmadım”, demiş. Rasûlullah (s.a.s) da “Merhamet etmeyene, merhamet olunmaz”, buyurmuştur.

عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَمْرٍو يَرْوِيهِ - قَالَ ابْنُ السَّرْحِ: عَنِ النَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَالَ: - "مَنْ
لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا، وَيَعْرِفْ حَقَّ كَبِيرَنَا، فَلَيْسَ مِنَّا"¹³¹

İbn Serh'in rivâyetine göre Abdullah b. Amr'dan Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “Küçüğümüze acımayan ve büyüğümüzün hakkını tanımayan bizden değildir.”

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ يُرَائِي يُرَائِي اللَّهُ بِهِ»، وَمَنْ
يُسْمَعُ يُسْمَعُ اللَّهُ بِهِ. قَالَ: وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ لَا يَرْحَمُ النَّاسَ لَا يَرْحَمُهُ اللَّهُ.
وَفِي الْبَابِ عَنْ جُنْدُبٍ، وَعَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو. هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ، غَرِيبٌ مِنْ هَذَا الْوَجْهِ¹³²

Ebû Saîd (r.a.)'den rivâyete göre, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: “Kim gösteriş için iş yaparsa Allah o kimsenin gösteriş için yaptığı ibadeti insanlara işittir.

¹²⁹ Tirmizi, “Sıfatu'l-Kıyame” 54, (Nr.2506).

¹³⁰ Buhari, “Edeb” 18, (Nr.5651); “Edeb” 27, (Nr.5667); “Tevhid”, 2 (Nr. 6941); Müslim, “Fedâil” 15, (Nr.2318-2319/65); Ebu Davud, “Edeb” 156, (Nr.5218); Tirmizi, “Birr ve's-Sıla” 12, (Nr.1911); “Birr ve's-Sıla” 16, (Nr.1922).

¹³¹ Ebu Davud, “Edeb” 65, (Nr.4943); Tirmizi, “Birr ve's-Sıla” 15, (Nr.1919-1921).

¹³² Tirmizi, “Zühd” 47, (Nr.2381).

Kim de başkaları işitsin diye ibadet ve kulluk yaparsa Allah o kimsenin bu işini insanlara işitsin diye Rasûlullah (s.a.v.) şöyle devam etti. İnsanlara merhamet etmeyene Allah ta merhamet etmez.”

2.2. Konusu İtibariyle Rahmet

2.2.1. Amelî

2.2.1.1. Duâ

أَنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ: قَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي صَلَاةٍ وَقُمْنَا مَعَهُ، فَقَالَ أَعْرَابِيٌّ وَهُوَ فِي الصَّلَاةِ: اللَّهُمَّ ارْحَمْنِي وَمُحَمَّدًا، وَلَا تَرْحَمْ مَعَنَا أَحَدًا. فَلَمَّا سَلَّمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِلْأَعْرَابِيِّ: (لَقَدْ حَجَرْتَ وَاسِعًا). يُرِيدُ رَحْمَةَ اللَّهِ¹³³

Ebû Hureyre (r.a.) rivayete göre Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) namaza durmuştu. Biz de O'nunla beraber namaza durmuştuk. Bir bedevî namaz içinde “Allah'ım, bana ve Muhammed'e rahmetini ihsan et, bizden başka hiç kimseye rahmet etme!” diye duâ etti. Peygamber selâm verince o bedevîye hitaben: “Sen geniş (Allah'ın geniş rahmetini) daralttın” buyurdu. Hz. Peygamber bununla “Rahmetim her şeyi kapsamıştır” (A'râf: 156) ayetindeki Allah'ın geniş rahmetini kastediyordu.

عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ قَالَ: «اِحْتَبَسَ عَنَّا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ غَدَاةٍ مِنْ صَلَاةِ الصُّبْحِ حَتَّى كُنَّا نَنْتَرَاهُ عَيْنَ الشَّمْسِ، فَخَرَجَ سَرِيعًا فُتُوبَ بِالصَّلَاةِ، فَصَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَتَجَوَّزَ فِي صَلَاتِهِ، فَلَمَّا سَلَّمَ دَعَا بِصَوْتِهِ، فَقَالَ لَنَا: عَلَى مَصَافِّكُمْ كَمَا أَنْتُمْ». ثُمَّ انْقَلَبَ إِلَيْنَا، فَقَالَ: أَمَا إِنِّي سَأُحَدِّثُكُمْ مَا حَبَسَنِي عَنْكُمُ الْغَدَاةُ، إِنِّي قُمْتُ مِنَ اللَّيْلِ، فَتَوَضَّأْتُ فَصَلَّيْتُ مَا قُدِّرَ لِي، فَنَعَسْتُ فِي صَلَاتِي فَاسْتَنْقَلْتُ، فَإِذَا أَنَا بِرَبِّي تَبَارَكَ وَتَعَالَى فِي أَحْسَنِ صُورَةٍ، فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ، قُلْتُ لَبَّيْكَ رَبِّ، قَالَ: فِيمَ يَخْتَصِمُ الْمَلَأُ الْأَعْلَى؟ قُلْتُ: لَا أَدْرِي رَبِّ، قَالَهَا ثَلَاثًا، قَالَ: فَرَأَيْتُهُ وَضَعَ كَفَّهُ بَيْنَ كَتِفَيَّ حَتَّى وَجَدْتُ بَرْدَ أَنَامِلِهِ بَيْنَ تَدْيِي، فَتَجَلَّى لِي كُلُّ شَيْءٍ وَعَرَفْتُ، فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ، قُلْتُ لَبَّيْكَ رَبِّ، قَالَ: فِيمَ يَخْتَصِمُ الْمَلَأُ الْأَعْلَى؟ قُلْتُ: فِي الْكَفَّارَاتِ، قَالَ: مَا هُنَّ؟ قُلْتُ: مَشْيُ الْأَقْدَامِ إِلَى الْجَمَاعَاتِ، وَالْجُلُوسُ فِي الْمَسَاجِدِ بَعْدَ الصَّلَوَاتِ، وَإِسْبَاغُ الْوُضُوءِ فِي الْمَكْرُوهَاتِ. قَالَ: ثُمَّ فِيمَ؟

¹³³ Buhari, “Edeb 27, (Nr.5664); Ebu Davud, “Salat” 152, (Nr.882); Nesai, “Sehv” 20, (Nr.1216-1217); Ebu Davud, “Taharet” 133, (Nr.380); Tirmizi, “Taharet” 112, (Nr.147); Bu iki rivayette ilaveten Hz. Peygamberin ashabına hitaben “Siz kolaylaştırıcı olarak gönderildiniz zorlaştırıcı olarak değil” ifadeleri yer almaktadır.

قُلْتُ: إِطْعَامُ الطَّعَامِ، وَلَيْنُ الْكَلَامِ، وَالصَّلَاةُ بِاللَّيْلِ وَالنَّاسُ نِيَامٌ، قَالَ: سَلْ، قُلْتُ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ
فِعْلَ الْخَيْرَاتِ، وَتَرْكَ الْمُنْكَرَاتِ، وَحُبَّ الْمَسَاكِينِ، وَأَنْ تَغْفِرَ لِي وَتَرْحَمَنِي، وَإِذَا أَرَدْتَ فِتْنَةً فِي قَوْمٍ
فَتَوَفَّنِي غَيْرَ مَفْتُونٍ، وَأَسْأَلُكَ حُبَّكَ وَحُبَّ مَنْ يُحِبُّكَ، وَحُبَّ عَمَلٍ يُقَرِّبُ إِلَى حُبِّكَ. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ
صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّهَا حَقٌّ، فَأَدْرُسُوهَا ثُمَّ تَعَلَّمُوهَا. هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ...¹³⁴

Muâz b. Cebel'den (r.a.)'den rivâyete göre şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.s.), bir sabah namazına o kadar geç kalmıştı ki neredeyse güneş doğacaktı. Derken çabucak çıktı namazı için kamet getirildi. Rasûlullah (s.a.s.), namazı biraz hafifçe kıldırdı. Selam verince olanca sesiyle “saflarda bulunduğunuz şekilde kalınız” buyurdu ve bize dönerek şöyle dedi: “Beni bu sabah namazına geciktiren sebebin ne olduğunu söyleyeceğim.. Geceleyin kalkıp abdest alıp gereği kadar namaz kıldım, derken namazda uyuklamaya başladım. Sonra uykum ağırlaştı ve ben bu sırada Rabbimi en güzel surette gördüm. Ya Muhammed buyurdu. Ben de: “Ey Rabbim buyur emrine amadeyim” dedim. Şöyle buyurdu: *Büyük ve ileri gelen melekler topluluğu hangi konuda tartışıyorlar?*” Ben de: “Bilmiyorum Ya Rabbi” dedim. Bunu üç kere tekrarladı. Sonra el ayasını iki küreğimin arasına koydu ben iki elin serinliğini iki göğsüm arasında hissettim. Her şey bana göründü ve her şeyi bildim. Ya Muhammed! Buyurdu. Ben de “Buyur Rabbim emrine amadeyim” dedim, şöyle buyurdu: *Büyük ve ileri gelen melekler topluluğu hangi konuda tartışıyorlar?*” Ben de: “Keffaretler konusunda” dedim. “Nedir onlar?” buyurdu. Ben de dedim ki: “İyiliklere adımları çoğaltmak, namazlardan sonra mescidlerde oturmak, her türlü zorluklar karşısında abdest organlarını kapsamlı yıkamak.” “Sonra hangi konularda” buyurdu. “Yemek yedirmek yumuşak söz söylemek, insanlar uyurken geceleyin namaz kılmak.” Bunun üzerine: “Dile benden ne dilersem” buyurdu. Ben de şöyle duâ ettim: “Allah’ım iyilikler yapmayı kötülüklerden el çekmeyi, yoksulları sevmeyi beni beni bağışlayıp esirgemeni senden dilerim. Bir topluma bir fitne göndereceksen beni o fitneye düşürmeksizin vefat ettir. Bana seni sevmeyi seni sevenleri sevmeyi ve senin sevgine yaklaştıran her ameli sevmeyi nasib eyle.” Rasûlullah (s.a.s.): “Bu söylenenler haktır ve gerçektir bunları kendinize ders edininiz ve öğreniniz” buyurdu.

¹³⁴ Tirmizi, “Tefsiru’l-Kuran” 39, (Nr.3235).

عَنْ عُرْوَةَ، عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: " يَرْحَمُ اللَّهُ نِسَاءَ الْمُهَاجِرَاتِ الْأُولَى، لَمَّا أَنْزَلَ اللَّهُ: {وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَى جُيُوبِهِنَّ} [النور: 31] شَقَقْنَ مُرُوطَهُنَّ فَأَخْتَمَرْنَ بِهَا " ¹³⁵

Hız. Aişe'den radiyallahu anha'dan gelen rivayete göre şöyle demiştir: "Allah ilk muhacir kadınlara rahmet eylesin. "Kadınlr başörtülerini yakalarının üstüne koysunlar" emrini indirince, o kadınlr izâr denilen dış elbiselerini yardırlar da onlarla başlarını örttüler."

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ قَيْسٍ بْنِ مَخْرَمَةَ بْنِ الْمُطَّلِبِ، أَنَّهُ قَالَ يَوْمًا: قَالَ: " فَإِنَّ جِبْرِيلَ أَتَانِي ... فَقَالَ: إِنَّ رَبَّكَ يَأْمُرُكَ أَنْ تَأْتِيَ أَهْلَ الْبَقِيعِ فَتَسْتَغْفِرَ لَهُمْ "، قَالَتْ: قُلْتُ: كَيْفَ أَقُولُ لَهُمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ " قُولِي: السَّلَامُ عَلَى أَهْلِ الدِّيَارِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُسْلِمِينَ، وَيَرْحَمُ اللَّهُ الْمُسْتَقْدِمِينَ مِنَّا وَالْمُسْتَأَخِرِينَ، وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لِلْآحِقُونَ " ¹³⁶

Muhammed b. Kays b. Mahreme b. Muttalib'den rivayete göre Hız. Aişe (r.anha) bir gün şunları söylemiş: Rasûlullah (s.a.s.), "bana Cibrîl geldi de şöyle söyledi" buyurdu: "Rabbin, Bakî'de yatanların yanına giderek onlar için istiğfarda bulunmanı sana emrediyor" Ben ise "Onlara ne diyeyim ya Rasûlallah?" dedim. Rasûlullah: "Selâm mü'min ve Müslümanlardan bu diyarda yatanlara! Allah, bizim geçmişlerimize de, geleceklerimize de rahmet eylesin. Bizler de inşaallah sizlere katılacağız; de buyurdular."

عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: مَرَّ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - بِقُبَّةٍ عَلَى بَابِ رَجُلٍ مِنَ الْأَنْصَارِ، فَقَالَ: " مَا هَذِهِ؟ " قَالُوا: قُبَّةٌ بَنَاهَا فُلَانٌ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: " كُلُّ مَالٍ يَكُونُ هَكَذَا، فَهُوَ وَبَالَ عَلَى صَاحِبِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ " فَبَلَغَ الْأَنْصَارِيَّ ذَلِكَ، فَوَضَعَهَا، فَمَرَّ النَّبِيُّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - بِعَدُوٍّ، فَلَمْ يَرَهَا، فَسَأَلَ عَنْهَا، فَأُخْبِرَ أَنَّهُ وَضَعَهَا لِمَا بَلَغَهُ عَنْهُ، فَقَالَ: " يَرْحَمُهُ اللَّهُ، يَرْحَمُهُ اللَّهُ " ¹³⁷

Enes b. Mâlik'den (radiyallahü anh) şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah sallallahü aleyhi ve sellem, Ensârdan bir adamın kapısının üstünde (yaptırdığı) bir binanın yanından geçerken "Nedir bu?" diye sordu. Orada bulunanlar: "Bu, falan adamın yaptığı bir binadır", dediler. Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem): "(Böyle (gereksiz binaya harcanan) her mal kıyamet günü sahibi aleyhinde bir vebaldir",

¹³⁵ Buhârî, "Tefsîru'l-Kurân", 251 (Nr. 4480); Ebû Dâvud, "Libâs", 33 (Nr.4102)

¹³⁶ Müslim, "Cenâiz", 35 (Nr. 974/103); Nesâî, "Cenâiz", 103 (Nr. 2037).

¹³⁷ İbn Mace, "Zühd" 13, (Nr. 4161).

buyurdu. Sonra bu durum (ev sahibi olan) Ensâriye ulaştı. O da binayı (yıkıp) indirdi. Bir süre sonra Rasûlullah (tekrar) oradan geçti ve o binayı göremedi. Bunun üzerine binaya ne olduğunu sordu. “Sahibi senin buyruğunu işittiği için binayı (yıkıp) indirdi”, dediler. Rasûlullah: “Allah o adama rahmet eylesin, Allah o adama rahmet eylesin”, diye duâ etti.

عن عائشة: أن رجلاً قام من الليل فقرأ فرفع صوته بالقرآن، فلما أصبح، قال رسول الله - صَلَّى الله عليه وسلم -: "يَرْحَمُ الله فلاناً، كأي من آيةٍ أذكرَنيها الليلة كنت قد أسقطتها"¹³⁸

Aişe radiyallahu anha’dan rivayet edildiğine göre Kur'an okuyan birisini işiten Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem: “Allahım! Onun kusurlarını bağışla. Şu suredeki unuttuğum şu ayetleri bana hatırlattı” diye dua etmiştir.

حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ عِيسَى بْنِ يَزِيدَ الْبَغْدَادِيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ بَكْرٍ السَّهْمِيُّ، ح وَحَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مُنِيرٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بَكْرٍ، عَنْ فَاذِلِّ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " مَنْ كَانَتْ لَهُ إِلَى اللَّهِ حَاجَةٌ، أَوْ إِلَى أَحَدٍ مِنْ بَنِي آدَمَ فَلْيَتَوَضَّأْ وَلْيُحْسِنِ الْوُضُوءَ، ثُمَّ لِيُصَلِّ رَكْعَتَيْنِ، ثُمَّ لِيُثْنِ عَلَى اللَّهِ، وَلْيُصَلِّ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، ثُمَّ لِيَقُلْ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْحَلِيمُ الْكَرِيمُ، سُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ، الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، أَسْأَلُكَ مُوجِبَاتِ رَحْمَتِكَ، وَعَزَائِمَ مَغْفِرَتِكَ، وَالْغَنِيمَةَ مِنْ كُلِّ بَرٍّ، وَالسَّلَامَةَ مِنْ كُلِّ إِثْمٍ، لَا تَدْعُ لِي ذَنْبًا إِلَّا غَفَرْتَهُ، وَلَا هَمًّا إِلَّا فَرَجْتَهُ، وَلَا حَاجَةً هِيَ لَكَ رِضًا إِلَّا قَضَيْتَهَا يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ " : «هَذَا حَدِيثٌ غَرِيبٌ وَفِي إِسْنَادِهِ مَقَالٌ، فَأَنْذُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ يُضَعَّفُ فِي الْحَدِيثِ، وَأَنْذُ هُوَ أَبُو الْوَرَقَاءِ»¹³⁹

Abdullah b. Ebî Evfâ’dan (r.a.) rivâyet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “Kimin Allah’tan ve insanlardan bir istek ve ihtiyacı varsa güzelce abdest alsın, iki rek’at namaz kılsın sonra Allah’a hamdu sena ve Peygamber’e (s.a.s.) salavat getirdikten sonra şöyle desin: Cezaları vermekte acele etmeyen ikram sahibi olan Allah’tan başka ilah yoktur. Büyük arşın sahibi olan Allah’ı her türlü noksanlıklardan uzak bilir her türlü kemal sıfatlarıyla beraber olduğunu kabul ederim. Tüm eksiksiz övgüler alemlerin Rabbi olan Allah’a mahsustur. Allah’ım rahmetine sebep olan her

¹³⁸ Ebû Dâvud, Salât, 313 (Nr. 1331); Ebû Dâvud, “Hurûf”, 1 (Nr.3970); Buhari, “Deavat” 18, (Nr.5976); Müslim, “Salatu’l-Musafirîn” 33, (Nr.788/224-225; Buhari, “Fedailu’l-Kuran” 26, (Nr.4750, 4751,4755); “Şehadât” 11, (Nr.2512).

¹³⁹ Tirmizi, “Vitr” 17, (Nr.479); İbn Mâce, “İkame” 189, (Nr.1384).

şeyi ve bağışlamayı gerektirecek sebepleri ve her türlü günden uzak olmayı senden isterim. Allah'ım her günahımı bağışlamayı ve her üzüntümü gidermeni senin rızana uygun her ihtiyacımı karşılamayı senden isterim, ey merhametlilerin en merhametlisi.”

Tirmîzî: Bu hadis garib olup senesinde söz edilmiştir. Faîd b. Abdurrahmân'ın hadis konusunda zayıf olduğu söylenmiştir. Faîd, Ebû'l-Verka'dır.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (إِذَا عَطَسَ أَحَدُكُمْ فَلْيَقُلْ: الْحَمْدُ لِلَّهِ، وَلْيَقُلْ لَهُ أَخُوهُ أَوْ صَاحِبُهُ: يَرْحَمُكَ اللَّهُ، فَإِذَا قَالَ لَهُ: يَرْحَمُكَ اللَّهُ، فَلْيَقُلْ: يَهْدِيكُمْ اللَّهُ وَيُصْلِحَ بِالْكَمِ)¹⁴⁰

Ebû Hureyre'den (radiyallahü anh) rivayete göre Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “Biriniz aksırdığı zaman “elhamdulillâh” desin. Mü'min kardeşi veya arkadaşı da ona “Yerhamukellâhu (Allah sana rahmet eylesin)” diye duâ ile mukaabelede bulunsun. Ona “Yerhamukellâhu” dediği zaman, öteki cevap olarak “Yehdîkumullâhu ve yuslihu bâlekum (Allah sizlere hidâyet eylesin ve hâlinizi, işinizi de iyileştirsün)” duasını söylesin!”

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْعُطَّاسَ وَيَكْرَهُ التَّنَاقُوبَ، فَإِذَا عَطَسَ أَحَدُكُمْ وَحَمِدَ اللَّهَ، كَانَ حَقًّا عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ سَمِعَهُ أَنْ يَقُولَ لَهُ: يَرْحَمُكَ اللَّهُ، وَأَمَّا التَّنَاقُوبُ: فَإِنَّمَا هُوَ مِنَ الشَّيْطَانِ، فَإِذَا تَنَاقَبَ أَحَدُكُمْ فَلْيُرِدَّهُ مَا اسْتَطَاعَ، فَإِنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا تَنَاقَبَ ضَحَكَ مِنْهُ الشَّيْطَانُ)¹⁴¹

Ebû Hureyre'den (radiyallahü anh) rivayete göre Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “Şüphesiz ki Allah hapşırmaı sever, esnemeyi de çirkin görür. Sizden biriniz aksırıp Allah'a hamdettiği zaman, bunu işiten her müslümân üzerine o kişiye “Yerhamukellâhu (Allah sana rahmet eylesin)” demesi bir hak olmuştur. Esnemeye gelince bu ancak şeytandandır. Biriniz esnemek hâli gelince gücü yettiği kadar onu geri çevirmeye çalışsın! Çünkü biriniz esnediği zaman, şeytan bundan dolayı güler!”

¹⁴⁰ Buhari, “Edeb” 126, (Nr.5870); Müslim, “Zühd ve'r-Rekaik” 9, (Nr.2993/55); İbn Mace, Edeb 21, (Nr.3715); Ebu Davud, “Edeb” 98, (Nr.5031, 5033, 5037); Tirmizi, “Edeb” 3, (Nr.2740-2741); “Edeb” 5, (Nr. 2743).

¹⁴¹ Buhari, “Edeb” 128, (Nr.5872); Tirmizi, “Edeb” 7, (Nr. 2747).

عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ الْحَكَمِ السُّلَمِيِّ؛ قَالَ: بَيْنَا أَنَا أَصْلِي مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. إِذْ عَطَسَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ. فَقُلْتُ: يَرْحَمُكَ اللَّهُ! فَرَمَانِي الْقَوْمُ بِأَبْصَارِهِمْ. فَقُلْتُ: وَائْتِكُلْ أُمِّيَاةً! مَا شَأْنُكُمْ؟ تَنْظُرُونَ إِلَيَّ. فَجَعَلُوا يَضْرِبُونَ بِأَيْدِيهِمْ عَلَى أَفْخَادِهِمْ. فَلَمَّا رَأَيْتُهُمْ يُصَمَّتُونَنِي. لَكِنِّي سَكَتُ. فَلَمَّا صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. فَبِأَبِي هُوَ وَأُمِّي! مَا رَأَيْتُ مُعَلِّمًا قَبْلَهُ وَلَا بَعْدَهُ أَحْسَنَ تَعْلِيمًا مِنْهُ. فَوَاللَّهِ! مَا كَهَرَنِي وَلَا ضَرَبَنِي وَلَا شَتَمَنِي. قَالَ "إِنَّ هَذِهِ الصَّلَاةَ لَا يَصْلُحُ فِيهَا شَيْءٌ مِنْ كَلَامِ النَّاسِ. إِنَّمَا هُوَ التَّسْبِيحُ وَالتَّكْبِيرُ وَقِرَاءَةُ الْقُرْآنِ" ...¹⁴²

Muâviye b. Hakem Es-Sülemî'den rivâyete göre şöyle demiştir: Bir defa ben Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) ile namaz kılarken cemâatten biri aksırdı. Ben hemen “yerhamükallah! (Allah sana rahmet eylesin!)” dedim. Bunun üzerine cemâat bana (fena) bakış attılar. “Vay başıma gelenler! Ne oldu da bana bakıyorsunuz?” dedim. Bunun üzerine elleri ile uyluklarına vurmaya başladılar. Bunların beni susturmaya çalıştıklarını gördüm (ve kızdım). Lâkin sustum. Rasûlullah (s.a.s.) namazı bitirince, annem babam ona feda olsun! Ne ondan önce ne de sonra Peygamber (s.a.s.) kadar güzel öğreten hiçbir muallim görmedim. Vallahi beni ne azarladı, ne dövdü ne de sövdü. “Şu namaz yok mu? Onun içinde insan sözünden hiçbir şey konuşmak caiz değildir. O ancak tesbîh, tekbîr ve Kur’ân okumaktan ibarettir” buyurdu.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " لَمَّا خَلَقَ اللَّهُ آدَمَ وَنَفَخَ فِيهِ الرُّوحَ عَطَسَ فَقَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ، فَحَمِدَ اللَّهُ بِإِذْنِهِ، فَقَالَ لَهُ رَبُّهُ: رَحِمَكَ اللَّهُ يَا آدَمُ، اذْهَبْ إِلَى أَوْلَيْكَ الْمَلَائِكَةِ، إِلَى مَلَأٍ مِنْهُمْ جُلُوسٍ، فَقُلْ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ، قَالُوا: وَعَلَيْكَ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللَّهِ، ثُمَّ رَجَعَ إِلَى رَبِّهِ، فَقَالَ: إِنَّ هَذِهِ تَحِيَّتُكَ وَتَحِيَّةُ بَنِيكَ، بَيْنَهُمْ...¹⁴³

Ebû Hureyre'den (r.a.) rivâyete göre Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “Allah, Âdem’i yaratıp ruhundan ona üflediği zaman Âdem aksırdı ve “Elhamdülillah” diyerek Allah’ın izniyle O’na hamdetti. Rabbi ona şöyle buyurdu: “Allah sana rahmet etsin. Meleklerle git ve “essalamu aleykum” de. Onlar da “ve aleykumselam ve rahmetullah” dediler. Sonra Âdem Rabbine döndü, Rabbi buyurdu ki: “İşte senin ve oğullarının kendi aralarında verip alacakları selam budur.”

¹⁴² Müslim “Mesacid ve Mevadiu’s-Salat” 7, (Nr.537/33); Ebu Davvud, “Salat” 170, (Nr.930-931); Nesai, “Sehv” 20, (Nr.1218).

¹⁴³ Tirmizi, “Tefsiru’l-Kuran” 95, (Nr.3368).

a. Belli Bir Şahsa veya Gruba Ettiği Dualar

قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " يَرْحَمُ اللَّهُ أُمَّ إِسْمَاعِيلَ، لَوْ تَرَكْتَ زَمْزَمَ - أَوْ قَالَ: لَوْ لَمْ تَعْرِفْ مِنَ الْمَاءِ - لَكَانَتْ عَيْنًا مَعِينًا "، وَأَقْبَلَ جُرْهُمُ فَقَالُوا: أَتَأْذِنِينَ أَنْ نَنْزِلَ عِنْدَكَ؟ قَالَتْ: نَعَمْ، وَلَكِنْ لَا حَقَّ لَكُمْ فِي الْمَاءِ، قَالُوا: نَعَمْ¹⁴⁴

İbn Abbâs'dan (r.a.) rivayete göre Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: "Allah İsmâîl Peygamber'in annesi Hâcer'e rahmet etsin! Hâcer Zemzem suyunu (ilk çıkışında) kendi hâline bıraksaydı (ya da şöyle dedi: Sudan avuçlamasaydı) elbette zemzem, bir pınar hâlinde kaynar dururdu. Bir müddet sonra Cürhüm kabilesi geldi ve (zemzemin sahibesi bulunan Hâcer'e) dediler ki: "Senin yanına konup mekân tutmamıza izin verir misin?" O da: "Evet, izin veririm; fakat bu suda sizin (mülkiyet) hakkınız olmamak şartıyla", dedi. Cürhümlüler de kabul ettiler."

عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: جَاءَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعُودُنِي وَأَنَا بِمَكَّةَ، وَهُوَ يَكْرَهُ أَنْ يَمُوتَ بِالْأَرْضِ الَّتِي هَاجَرَ مِنْهَا، قَالَ: «يَرْحَمُ اللَّهُ ابْنَ عَفْرَاءَ»، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَوْصِي بِمَالِي كُلِّهِ؟ قَالَ: «لَا»، قُلْتُ: فَالْشَّطْرُ؟، قَالَ: «لَا»، قُلْتُ: التُّلْتُ؟، قَالَ: «فَالْتُلْتُ، وَالتُّلْتُ كَثِيرٌ، إِنَّكَ أَنْ تَدَعَ وَرَثَتَكَ أَغْنِيَاءَ خَيْرٌ مِنْ أَنْ تَدْعَهُمْ عَالَةً يَتَكَفَّفُونَ النَّاسَ فِي أَيْدِيهِمْ، وَإِنَّكَ مَهْمَا أَنْفَقْتَ مِنْ نَفَقَةٍ، فَإِنَّهَا صَدَقَةٌ، حَتَّى اللَّفْمَةُ الَّتِي تَرْفَعُهَا إِلَى فِي امْرَأَتِكَ، وَعَسَى اللَّهُ أَنْ يَرْفَعَكَ، فَيَنْتَفِعَ بِكَ نَاسٌ وَيُضَرَّ بِكَ آخَرُونَ»، وَلَمْ يَكُنْ لَهُ يَوْمَئِذٍ إِلَّا ابْنَةٌ¹⁴⁵

Sa'd b. Ebî Vakkas'tan (radiyallahü anh) rivayete göre şöyle demiştir: Ben Mekke'deyken, Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) bana hasta ziyaretine geldi. Sa'd, vaktiyle hicret ettiği bu toprakta ölmeyi istemiyordu. Rasûlullah: "Allah, Sa'd b. Afrâ'ya rahmet eylesin!" diye duâ etti. Ben de: Yâ Rasûlallah! Ben malımın hepsini vasiyet etmek istiyorum, dedim. O: "Hayır (öyle yapma)" buyurdu. Ben: Yarısını vasiyet edeyim, dedim. Rasûlullah yine hayır diyerek men etti. Bu defa ben: Malımın üçte birini vasiyet edeyim, dedim Rasûlullah: "Evet, üçte bir kâfidir. Üçte bir de (aşağısına nisbetle) çoktur. Çünkü ey Sa'd! Senin, mirasçıların zengin bırakman, onları insanlara avuç açarak dilenir, fakirler hâlinde bırakmandan hayırlıdır. (İnşallah yaşarsın) O zaman senin yaptığın her harcama sadakadır. Hattâ kadınının ağzının içine kaldırıp yedireceğin bir tek lokma da bir sadakadır. Ey Sa'd, Allah'tan ümit ederim ki,

¹⁴⁴ Buhârî, "Musâkât", 11 (Nr. 2239); "Ehâdisu'l-Enbiyâ", 11 (Nr. 3183-3184).

¹⁴⁵ Buhârî, "Vasâyâ", 2 (Nr. 2591); Nesâî, "Vasâyâ", 3 (Nr. 3628);

Allah seni bu hastalıktan kaldırır da, senin (fetihlerin)le birçok insanlar faydalanır ve yine seninle diğer birçokları da zarar görür” buyurdu. Rasûlullah'ın böyle söylediği günlerde Sa'd b. Ebî Vakkas'ın mîrâşçı olarak yalnız bir tek kızı vardı.

عن أبي هريرة رضي الله عنه: أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: (نحن أحق بالشك من إبراهيم إذ قال: {رب أرني كيف تحيي الموتى قال أولم تؤمن قال بلى ولكن ليطمئن قلبي}. ويرحم الله لوطا، لقد كان يأوي إلى ركن شديد، ولو لبث في السجن طول ما لبث يوسف، لأجبت الداعي)¹⁴⁶

Ebû Hureyre'den (radıyallahü anh) rivayete göre Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: Biz İbrâhîm'den daha haklıyız: İbrâhîm: 'Ey Rabb'im, ölüleri nasıl dirilteceğini bana göster" dediği zaman Rabbi: “İnanmadın mı yoksa?” dedi. O da: 'İnandım, fakat kalbimin (gözümle de görerek) yatışması için (istedim) demişti. (el-Bakara: 260). Allah Lût Peygamber'e rahmet etsin. O da yemin olsun çok sağlam bir rükne dayanıp dururken: “Size yetecek bir kuvvetim olsaydı yahut sarp bir kaleye sığınabilseydim” (Hûd: 80) dedi. Sonra Rasûlullah: “Eğer ben zindanda Yûsuf'un kaldığı gibi uzun zaman hapis kalsaydım, onu hapisten çıkarmaya gelen kişinin davetine hemen icabet ederdim (git efendine söyle de tahkikat yapsın demezdim)” buyurmuştur.

عَنْ عَلِيٍّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «رَحِمَ اللَّهُ أَبَا بَكْرٍ رَوَّجَنِي ابْنَتَهُ، وَحَمَلَنِي إِلَى دَارِ الْهَجْرَةِ، وَأَعْتَقَ بِلَالًا مِنْ مَالِهِ، رَحِمَ اللَّهُ عُمَرَ، يَقُولُ الْحَقَّ وَإِنْ كَانَ مُرًّا، تَرَكَهُ الْحَقُّ وَمَا لَهُ صَدِيقٌ، رَحِمَ اللَّهُ عُثْمَانَ، تَسْتَحْيِيهِ الْمَلَائِكَةُ، رَحِمَ اللَّهُ عَلِيًّا، اللَّهُمَّ أَدِرِ الْحَقَّ مَعَهُ حَيْثُ دَارَ». هَذَا حَدِيثٌ غَرِيبٌ لَا نَعْرِفُهُ إِلَّا مِنْ هَذَا الْوَجْهِ¹⁴⁷

Ali (r.a.)'den rivâyete göre Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: “Allah, Ebûbekire rahmet etsin, kızını benimle evlendirdi. Beni hicret ettiğim Medîne'ye taşıdı. Kendi malından Bilâl'i hürriyetine kavuşturdu. Allah, Ömer'e de rahmet etsin. Acı da olsa hakkı söyler hakkı söylemesi sebebiyle arkadaşsız kalmıştır. Allah Osman'a da rahmet etsin. Melekler bile ondan hayâ ederler. Allah Ali'ye de rahmet etsin. Allah'ım, Ali nereye dönerse hakkı onunla beraber eyle.”

¹⁴⁶ Buhari, “Enbiya” 13, (Nr.3192); “Ehâdîsu'l-Enbiyâ”, 13 (Nr. 3192), “Ehâdîsu'l-Enbiyâ”, 21 (Nr. 3207); “Tefsîru'l-Kurân”, 183 (Nr. 4417); Müslim, “İmân”, 69 (Nr. 151/238); “Fedâil”, 41 (Nr. 151/52) İbn Mâce, “Fiten”, 23 (Nr. 4026); Tirmizi, “Tefsîru'l-Kuran” 13, (Nr.3116).

¹⁴⁷ Tirmizi, “Menâkıb”, 66 (Nr. 3714);

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَالَ: "أَرْحَمُ أُمَّتِي بِأُمَّتِي أَبُو بَكْرٍ، وَأَشَدُّهُمْ فِي دِينِ اللَّهِ عُمَرُ، وَأَصْدَقُهُمْ حَيَاءً عُثْمَانُ، وَأَقْضَاهُمْ عَلَى بَنِي أَبِي طَالِبٍ (1)، وَأَفْرَوُهُمْ لِكِتَابِ اللَّهِ أَبِي بَنِي كَعْبٍ، وَأَعْلَمُهُمْ بِالْحَلَالِ وَالْحَرَامِ مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ، وَأَفْرَضُهُمْ زَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ، أَلَا وَإِنَّ لِكُلِّ أُمَّةٍ أَمِينًا وَآمِينَ هَذِهِ الْأُمَّةِ أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ" ¹⁴⁸

Enes b. Mâlik (r.a.)’den rivâyete göre Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: “Ümmetimin ümmetime karşı en merhametlisi Ebûbekir, Allah’ın emri konusunda en şiddetli olanı Ömerdir. Hayâ bakımından en doğrusu Osman, haram ve helal bilgisi bakımından en bilgili olanı Muâz b. Cebel, feraiz taksimini en iyi bilen Zeyd b. Sabit, en büyük kıraat âlimi Übey b. Ka’b’tır. Her ümmetin güvenilen bir şahsı vardır; bu ümmetin güvenilir şahsı da Ebû Ubeyde b. Cerrâh’tır.”

عَنْ جَابِرٍ قَالَ: أَدْرَكَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَكُنْتُ عَلَى نَاصِحٍ لَنَا سَوْءٍ، فَقُلْتُ: لَا يَزَالُ لَنَا نَاصِحٌ سَوْءٌ يَا لَهْفَاهُ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «تَبِيعْنِي يَا جَابِرُ؟» قُلْتُ: بَلْ هُوَ لَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ، اللَّهُمَّ ارْحَمْهُ، قَدْ أَخَذْتُهُ بِكَذَا وَكَذَا، وَقَدْ أَعْرَضْتَ ظَهْرَهُ إِلَيَّ الْمَدِينَةِ». فَلَمَّا قَدِمْتُ الْمَدِينَةَ، هَيَّأَتْهُ، فَذَهَبْتُ بِهِ إِلَيْهِ، فَقَالَ: «يَا بِلَالُ، أَعْطِهِ ثَمَنَهُ» فَلَمَّا أَدْبَرْتُ، دَعَانِي، فَخِفْتُ أَنْ يَرُدَّهُ، فَقَالَ: «هُوَ لَكَ» ¹⁴⁹

Câbir (radıyallahü anh)’den rivâyete göre, şöyle demiştir: Ben kötü ve yavaş giden devemle yola devam ederken Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) bana yetişti ve şöyle buyurdu: “Ey Câbir bu deveyi bana satar mısın?” Ben de: “O deve senin için feda olsun” dedim. Bunun üzerine: “Allah seni affetsin! Allah sana rahmet etsin. O deveyi senden şu kadar ve bu kadar paraya aldım ve Medine’ye kadar da sırtını sana bağışladım” buyurdu. Medine’ye geldiğimde devemi hazırlayıp yanına gittim şöyle buyurdu: “Ey Bilal, onun devesinin ücretini ver”. Ben dönüp giderken beni çağırdı, parayı geri alacağını sandım fakat: Para da deve de senindir buyurdular.

عَنْ أَبِي بَنِي كَعْبٍ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - إِذَا دَعَا بَدَأَ بِنَفْسِهِ، وَقَالَ: رَحِمَهُ اللَّهُ عَلَيْنَا وَعَلَى مُوسَى، لَوْ صَبَرَ لَرَأَى مِنْ صَاحِبِهِ الْعَجَبَ، وَلَكِنَّهُ قَالَ: {إِنْ سَأَلْتُكَ عَنْ شَيْءٍ بَعْدَهَا فَلَا تُصَاحِبْنِي قَدْ بَلَغْتَ مِنْ لَدُنِّي عُذْرًا} [الكهف: 76] ¹⁵⁰

¹⁴⁸ İbn Mace, “Fezailu Ashab” 17, (Nr.154); Tirmizi, “Menakıb” 106, (Nr.3790-3791).

¹⁴⁹ Nesai, “Buyu” 77, (Nr.4640); Müslim, “Musakat” 21 (Nr. 715/109); Ebû Dâvûd, “Buyu”: 71 (Nr. 3505)

¹⁵⁰ Ebu Davud, “Huruf” 1, (Nr.3984); Müslim, “Fezail” 46, (Nr.2380/172).

Übeyy b. Ka'b'tan rivayete göre şöyle demiştir: Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) dua ettiği zaman (duaya) önce kendinden başlardı. (Birgün şöyle) buyurdu: Allah'ın rahmeti bizim ve Mûsâ'nın üzerine olsun. Eğer (o) arkadaşından gördüğü şeylere sabretse (bu gördükleri hakkında ona soru sormasaydı) pek çok acaiplik görecekti. Fakat o (gördüklerine sabredemediği için) dedi ki: "Eğer bundan sonra (bir daha) sana bir şey sorarsam artık bana arkadaş olma. (O zaman) benim tarafımdan (yapılacak) son özüre ulaştın" (Kehf: 76).

حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرِ، حَدَّثَنَا مُعَاوِيَةُ بْنُ هِشَامٍ، حَدَّثَنَا عَلِيُّ بْنُ صَالِحٍ، عَنْ سِمَاكِ، عَنْ قَابُوسَ، قَالَ: قَالَتْ أُمُّ الْفَضْلِ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، رَأَيْتُ كَأَنَّ فِي بَيْتِي عُضْوًا مِنْ أَعْضَائِكَ. قَالَ: "خَيْرًا رَأَيْتِ، تَلِدُ فَاطِمَةً غُلَامًا فَتَرْضِعِيهِ" فَوَلَدْتُ حُسَيْنًا أَوْ حَسَنًا فَأَرْضَعْتُهُ بِلَبَنِ قُتْمٍ، قَالَتْ: فَجِئْتُ بِهِ إِلَى النَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -، فَوَضَعْتُهُ فِي حَجْرِهِ فَبَالَ، فَضَرَبْتُ كَتِفَهُ، فَقَالَ النَّبِيُّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: "أَوْجَعْتَ ابْنِي، رَحِمَكَ اللَّهُ!"¹⁵¹

Ümmü'l-Fadl (radiyallahü anhüma)'dan rivâyet edildiğine göre şöyle demiştir: "Ya Rasûlallah! Rüyamda sanki senin uzuvlarından bir uzvun (organ) benim evimde olduğunu gördüm", dedi. Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) de (ona): "Bir hayır gördün. (Kızım) Fâtima bir oğlan çocuğu doğurur. Sen de onu emzirirsin", buyurdu. Sonra Fâtima, Hasan veya Hüseyin'i (radiyallahü anhüm) doğurdu. Ümmü'l-Fadl da (bebeği) Kusem'in sütü ile onu emzirdi. Ümmü'l-Fadl (sözüne devamla) demiştir ki: Bir gün ben onu Rasûlullah'ın yanına götürerek kucağına koydum. Bebek de kucağına bevletti. Bundan dolayı bebeğin omzuna vurdum. Bunun üzerine Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) (bana): "Sen oğlumu incittin. Allah sana rahmet eylesin", buyurdu.

عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَمْرِو بْنِ عَوْفٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: "رَحِمَ اللَّهُ الْأَنْصَارَ، وَأَبْنَاءَ الْأَنْصَارِ، وَأَبْنَاءَ أَبْنَاءِ الْأَنْصَارِ"¹⁵²

Abdullah b. Amr b. Avf'tan rivayete göre Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: "Allah ensara, ensarın çocuklarına ve ensarın çocuklarının çocuklarına rahmet etsin."

قَالَ ابْنُ شِهَابٍ: فَأَخْبَرَنِي عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَقِيَ الزُّبَيْرَ فِي رَكْبٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ، كَانُوا تَجَارَا قَافِلِينَ مِنَ الشَّامِ، فَكَسَا الزُّبَيْرُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

¹⁵¹ İbn Mace, "Ta'bîru'r-Ruya" 10, (Nr.3923).

¹⁵² İbn Mace, "Sünne", 11 (Nr. 165)

وأبا بكر ثياب بياض، وسمع المسلمون بالمدينة بمخرج رسول الله صلى الله عليه وسلم من مكة، فكانوا يغدون كل غداة إلى الحرة، فينتظرونه حتى يردهم حر الظهيرة، فانقلبوا يوما بعد ما أطالوا انتظارهم، فلما أوا إلى بيوتهم، أوفى رجل من يهود على أطم من آطامهم، لأمر ينظر إليه، فبصر برسول الله صلى الله عليه وسلم وأصحابه مبيضين يزول بهم السراب، فلم يملك اليهودي أن قال بأعلى صوته: يا معاشر العرب، هذا جدكم الذي تنتظرون، فثار المسلمون إلى السلاح، فتلقوا رسول الله بظهر الحرة، فعدل بهم ذات اليمين، حتى نزل بهم في بني عمرو بن عوف، وذلك يوم الاثنين من شهر ربيع الأول، فقام أبو بكر للناس، وجلس رسول الله صلى الله عليه وسلم صامتا، فطفق من جاء من الأنصار - ممن لم ير رسول الله صلى الله عليه وسلم - يحيي أبا بكر، حتى أصابت الشمس رسول الله صلى الله عليه وسلم، فَأَقْبَلَ أَبُو بَكْرٍ حَتَّى ظَلَّلَ عَلَيْهِ بَرْدَانَهُ، فَعَرَفَ النَّاسُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِنْدَ ذَلِكَ، فَلَبِثَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَنِي عَمْرِو بْنِ عَوْفٍ بَضْعَ عَشْرَةِ لَيْلَةٍ، وَأَسَسَ الْمَسْجِدَ الَّذِي أُسِسَ عَلَى التَّقْوَى، وَصَلَّى فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، ثُمَّ رَكِبَ رَاحِلَتَهُ، فَسَارَ يَمْشِي مَعَ النَّاسِ حَتَّى بَرَكْتَ عِنْدَ مَسْجِدِ الرَّسُولِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْمَدِينَةِ، وَهُوَ يَصْلِي فِيهِ يَوْمُنَا رَجُلًا مِنَ الْمُسْلِمِينَ، وَكَانَ مَرْبِدًا لِلتَّمْرِ، لِسَهِيلٍ وَسَهْلٍ غَلَامَيْنِ يَتِيمَيْنِ فِي حَجَرٍ أَسْعَدَ بْنِ زُرَّارَةَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ بَرَكْتَ بِهِ رَاحِلَتَهُ: (هَذَا إِنْ شَاءَ اللَّهُ الْمَنْزِلُ). ثُمَّ دَعَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْغَلَامَيْنِ فَسَاوَمَهُمَا بِالْمَرَبِدِ لِيَتَّخِذَهُمَا مَسْجِدًا، فَقَالَا: لَا، بَلْ نَهْبُهُ لَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَأَبَى رَسُولُ اللَّهِ أَنْ يَقْبَلَهُ مِنْهُمَا هَبَةٌ حَتَّى ابْتَاعَهُ مِنْهُمَا، ثُمَّ بَنَاهُ مَسْجِدًا، وَطَفِقَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْقُلُ مَعَهُمُ اللَّبْنَ فِي بَنِيَانِهِ وَيَقُولُ، وَهُوَ يَنْقُلُ اللَّبْنَ: (هَذَا الْحِمَالُ لَا حِمَالُ خَيْرٌ، هَذَا أَبْرَ رَبَّنَا وَأَطْهَرُ. وَيَقُولُ: اللَّهُمَّ إِنْ أَجْرَ أَجْرَ الْآخِرَةِ، فَارْحَمْ الْأَنْصَارَ وَالْمُهَاجِرَةَ). فَتَمَثَّلَ بِشَعْرِ رَجُلٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ لَمْ يَسْمَ لِي. قَالَ ابْنُ شَهَابٍ: وَلَمْ يَبْلُغْنَا فِي الْأَحَادِيثِ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَمَثَّلَ بِبَيْتِ شَعْرِ تَامٍ غَيْرَ هَذَا الْبَيْتِ¹⁵³

Ibn Şihab dedi ki: Bana Urve b. ez-Zubeyr'in haber verdiğine göre "Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem yolda Şam'dan dönen Müslümanlardan bir tüccar kafilesi ile birlikte bulunan ez-Zubeyr (b. el-Avvâm) ile karşılaştım. ez-Zubeyr, Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem ile Ebu Bekir'e beyaz elbiseler giydirdi. Medine'de bulunan Müslümanlar da Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in Mekke'den çıktığını haber

¹⁵³ Buhari, "Fezailu's-Sahabe" 74, (Nr. 3726).

aldılar. Bundan dolayı her sabah Harre'ye çıkıyor ve onu bekliyorlardı, ta ki öğle sıcağında geri dönünceye kadar.

Bir gün uzunca bir süre bekleyişten sonra geri döndüler. Evlerine girdikten sonra Yahudilerden bir adam kendisine ait bir işe bakmak amacıyla onlara ait kulelerden birisine çıkmıştı. Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem ile ashabının beyaz giymiş elbiseleriyle serap içerisinde yaklaşmakta olduklarını gördü. Yahudi avazı çıktığı kadar şöylece bağırmaktan kendisini tutamadı:

Ey Araplar işte sizin beklediğiniz! O şeref kaynağınız geliyor.

Müslümanlar derhal silahlarına koşuştular. Harre'nin dış taraflarında Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i karşıladılar. Resulullah onlarla birlikte (Medine'nin) sağ tarafına doğru ilerledi ve nihayet Amr b. Avf oğulları mahallesinde konakladı. O gün Rebiu'l-evvel ayının pazartisine rastlayan bir günü idi. Ebu Bekir radiyallahu anh insanları karşıladı, Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem de ses çıkarmayıp bir tarafa oturmuştu. Ensardan gelenler arasında daha önceden Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i görmemiş olanlar Ebu. Bekir radiyallahu anh'ı selamlaşmaya koyuldular. Nihayet güneş Resulullah Sallallahu aleyhi ve sellem'e değince Ebu Bekir gitti ve ridası ile ona gölge yaptı. İnsanlar o vakit Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i tanımış oldu. Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem Avf b. Amr oğulları arasında on küsur gün kaldı. Temeli takva üzere kurulan mescidi tesis etti ve Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem orada namaz kıldı.

Daha sonra devesine bindi, yoluna koyuldu. Halk da onunla birlikte yürüyordu. Nihayet devesi Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in mescidinin bulunduğu yerde çöktü. O gün orada Müslüman bazı kimseler de namaz kılıyordu. Burası Sa'd b. Zurâre'nin himayesinde bulunan Suheyl ve Sehl adındaki iki yetim çocuğa ait hurmaların kurutulduğu bir harman yeri idi. Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem devesi çökünce: “İnşaallah konaklayacağımız yer burasıdır” dedi.

Daha sonra Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem O iki çocuğu çağırdı. Harman yerini mescid edinmek üzere onlarla pazarlık etti. Onlar:

“Hayır, bedel almayız, aksine ey Allah'ın Resülü bunu sana hibe ediyoruz”, dediler. Fakat Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem orayı onlardan hibe olarak kabul etmedi ve nihayet orayı onlardan satın aldı. Sonra orayı mescid olarak inşa etti.

Mescidin inşası için Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem de kullanılan kerpiçleri ashab ile birlikte taşıyor ve bu arada şunları da söylüyordu:

“Bu taşıdıklarımız Hayber mahsullerinin yükü değildir. Rabbimiz, bu daha hayırlı ve temiz bir yükür.” Şunları da söylüyordu:

“Allah'ım asıl ecir ahiretin ecriştir. Sen Ensar ile Muhacirlere merhamet buyur.”

(Buhari der ki): O bana adı verilmeyen Müslümanlardan birisinin şiirini böylece okudu.

İbn Şihab der ki: Bize rivayet edilen hadisler arasında Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in bu beyitler dışında tam bir şiir beyitini misal olarak okumuş olduğuna dair bir rivayet ulaşmamıştır.

حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ الْخَلَّالُ، حَدَّثَنَا زَيْدُ بْنُ الْحُبَابِ، حَدَّثَنَا سُفْيَانُ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ، عَنْ
سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: "يَرْحَمُنَا اللَّهُ وَأَخَا
عَادٍ" 154

İbn Abbâs radiyallahü anhümâ'dan rivâyet edildiğine göre Rasûlullah sallallahü aleyhi ve sellem şöyle duâ etti: “Allah bize ve Âd'ın kardeşine rahmet eylesin.”

عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى
خَيْبَرَ، فَسَرْنَا لَيْلًا، فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ لِعَامِرٍ، يَا عَامِرُ أَلَا تَسْمَعُنَا مِنْ هَنِيهَاتِكَ؟ وَكَانَ عَامِرُ رَجُلًا
شَاعِرًا حِدَاءً، فَتَنَزَّلَ يَخْدُو بِالْقَوْمِ يَقُولُ: اللَّهُمَّ لَوْلَا أَنْتَ مَا اهْتَدَيْنَا - وَلَا تَصَدَّقْنَا وَلَا صَلِّينَا فَأَغْفِرْ
فِدَاءَ لَكَ مَا اتَّقَيْنَا - وَتَبَّتِ الْأَفْدَامُ إِنْ لَاقَيْنَا - وَالْقَيْنِ سَكِينَةً عَلَيْنَا - إِنْ إِذَا صِيحَ بَنَا أَبِينَا - وَبِالصِّيَاحِ
عَوَّلُوا عَلَيْنَا. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (مَنْ هَذَا السَّائِقُ). قَالُوا: عَامِرُ بْنُ الْأَكْوَعِ،
قال: (يرحمه الله). 155

Seleme b. Ekva'dan (radiyallahü anh) rivayete göre şöyle demiştir: Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) ile beraber Hayber gazvesine çıktık. Giderken kafileden bir kişi, Âmir b. Ekva'a: Yâ Âmir! Kısa vezinli şiirlerinden bize birkaç parça dinletmez misin? dedi. Âmir şâir bir kimseydi. Bunun üzerine Âmir hayvanından aşağıya indi ve şu mealdeki şiirini okuyarak katile develerini uğurladı: “Yâ Allah, eğer sen hidâyet

¹⁵⁴ İbn Mace, “Dua” 6, (Nr.3852).

¹⁵⁵ Buhari, Meğazi 36, (Nr.3960); “Edeb” 90, (Nr.5796); “Daavat” 18, (Nr.5972); “Diyet” 16, (Nr. 6494); Müslim, “Cihad ve’s-Siyer” 43, (Nr. 1802/123, 124); Nesai, “Cihad” 29, (Nr.3150).

etmemiş olsaydın, biz doğru yolu bulamaz, sadaka vermez ve namaz da kılmazdık, canlarımız sana feda olsun, bizleri hayatta bıraktığın müddetçe mağfiret eyle. Düşmanla kavuştuğumuzda ayaklarımızı sabit tut ve üzerimize sekînet yolla! Şüphesiz bizler haksızlığa çağrıldığımızda dayatırız. Düşmanlar ise müşrikleri haykırarak üzerimize davet etmişlerdir” Bunun üzerine Rasûlullah: Şiir okuyup develeri uğurlayan kimdir?" diye sordu. Sahâbîler: Âmir b. Ekva'dır, dediler. Rasûlullah: "Allah Âmir'e rahmet etsin!" diye duâ etti.

أَبَا هُرَيْرَةَ، يَقُولُ: كُنَّا عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجَاءَهُ رَجُلٌ - أَحْسَبُهُ مِنْ قَيْسٍ -، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ الْعَنْ حِمِيرًا، فَأَعْرَضَ عَنْهُ، ثُمَّ جَاءَهُ مِنَ الشَّقِّ الْآخِرِ فَأَعْرَضَ عَنْهُ، ثُمَّ جَاءَهُ مِنَ الشَّقِّ الْآخِرِ فَأَعْرَضَ عَنْهُ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «رَحِمَ اللَّهُ حِمِيرًا، أَفَوَاهُمْ سَلَامٌ، وَأَيْدِيهِمْ طَعَامٌ، وَهُمْ أَهْلُ أَمْنٍ وَإِيمَانٍ»¹⁵⁶

Ebû Hüreyre (r.a.)’den rivâyete göre, şöyle demiştir: Peygamber (s.a.s)’in huzurunda bulunduğumuz esnada bir adam geldi. Kays kabilesinden olduğunu zannettiğim bu adam şöyle dedi: “Ey Allah’ın Rasûlü! Hımyer’i lanetle.” Rasûlullah (s.a.s.) ondan yüz çevirdi, o şahıs Rasûlullah (s.a.s.)’e diğer taraftan tekrar geldi. Rasûlullah (s.a.s.) ondan yine yüz çevirdi. Sonra Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: “Allah’ım Hımyer’i esirge onların ağızlarından kötü söz çıkmaz, devamlı verirler, ellerinden yemek çıkar. Onlar emniyet ve iman sahibidirler.”

عن عائشة: أن رسول الله - صَلَّى الله عليه وسلم - كَانَ إِذَا اسْتَيْقَظَ مِنَ اللَّيْلِ قَالَ: "لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، سُبْحَانَكَ، اللَّهُمَّ اسْتَغْفِرْكَ لِدُنْبِي، وَأَسْأَلُكَ رَحْمَتَكَ، اللَّهُمَّ زِدْنِي عِلْمًا، وَلَا تُزِغْ قَلْبِي بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنِي، وَهَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً، إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ"¹⁵⁷

Âişe (radıyallahü anhâ)’dan rivâyet edildiğine göre Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) geceleyin (uykudan) uyanınca şöyle dua ederdi: “La ilahe illâ ente, Allahümme estağfiruke lizenbî ve eselûke rahmeteke, Âllâhümme zidnî ilmen, velâ tüziğ kalbî ba’de iz hedeytenî ve heb lî minledünke rahmeten inneke entel-vehhâb (Senden başka ilah yoktur seni her türlü noksan sıfatlardan tenzih ederim. Allahım, günâhlarım için senden af dilerim ve rahmetini isterim Allah’ım! İlmimi artır, bana

¹⁵⁶ Tirmizî, “Menâkıb”, 72 (Nr.3939)

¹⁵⁷ Ebu Davud, “Edeb” 108, (Nr.5061).

hidayet verdikten sonra kalbimi saptırma ve katından bana rahmet ver, şüphesiz ki sen çok bağışlayıcısın)”

- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ: أَخْبَرَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عِمْرَانَ بْنِ أَبِي لَيْلَى قَالَ: حَدَّثَنِي أَبِي قَالَ: حَدَّثَنِي ابْنُ أَبِي لَيْلَى، عَنْ دَاوُدَ بْنِ عَلِيٍّ هُوَ ابْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لَيْلَةً حِينَ فَرَّغَ مِنْ صَلَاتِهِ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ رَحْمَةً مِنْ عِنْدِكَ تَهْدِي بِهَا قَلْبِي، وَتَجْمَعُ بِهَا أَمْرِي، وَتُلْئِمُ بِهَا شَعْبِي، وَتُصْلِحَ بِهَا غَائِبِي، وَتَرْفَعُ بِهَا شَاهِدِي، وَتُرَكِّي بِهَا عَمَلِي، وَتُلْهَمْنِي بِهَا رُشْدِي، وَتَرُدُّ بِهَا أَلْفَتِي، وَتَعْصِمْنِي بِهَا مِنْ كُلِّ سُوءٍ، اللَّهُمَّ أَعْطِنِي إِيْمَانًا وَيَقِينًا لَيْسَ بَعْدَهُ كُفْرٌ، وَرَحْمَةً أَنْالَ بِهَا شَرَفَ كَرَامَتِكَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْفَوْزَ فِي الْقَضَاءِ، وَنُزْلَ الشَّهَادَةِ، وَعَيْشَ السُّعْدَاءِ، وَالنَّصَرَ عَلَى الْأَعْدَاءِ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَنْزِلْ بِكَ حَاجَتِي، وَإِنْ قَصُرَ رَأْيِي وَضَعَفَ عَمَلِي، افْتَقَرْتُ إِلَى رَحْمَتِكَ، فَأَسْأَلُكَ يَا قَاضِيَ الْأُمُورِ، وَيَا شَافِيَ الصُّدُورِ، كَمَا تُجِيرُ بَيْنَ الْبُحُورِ أَنْ تُجِيرَنِي مِنْ عَذَابِ السَّعِيرِ، وَمِنْ دَعْوَةِ الثُّبُورِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْقُبُورِ، اللَّهُمَّ مَا قَصُرَ عَنْهُ رَأْيِي، وَلَمْ تَبْلُغْهُ نِيَّتِي، وَلَمْ تَبْلُغْهُ مَسْأَلَتِي مِنْ خَيْرٍ وَعَدْتَهُ أَحَدًا مِنْ خَلْقِكَ، أَوْ خَيْرٍ أَنْتَ مُعْطِيهِ أَحَدًا مِنْ عِبَادِكَ، فَإِنِّي أَرْغَبُ إِلَيْكَ فِيهِ، وَأَسْأَلُكَ بِرَحْمَتِكَ رَبِّ الْعَالَمِينَ، اللَّهُمَّ ذَا الْحَبْلِ الشَّدِيدِ، وَالْأَمْرِ الرَّشِيدِ، أَسْأَلُكَ الْأَمْنَ يَوْمَ الْوَعِيدِ، وَالْجَنَّةَ يَوْمَ الْخُلُودِ، مَعَ الْمُقَرَّبِينَ الشُّهُودِ الرَّكَعِ، السُّجُودِ الْمُوفِينَ بِالْعُهُودِ، إِنَّكَ رَحِيمٌ وَدُودٌ، وَإِنَّكَ تَفْعَلُ مَا تُرِيدُ، اللَّهُمَّ اجْعَلْنَا هَادِينَ مُهْتَدِينَ، غَيْرَ ضَالِّينَ وَلَا مُضِلِّينَ، سِلْمًا لِأَوْلِيَائِكَ، وَعُدْوًا لِأَعْدَائِكَ، نُحِبُّ بِحُبِّكَ مَنْ أَحَبَّكَ، وَنُعَادِي بِعَدَاوَتِكَ مَنْ خَالَفَكَ، اللَّهُمَّ هَذَا الدُّعَاءُ وَعَلَيْكَ الْإِجَابَةُ، وَهَذَا الْجُهْدُ وَعَلَيْكَ التَّكْلَانِ، اللَّهُمَّ اجْعَلْ لِي نُورًا فِي قَلْبِي، وَنُورًا فِي قَبْرِي، وَنُورًا مِنْ بَيْنِ يَدَيَّ، وَنُورًا مِنْ خَلْفِي، وَنُورًا عَنْ يَمِينِي، وَنُورًا عَنْ شِمَالِي، وَنُورًا مِنْ فَوْقِي، وَنُورًا مِنْ تَحْتِي، وَنُورًا فِي سَمْعِي، وَنُورًا فِي بَصَرِي، وَنُورًا فِي شَعْرِي، وَنُورًا فِي بَشْرِي، وَنُورًا فِي لَحْمِي، وَنُورًا فِي دَمِي، وَنُورًا فِي عِظَامِي، اللَّهُمَّ أَعْظِمْ لِي نُورًا، وَأَعْظِمْنِي نُورًا، وَاجْعَلْ لِي نُورًا، سُبْحَانَ الَّذِي تَعَطَّفَ الْعِزُّ وَقَالَ بِهِ، سُبْحَانَ الَّذِي لَبَسَ الْمَجْدَ وَتَكَرَّمَ بِهِ، سُبْحَانَ الَّذِي لَا يَنْبَغِي التَّسْبِيحُ إِلَّا لَهُ، سُبْحَانَ ذِي الْفَضْلِ وَالنَّعْمِ، سُبْحَانَ ذِي الْمَجْدِ وَالْكَرَمِ، سُبْحَانَ ذِي الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ»: «هَذَا حَدِيثٌ غَرِيبٌ، لَا نَعْرِفُهُ مِثْلَ هَذَا مِنْ حَدِيثِ ابْنِ أَبِي لَيْلَى إِلَّا مِنْ هَذَا الْوَجْهِ»، وَقَدْ رَوَى شُعْبَةُ، وَسَفْيَانُ الثَّوْرِيُّ، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ كُهَيْلٍ، عَنْ كُرَيْبٍ، عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعْضَ هَذَا الْحَدِيثِ، وَلَمْ يَذْكُرْهُ بِطَوْلِهِ¹⁵⁸

¹⁵⁸ Tirmizi, “Daavat” 30, (Nr.3419).

İbn Abbâs radiyallahu anhumâ'dan rivâyete göre, şöyle demiştir: Rasûlullah sallallahu aleyhi vesellem'in gece namazından sonra şöyle dediğini işittim: "Allah'ım senin katından öyle bir rahmet istiyorum ki o rahmet vasıtasıyla kalbimi doğru yoluna iletessin, işlerimi toplayasın, dağınıklıklarımı düzene koyasın, iç alemimi düzenleyesin ve dış alemimi onunla düzeltesin, amellerimi onunla tertemiz edesin. Doğruluğu bana ilham edesin ve benim yakınlığımı kendine çekeceğin ve beni her türlü kötülükten koruyacağın bir rahmet istiyorum senden. Allah'ım bana yakînî bir iman ver ki kendisinden sonra bir küfür olmasın Dünyada ve ahirette senin ikramına erebileceğim bir rahmet ver. Allah'ım senden hüküm ve bağış gününde kurtulmayı, şâhidlerin derecelerine çıkmayı, mutlu kimselerin yaşantısını ve düşmanlara karşı senden yardım isterim. Allah'ım ihtiyaçlarımı sana arz ediyorum. Görüşüm kısa amelim zayıf olsa da senin rahmetine muhtacım. Ey tüm işlerin hâkimi ve tüm gönüllere şifa veren, denizleri birbirine karışmaktan koruduğun gibi beni de Cehennem azabından ve Cehennem'de vâveylâyı koparmaktan ve kabir azabından korumanı isterim. Allah'ım görüşüm kısa da olsa, niyetimle ulaşamasam bile istemeyi beceremesem bile kullarından birine vaat ettiğin veya kullarından birinin ulaştığı bir hayır varsa ondan istiyorum senden. Ey Alemlerin Rabbi! İsteyip te ulaşamadığım her türlü rahmetini istiyorum senden. Ey Allah'ım sen sağlam şariat ve sistemin sahibisin. Dosdoğru işlerin sahibi sensin. Ceza ve tehdid gününde senden emniyeti sonsuzluk gününde de Cennet isterim. Sana yakın olan kimselerle, şehîdlerle rûkû' ve secdelere kapananlarla, sözlerini tutan mü'minlerle birlikte sen merhametli ve kullarını seven ve sevilensin, sen dilediğini yaparsın. Allah'ım bizi hidayete götüren ve hidayet üzere olanlardan eyle, sapıklığa düşenlerden eyleme. Dostların için dost olanlardan, düşmanların için de düşman olanlardan eyle ki senin sevginle seni seveni sevelim. Sana karşı gelene

senin düşmanlığıyla bizde karşı çıkalım. Allah'ım duamız budur. Kabul etmek sana aittir. Gayretimiz bundan ibaret olup sana güvenip dayanmamızdır.

Allah'ım banım kabrimi nurlandır, kalbimi nurlandır, altımdan üstümden nur ver, gözüme kulağıma nur ver saçımı başımı nurlandır, derimde ve etime nur ver, kanımda ve kemiklerimde nur ver. Allah'ım nurumu büyüt ve artır. Bana nur ve benim için bir nur yarat. Her türlü güç ve kuvvete bürünen Allah'ım seni her türlü eksik şeylerden tenzih ederim. Büyüklük ve ikram sahibi olan Rabbimi her türlü eksiklikten tenzih ederim. Tenzih edilmeye sadece kendisi layık olan zatı tenzih ederim. Bol bol bağış ve nimetlerin sahibini tenzih ederim. Yücelik ve ikramların sahibini tenzih ederim. Celal ve ikram sahibi Allah'ı her türlü eksikliklerden tenzih ederim.”

- حَدَّثَنَا أَبُو يُونُسَ الصَّنَدَلَانِيُّ مُحَمَّدُ بْنُ أَحْمَدَ الرَّقِّيُّ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ سَلَمَةَ، عَنْ الْفَزَارِيِّ، عَنْ أَبِي شَيْبَةَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُكَيْمٍ الْجُهَنِيِّ عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - يَقُولُ: "اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ الطَّاهِرِ الطَّيِّبِ الْمُبَارَكِ الْأَحَبِّ إِلَيْكَ، الَّذِي إِذَا دُعِيَ بِهِ أَجَبْتُ، وَإِذَا سُئِلْتُ بِهِ أُعْطِيتُ، وَإِذَا اسْتُرْحِمْتُ بِهِ رَحِمْتَ، وَإِذَا اسْتُفْرِجْتُ بِهِ فَرَجْتَ" قَالَتْ: وَقَالَ ذَاتَ يَوْمٍ: "يَا عَائِشَةُ، هَلْ عَلِمْتَ أَنَّ اللَّهَ قَدْ دَلَّنِي عَلَى الْإِسْمِ الَّذِي إِذَا دُعِيَ بِهِ أَجَابَ؟" قَالَتْ: فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي! فَعَلَّمَنِيهِ، قَالَ: "إِنَّهُ لَا يَنْبَغِي لَكَ يَا عَائِشَةُ، قَالَتْ: فَتَنَحَّيْتُ وَجَلَسْتُ سَاعَةً، ثُمَّ قُمْتُ فَقَبَّلْتُ رَأْسَهُ، ثُمَّ قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، عَلَّمَنِيهِ، قَالَ: "إِنَّهُ لَا يَنْبَغِي لَكَ يَا عَائِشَةُ أَنْ أَعْلَمَكَ، إِنَّهُ لَا يَنْبَغِي لَكَ أَنْ تَسْأَلِي بِهِ شَيْئًا مِنَ الدُّنْيَا" قَالَتْ: فَقُمْتُ فَتَوَضَّأْتُ، ثُمَّ صَلَّيْتُ رَكَعَتَيْنِ، ثُمَّ قُلْتُ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَدْعُوكَ اللَّهَ، وَأَدْعُوكَ الرَّحْمَنَ وَأَدْعُوكَ الْبَرَّ الرَّحِيمَ، وَأَدْعُوكَ بِأَسْمَائِكَ الْحُسْنَى كُلِّهَا، مَا عَلِمْتُ مِنْهَا وَمَا لَمْ أَعْلَمْ، أَنْ تَغْفِرَ لِي وَتَرْحَمَنِي. قَالَتْ: فَاسْتَضَحَكَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - ثُمَّ قَالَ: "إِنَّهُ لَفِي الْأَسْمَاءِ الَّتِي دَعَوْتَ بِهَا"¹⁵⁹

Âişe (radiyallahü anhâ)'dan rivayete göre Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle dua etmiştir: “Allahım! Ben senin pak, güzel, mübarek ve zatına en

¹⁵⁹ İbn Mace, “Dua” 9, (Nr.3859).

sevimli ismin ile şüphesiz senden (hayır) dilerim, o ismin ki onunla dua edildiğinde icabet edersin, onunla senden (hayır) istendiği zaman verirsin, onunla senden rahmet talep edildiği zaman rahmet eylersin ve sıkıntıdan kurtulmak için onunla senden yardım dilendiği zaman sıkıntıdan kurtarırısın” Hz. Âişe dedi ki: Bir gün Rasûlullah (s.a.s.): “Yâ Âişe, Allah'ın hangi isimle çağırıldığı zaman duayı kabul buyuracağını bana gösterdiğini bilir misin?” buyurdu. Hz. Âişe: “Yâ Rasûlallah! Babam anam sana feda olsun, o ismi bana öğret”, dedi. Rasûlullah: “Yâ Âişe, o ismin öğrenilmesi sana uygun değildir”, buyurdu. Hz. Âişe dedi ki: Bunun üzerine ben uzaklaşıp bir saat oturdum. Sonra kalktım ve onun (mübarek) başını öptüm. Daha sonra: Yâ Rasûlallah! O ismi bana öğret, diye ricada bulundum. Rasûlullah: “Yâ Âişe! O ismi sana öğretmem uygun değildir. Çünkü şüphesiz senin o isimle dünyalık bir şey istemen senin için uygun olmaz” buyurdu. Hz. Âişe dedi ki: Bunun üzerine ben de kalkıp abdest aldım ve iki rek'at namaz kıldıktan sonra: “Allahım! Şüphesiz ben sana Allah, diye dua ederim, er-Rahmân, el-Berr, er-Rahîm, diye dua ederim. Sana bildiğim ve bilemediğim Esmâ-ı Husnâ'nın hepsiyle dua ederim ki bana mağfiret ve bana rahmet edesin”, diyerek duada bulundum. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.s.) güldü ve buyurdu ki: “Şüphesiz o isim senin duada andığın isimler içindedir”.

c. Rahmet Peygamberi Olması

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ. قَالَ: قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! ادْعَ عَلَى الْمَشْرِكِينَ. قَالَ "إِنِّي لَمْ أَبْعَثْ لِعَانًا. وَإِنَّمَا بَعَثْتُ رَحْمَةً"¹⁶⁰

Ebû Hüreyre'den (r.a.) şöyle rivayet edilmiştir: “Ya Rasûlallah! Müşriklerin aleyhine dua et!” denildi. Rasûlullah: “Ben lânetçi olarak gönderilmedim! Ben ancak ve ancak rahmet olarak gönderildim!” buyurdu.

عن عمرو بن أبي قُرَّة، قال:... أن رسول الله صلى الله عليه وسلم - خطب، فقال: "أيُّما رجلٍ من أمتي سببته سبَّةً أو لعنته لعنةً في غضبي، فإنما أنا من ولدِ آدمَ أغضبُ كما يغضبون، وإنما بعثني رحمةً للعالمين، فاجعلها عليهم صلاةً يومَ القيامة"¹⁶¹

Amr b. Ebî Kurre'den şöyle rivâyet edilmiştir: Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) bir hutbesinde: “Ben, öfkeliyken ümmetimden herhangi bir kimseye sitem ya

¹⁶⁰ Müslim, “Birr ve’s-Sıla” 24, (Nr.2599/87).

¹⁶¹ Ebu Davud, “Sünen” 11, (Nr.4659).

da beddua edersem (bu bir insanlık halidir); çünkü ben de Adem oğullarından biriyim. (Binaenaleyh) onların öfkeleniği gibi ben de öfkelenirim. (Allah) beni âlemlere sadece rahmet için göndermiştir. Bu sebeple ben rabbime: Ey Allah'ım, ben ancak bir beşerim, Müslümanlardan herhangi birisine, haketmediği halde beddua ya da sitem edersem kıyamet gününde bunu onun için bir rahmet kıl (diye dua ettim). Rabbim de bu duamı kabul etti”

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "اللَّهُمَّ! إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ. فَأَيُّمَا رَجُلٍ
مِنَ الْمُسْلِمِينَ سَبَبْتَهُ، أَوْ لَعَنْتَهُ، أَوْ جَلَدْتَهُ. فَاجْعَلْهَا لَهُ زَكَاةً وَرَحْمَةً" ¹⁶²

Ebû Hureyre'den naklen rivâyete göre Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: “Allahım! Ben ancak bir beşerim. Müslümanlardan herhangi birine sitem eder, lanette bulunur veya dayak atarsam, bunu onun için bir zekât ve rahmet kıl!”

d. Rukye

عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - يَقُولُ: "مَنْ اشْتَكَى مِنْكُمْ شَيْئاً أَوْ اشْتَكَاهُ آخٌ لَهُ فَلْيَقُلْ: رَبُّنَا اللَّهُ الَّذِي فِي السَّمَاءِ، تَقَدَّسَ اسْمُكَ، أَمْرُكَ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ، كَمَا رَحِمْتَكِ فِي السَّمَاءِ، فَاجْعَلْ رَحِمَتَكَ فِي الْأَرْضِ، اغْفِرْ لَنَا خُوبَتَنَا وَخَطَايَانَا، أَنْتَ رَبُّ الطَّيِّبِينَ، أَنْزِلْ رَحْمَةً مِنْ رَحِمَتِكَ، وَشِفَاءً مِنْ شِفَائِكَ عَلَى هَذَا الْوَجْعِ، فَيَبْرِأُ" ¹⁶³

Ebu'd-Derdâ'dan rivâyete göre Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem)'ı şöyle buyurmuştur: “Sizden kimin bir tarafı ağrır veya bir (din) kardeşi ona hastalığından dolayı müracaat edecek olursa; “Ey göklerdeki Rabbimiz, (senin) ismin ve zâtın (noksan sıfatlardan) münezzehtir. Rahmetin gökte olduğu gibi emrin de hem gökte hem de yerde (hâkim)dir. Rahmetini yere de indir. Günahlarımızı ve hatalarımızı bağışla. Sen temiz kimselerin Rabbisin. Şu ağrıya rahmet (denizinden) bir rahmet, şifandan bir şifa indir” diye dua etsin. (Allah'ın izniyle) ağrıdan kurtulur.” ¹⁶⁴

¹⁶² Müslim, “Birr ve’s-Sıla” 25, (Nr.2601/89).

¹⁶³ Ebu Davud, “Tıb” 19, (Nr.3892).

¹⁶⁴ Ahmed b. Hanbel, VI, 21.

2.2.1.2. Namaz

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: "رَحِمَ اللَّهُ رَجُلًا قَامَ مِنَ اللَّيْلِ فَصَلَّى وَأَيَّقَظَ امْرَأَتَهُ فَصَلَّتْ، فَإِنْ أَبَتْ رَشَّ فِي وَجْهِهَا الْمَاءَ، رَحِمَ اللَّهُ امْرَأَةً قَامَتْ مِنَ اللَّيْلِ فَصَلَّتْ وَأَيَّقَظَتْ زَوْجَهَا فَصَلَّى، فَإِنْ أَبِي رَشَّتْ فِي وَجْهِهِ الْمَاءَ" ¹⁶⁵

Ebu Hureyre (radiyallahu anh)'den rivâyete göre Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: "Gece kalkıp namaz kılan, hanımını da kaldıran, kalkmazsa yüzüne su serperek onu uyandıran adama Allah rahmet etsin. Gece kalkıp namaz kılan, kocasını da uyandıran uyanmazsa yüzüne su serperek onu uyandıran kadına da Allah rahmet etsin."

عن ابن عمر قال: قال رسول الله - صَلَّى الله عليه وسلم -: "رَحِمَ الله امْرَأاً صَلَّى قَبْلَ الْعَصْرِ أَرْبَعاً" ¹⁶⁶

İbn Ömer (r.a.)'den rivâyete göre Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "İkinci namazının farzından önce dört rekat kılan kimseye Allah rahmet etsin."

عَنْ حُذَيْفَةَ أَنَّ النَّبِيَّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - صَلَّى، فَكَانَ إِذَا مَرَّ بِآيَةِ رَحْمَةٍ سَأَلَ، وَإِذَا مَرَّ بِآيَةِ عَذَابٍ اسْتَجَارَ، وَإِذَا مَرَّ بِآيَةٍ فِيهَا تَنْزِيهٌ لِلَّهِ سَبَّحَ ¹⁶⁷

Huzeyfe (radiyallahü anh)'den şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) gece nafilesini kıldı. (Namazdaki) kırâatında bir rahmet âyeti geçtiği zaman (rahmet) diler, bir azap âyeti geçtiği zaman (azaptan Allah'a) sığınır ve Allah Teâlâ'nın noksanlıklardan münezzeh olduğundan bahsedilen bir âyet geçtiği zaman tesbih ederdi.

عَنْ حُذَيْفَةَ، وَالْأَعْمَشِ، عَنْ سَعْدِ بْنِ عُبَيْدَةَ، عَنِ الْمُسْتَوْرِدِ بْنِ الْأَحْنَفِ، عَنْ صِلَةَ بْنِ زُفَرٍ، عَنْ حُذَيْفَةَ، «أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَرَأَ الْبَقْرَةَ، وَآلَ عِمْرَانَ، وَالنِّسَاءَ فِي رَكْعَةٍ لَا يَمُرُّ بِآيَةٍ رَحْمَةٍ إِلَّا سَأَلَ، وَلَا بِآيَةٍ عَذَابٍ إِلَّا اسْتَجَارَ» ¹⁶⁸

¹⁶⁵ İbn Mâce, İkametu's-Salavât", 175 (Nr. 1336); Ebu Davud, Sünen, "Salât", 306 (Nr. 1308); Ebu Davud, Sünen, "Salât", 346 (Nr.1450); Nesâî, "Kıyâmu'l-Leyl", 5 (Nr.1610).

¹⁶⁶ Ebu Davud, "Salât", 296 (Nr. 1271); Tirmizî, "Salât", 166, (Nr.430).

¹⁶⁷ İbn Mace, "İkametu's-Salavat" 179,(Nr.1351); Nesai, "İftitah" 77, (Nr.1008); Ebu Davud, "Salat" 150, (Nr.871); Tirmizi, "Salat" 79, (Nr.262).

¹⁶⁸ Nesai, "İftitah" 78, (Nr.1009); Nesai, "Tatbik" 74, (Nr.1132).

Huzeyfe (r.a.)’den rivâyete göre, Hz. Peygamber (sallallahü aleyhi ve sellem), bir rekatte Bakara, Âl-i İmran ve Nisâ sûrelerini okudu. Rahmet ayetini okuyunca, Allah’tan rahmet diliyor azâb ayeti gelince de Allah’a sığınıyordu.

عن أبي هريرة: أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: (الْمَلَائِكَةُ تُصَلِّي عَلَى أَحَدِكُمْ، مَا دَامَ فِي مُصَلَّاهُ الَّذِي صَلَّى فِيهِ، مَا لَمْ يَحْدَثْ فِيهِ، تَقُولُ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ، اللَّهُمَّ ارْحَمْهُ).¹⁶⁹

Ebû Hüreyre (r.a.)’den rivâyete göre, Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “Sizden biriniz namaz için beklediği sürece namazdaymış gibi sevap kazanır. Mescidde bulunduğu sürede melekler hades yapıncaya kadar o kimseye Allah’ım onu bağışla ona rahmet et diye dua ederler.”

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: (صَلَاةُ الْجَمِيعِ تَزِيدُ عَلَى صَلَاتِهِ فِي بَيْتِهِ، وَصَلَاتِهِ فِي سُوقِهِ، خَمْسًا وَعِشْرِينَ دَرَجَةً، فَإِنْ أَحَدَكُمْ إِذَا تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ، وَأَتَى الْمَسْجِدَ، لَا يُرِيدُ إِلَّا الصَّلَاةَ، لَمْ يَخْطُ خَطْوَةً إِلَّا رَفَعَهُ اللَّهُ بِهَا دَرَجَةً، وَحَظَّ عَنْهُ خَطِيئَةٌ، حَتَّى يَدْخُلَ الْمَسْجِدَ، وَإِذَا دَخَلَ الْمَسْجِدَ، كَانَ فِي صَلَاةٍ مَا كَانَتْ تَحْبِسُهُ، وَتُصَلِّي - يَعْنِي - عَلَيْهِ الْمَلَائِكَةُ، مَا دَامَ فِي مَجْلِسِهِ الَّذِي يُصَلِّي فِيهِ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ، اللَّهُمَّ ارْحَمْهُ، مَا لَمْ يُحْدَثْ فِيهِ).¹⁷⁰

Ebû Hureyre’den (radiyallahü anh) rivayete göre Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: “Herhangi birinizin cemâatle namazı, çarşısında ve evinde (yalnız kıldığı) namazından yirmi küsur derece ziyâde olur. Bu ziyâdeliğin sebebi şudur: O kimse abdeste niyet edip abdestini güzel aldığı ve namazdan başka bir kasdı olmaksızın mescide gittiği zaman (tâ mescide girinceye kadar) her adım attıkça o adımdan dolayı muhakkak bir derece yükseltilir yahut o adım sebebiyle kendisinden muhakkak bir günâh indirilir. Melekler de sizin her birinize namaz kılacağı yerde abdestini bozmadan ve orada kimseye eziyet etmeden durduğu müddetçe: 'Ey Allahım! Ona salât eyle, Ey Allahım ona rahmet eyle!' diye duâ ve istiğfar ederler.”

¹⁶⁹ Buhari, “Mesacid” 28, (Nr.434); “Cemaa ve’l-İmame” 8, (Nr.628); “Bedu’l-Halk” 7, (Nr.3057); Müslim, “Mesacid ve Mevadiu’s-Salat” 49, (Nr.649/273), (Nr.274, 276); İbn Mace, “Mesacid ve’l-Cemaa” 19, (Nr.799); Ebu Davud, “Salat” 20, (Nr.469,471); “Salat” 49, (Nr.559); Tirmizi, “Salat” 129, (Nr.330); Nesai, “Mesacid” 40, (Nr.733).

¹⁷⁰ Buhari, “Mesacid” 53, (Nr.465); “Cemaa ve’l-İmame” 2, (Nr.620); “Buyu” 49, (Nr.2013); Müslim, “Mesacid ve Mevadiu’s-Salat” 49, (Nr.649/272).

عن أبي بن كعب، قال: قال النبي - صَلَّى اللهُ عليه وسلم -: "يا أباي، إني أقرئت القرآن فقليل لي: على حرفٍ أو حرفين؟ فقال الملك الذي معي: قل: على حرفين، قلت: على حرفين، فقل لي: على حرفين أو ثلاثة؟ فقال الملك الذي معي: قل: على ثلاثة، قلت: على ثلاثة، حتى بلغ سبعة أحرفٍ، ثم قال: ليس منها إلا شافٍ كافٍ، إن قلت: سمياً عليمياً عزيزاً حكيماً، ما لم تَخْتِمَ آيةَ عذابٍ برحمة، أو آيةَ رحمةٍ بعذاب" ¹⁷¹

Übey b. Ka'b'dan (radıyallahü anh) rivayet edildiğine göre Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: “Yâ Ubey, şüphesiz Kur'an-ı Kerim bana okutulup bir harf üzere mi yoksa iki harf üzere mi (okumak istediğim) soruldu? Benimle birlikte olan melek: “İki harf üzere de,” dedi. Ben de: “İki harf üzere” dedim. Bu sefer, “İki harf üzere mi yoksa üç harf üzere mi?” denildi. Yine yanımdaki melek: “Üç harf üzere de,” dedi. Ben de: “Üç harf üzere” dedim. (Bu hâl) yedi harfe ulaşınca kadar (devam etti). Rasûlullah (s.a.s.) sonra şöyle buyurdu: “Sen azap âyetini rahmet ya da rahmet âyetini azapla bitirmedikçe o harflerden her biri ancak şâfi ve kâfidir.

عَنْ يَزِيدَ بْنِ ثَابِتٍ -وَكَانَ أَكْبَرَ مَنْ زَيْدَ- قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ - صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -، فَلَمَّا وَرَدَ الْبَقِيعَ فَإِذَا هُوَ بِقَبْرِ جَدِيدٍ، فَسَأَلَ عَنْهُ فَقَالُوا: فَلَانَهُ. قَالَ: فَعَرَفَهَا وَقَالَ: "أَلَا آدَنْتُمُونِي بِهَا" قَالُوا: كُنْتَ قَانِلاً صَانِماً، فَكَرِهْنَا أَنْ نُؤْذِيكَ، قَالَ: "فَلَا تَفْعَلُوا، لَا أَعْرِفَنَّ مَا مَاتَ مِنْكُمْ مَيِّتٌ مَا كُنْتُ بَيْنَ أَظْهُرِكُمْ إِلَّا آدَنْتُمُونِي بِهِ، فَإِنْ صَلَاتِي عَلَيْهِ لَهُ رَحْمَةٌ" ثُمَّ أَتَى الْقَبْرَ، فَصَفَّنَا خَلْفَهُ، فَكَبَّرَ عَلَيْهِ أَرْبَعًا ¹⁷².

Yezîd bin Sâbit'ten (r.a.) şöyle rivayet edilmiştir: Biz, Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) ile beraber (dışarı) çıktık. Rasûlullah Baki'a varınca yeni bir kabirle karşılaştı ve kime ait olduğunu sordu. “Falan kadınıdır”, dediler. Rasûlullah o kadını tanıdı ve “Neden onun cenazesinden bana haber vermediniz?” buyurdu. Dediler ki: Sen oruçluydun ve öğle uykusundaydın. Bu sebeple sana haber vermekten hoş bulmadık. Rasûlullah: “Yapmayınız (bir daha böyle bir şey) bilmeyeyim. Ben aranızda olduğum müddetçe sizden herhangi bir kimse öldüğünde mutlaka onu bana haber veriniz. Çünkü üzerinde kıldığım namaz, onun için rahmettir” buyurdu. Sonra kabrin yanına vardı. Biz de arkasında saf olduk. Kabir üzerinde dört tekbir aldı.

¹⁷¹ Ebu Davud, “Fezailü'l-Kuran” 355, (Nr.1477); Nesâî, “İftitah” 37.

¹⁷² İbn Mace, “Cenaiz” 32, (Nr.1528); Nesâî, “Cenaiz” 94, (Nr.2022).

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ قَبْرًا لَيْلًا، فَأَسْرَجَ لَهُ سِرَاجًا، فَأَخَذَهُ مِنْ قَبْلِ الْقَبْلَةِ، وَقَالَ: «رَحِمَكَ اللَّهُ، إِنَّ كُنْتَ لَأَوَّاهًا تَلَاءً لِلْقُرْآنِ»، وَكَبَّرَ عَلَيْهِ أَرْبَعًا...¹⁷³

İbn Abbâs (r.a.)’den rivâyete göre, Rasûlullah (s.a.s.) geceleyin ashabından birini defnetmek için kabre inmişti. Kendisi için bir kandil yakılmıştı cenazeyi kible tarafına getirerek: “Allah sana rahmet etsin sen Allah korkusuyla devamlı inleyen ve çok Kur’ân okuyan bir kişiydin” buyurdu ve cenaze üzerine dört kere tekbir getirdi.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ: بَيْنَمَا نَحْنُ نَسِيرُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذْ بَصُرَ بِامْرَأَةٍ لَا تَظُنُّ أَنَّهُ عَرَفَهَا، فَلَمَّا تَوَسَّطَ الطَّرِيقَ وَقَفَ حَتَّى انْتَهَتْ إِلَيْهِ، فَإِذَا فَاطِمَةُ بِنْتُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ لَهَا: «مَا أَخْرَجَكَ مِنْ بَيْتِكَ يَا فَاطِمَةُ؟»، قَالَتْ: أَتَيْتُ أَهْلَ هَذَا الْمَيِّتِ، فَتَرَحَّمْتُ إِلَيْهِمْ، وَعَزَيْتُهُمْ بِمَيِّتِهِمْ، قَالَ: «لَعَلَّكَ بَلَغْتَ مَعَهُمُ الْكُدَى؟»، قَالَتْ: مَعَادُ اللَّهِ، أَنْ أَكُونَ بَلَغْتُهَا وَقَدْ سَمِعْتُكَ تَذْكُرُ فِي ذَلِكَ مَا تَذْكُرُ، فَقَالَ لَهَا: «لَوْ بَلَغْتُهَا مَعَهُمْ مَا رَأَيْتِ الْجَنَّةَ حَتَّى يَرَاهَا جَدُّ أَبِيكَ»، قَالَ أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ: «رَبِيعَةُ ضَعِيفٌ»¹⁷⁴

Abdullah b. Amr’dan (radiyallahü anh) şöyle rivâyet edilmiştir: Bir gün Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) ile beraber yürüyorduk, birden bir kadını gördü, tanıyamadı. Yolun ortasına varınca durdu ve o kimse yanına gelinceye kadar bekledi. Gelen kimse Rasûlullah’ın (s.a.s.) kızı Fatıma’ydı. Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem): “Ey Fatıma, evden çıkmaya ne sebep oldu?” diye sordu. Fatıma: “Şu ölen kimsenin ailesine gelmiştim ölenlerine rahmet okudum, cenazeleri sebebiyle onlara başsağlığı diledim)” dedi. Rasûlullah: “Herhalde onlarla birlikte kabristana da gittin” buyurdu. Fatıma: “Oraya gitmekten Allah’a sığınırım. Bu konuda Senin ne söylediğini duydum. Bunun üzerine Rasûlullah kızına şöyle buyurdu: “Eğer onlarla birlikte kabre gitseydin, babanın dedesinden önce Cenneti göremezdin.”

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: «الْمَشَاوُونَ إِلَى الْمَسَاجِدِ فِي الظُّلَمِ، أَوْلَيْكَ الْخَوَاضُونَ فِي رَحْمَةِ اللَّهِ»¹⁷⁵

Ebü Hüreyre’den (radiyallahü anh) rivâyet edildiğine göre Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “Karanlıklarda mescidlere çok (defa) yürüyenler, işte onlar Allah’ın rahmetine çokça dalanlardır.”

¹⁷³ Tirmizi, “Cenaiz” 62, (Nr.1057).

¹⁷⁴ Nesai, “Cenaiz” 27, (Nr.1880).

¹⁷⁵ İbn Mace, “Mesâcid ve’l-Cemâât” 14, (Nr.779)

عَنْ عُبَيْدِ بْنِ خَالِدٍ السُّلَمِيِّ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ آخَى بَيْنَ رَجُلَيْنِ، فَقَتِلَ أَحَدُهُمَا وَمَاتَ الْآخَرُ بَعْدَهُ، فَصَلَّيْنَا عَلَيْهِ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا قُلْتُمْ؟» قَالُوا: دَعَوْنَا لَهُ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ، اللَّهُمَّ ارْحَمْهُ، اللَّهُمَّ أَلْحِقْهُ بِصَاحِبِهِ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «فَأَيْنَ صَلَاتُهُ بَعْدَ صَلَاتِهِ؟ وَأَيْنَ عَمَلُهُ بَعْدَ عَمَلِهِ؟ فَلَمَّا بَيَّنَّاهُمَا كَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ» قَالَ عَمْرُو بْنُ مَيْمُونٍ: أَعْجَبَنِي لِأَنَّهُ أَسْنَدَ لِي¹⁷⁶

Ubeyd b. Halid es Sülemi (radıyallahü anh)'den rivâyete göre, Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) iki kişiyi birbirine kardeş yapmıştı; onlardan biri şehid edildi. Diğeri de sonradan öldü, onun namazını kıldık. Rasûlullah (s.a.s.): “Ne diyorsunuz?” buyurdu. Onlar da: “Onun için dua ediyoruz ve Allah’ım onu bağışla, affet, ona acı, Allah’ım! Onu arkadaşına kavuştur” diyoruz dediler. Bunun üzerine Rasûlullah şöyle buyurdu: “Onun namazı nerde, bunun ki nerde, onun ameli nerde, bunun ki nerde, ikisi arasında gökle yer arası kadar fark vardır.”

g. Cenaze Namazı

عَوْفَ بْنِ مَالِكٍ يَقُولُ: صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى جَنَازَةٍ. فَحَفِظْتُ مِنْ دُعَائِهِ وَهُوَ يَقُولُ "اللَّهُمَّ! اغْفِرْ لَهُ وَارْحَمْهُ وَعَافِهِ وَاعْفُ عَنْهُ. وَأَكْرِمْ نُزُلَهُ"¹⁷⁷

Avf b. Mâlik şöyle dedi: Ben, Peygamber (sallallahü aleyhi ve sellem)'i bir cenazenin namazını kılarken dinledim. Şöyle dua ediyordu; “Allah’ım! Buna mağfiret buyur; buna rahmet eyle; bunu affet ve kendisine afiyet ver. Vardığı yerde ona ikramda bulun.”

عَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ الْأَشْجَعِيِّ؛ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (وَصَلَّى عَلَى جَنَازَةٍ) يَقُولُ "اللَّهُمَّ! اغْفِرْ لَهُ وَارْحَمْهُ. وَاعْفُ عَنْهُ وَعَافِهِ. وَأَكْرِمْ نُزُلَهُ. وَوَسِّعْ مُدْخَلَهُ. وَاعْسِلْهُ بِمَاءٍ وَتَلَجْ وَبَرِّدْ. وَنَقِّهِ مِنَ الْخَطَايَا كَمَا يُنْقَى الثَّوْبُ الْأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ. وَأَبْدِلْهُ دَارًا خَيْرًا مِنْ دَارِهِ. وَأَهْلًا خَيْرًا مِنْ أَهْلِهِ. وَزَوْجًا خَيْرًا مِنْ زَوْجِهِ. وَقِهِ فِتْنَةَ الْقَبْرِ وَعَذَابَ النَّارِ"..¹⁷⁸

Avf b. Mâlik şöyle dedi: Ben, Peygamber (sallallahü aleyhi ve sellem)'i bir cenazenin namazını kılarken dinledim. Şöyle dua ediyordu: “Allah’ım! Buna mağfiret buyur; buna rahmet eyle; bunu affet ve kendisine afiyet ver. Vardığı yerde ona ikramda

¹⁷⁶ Nesai, “Cenaiz” 77, (Nr. 1985).

¹⁷⁷ Müslim, “Cenaiz” 26, (Nr.963/85).

¹⁷⁸ Müslim, “Cenaiz” 26, (Nr.963/86), 85; Tirmizi, “Cenaiz” 38, (Nr.1025); Nesai, “Tahare” 50, (Nr. 62); Nesai, “Cenaiz” 77, (Nr.1983-1984).

bulun; yerini genişlet; kendisini su, kar ve dolu ile yıka ve beyaz elbisenin kirden paklandığı gibi günahlardan pakla. Buna dünyadaki yurdunun yerine daha hayırlı bir yurt; ailesinin yerine daha hayırlı bir aile; zevcesinin yerine daha hayırlı bir zevce ihsan eyle. Bunu kahirin fitnesinden ve cehennem azabından koru.”

- حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الدَّمَشْقِيُّ، حَدَّثَنَا الْوَلِيدُ بْنُ مُسْلِمٍ، حَدَّثَنَا مَرْوَانُ بْنُ جَنَاحٍ، حَدَّثَنِي يُونُسُ بْنُ مَيْسَرَةَ بْنِ حَلْبَسٍ عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْقَعِ، قَالَ: صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - عَلَى رَجُلٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ، فَأَسْمَعُهُ يَقُولُ: "اللَّهُمَّ إِنَّ فُلَانِ بْنِ فُلَانٍ فِي ذِمَّتِكَ، وَحَبْلِ جِوَارِكَ، فَقِهِ مِنْ فِتْنَةِ الْقَبْرِ وَعَذَابِ النَّارِ، وَأَنْتَ أَهْلُ الْوَفَاءِ وَالْحَقِّ، فَأَغْفِرْ لَهُ وَارْحَمْهُ، إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ"¹⁷⁹

Vasile bin el-Eskâ'dan (radiyallahü anh) şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) müslümanlardan bir adam üzerinde cenaze namazı kıldırdı. Ben onun şöyle duâ ettiğini kendisinden işittim: “Allah'ım! Falan oğlu falan senin korumandadır. Senin selâmetine götüren kitabına bağlıdır. Artık onu kabir fitnesinden ve ateş azabından koru. Sen (ahde) vefa eden ve hakkı gerçekleştirensin. Ona mağfiret eyle, ona rahmet eyle. Şüphesiz sen Gafûr ve Rahîmsin.”

2.2.1.3. Hac

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «اللَّهُمَّ ارْحَمْ الْمَخْلُوقِينَ» قَالُوا: وَالْمُقَصِّرِينَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «اللَّهُمَّ ارْحَمْ الْمَخْلُوقِينَ» قَالُوا: وَالْمُقَصِّرِينَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «وَالْمُقَصِّرِينَ»، وَقَالَ اللَّيْثُ: حَدَّثَنِي نَافِعٌ: «رَحِمَ اللَّهُ الْمَخْلُوقِينَ» مَرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ، قَالَ، وَقَالَ عُبَيْدُ اللَّهِ: حَدَّثَنِي نَافِعٌ، وَقَالَ فِي الرَّابِعَةِ: «وَالْمُقَصِّرِينَ»¹⁸⁰

İbn Ömer (r.a.)’den rivâyete göre, Rasûlullah (s.a.s.) “Allah saçlarını kestirenlere rahmet etsin” buyurdu. Sahabiler: “Ya kısaltanlara?” diye sordular. Rasûlullah, tekrar aynı duayı etti ve sahabiler aynı şekilde mukabelede bulundular. Dört defa daha aynısı yaşandı ve sonunda Hz. Peygamber “Kısaltanlara da” buyurdu.

¹⁷⁹ İbn Mace, “Cenaiz” 23, (Nr.1499); Ebu Davud, “Cenaiz” 60, (Nr.3202).

¹⁸⁰ Buhârî, “Hac”, 128 (Nr.1727); Müslim, “Hac”, 55 (Nr.1301/316); Müslim, “Hac”, 55 (1301/318); İbn Mace, Sünen, “Menâsık”, 71 (Nr. 3044); Tirmizi, “Hac”, 74 (Nr.913); Ebu Davud, “Menâsık” 78, (Nr.1979).

2.2.1.3. Cihâd

- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الصَّبَّاحِ، أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ صَالِحِ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ زَائِدَةَ، عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ الْجُهَنِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - : "رَحِمَ اللَّهُ حَارِسَ الْحَرَسِ".¹⁸¹

Ukbe b. Âmir el-Cüheni'den (radiyallahü anh) rivâyet edildiğine göre Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Allah, askerlerin nöbetini tutan kimseye rahmet eylesin."

2.2.1.3. Oruç

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْوَصَالِ رَحْمَةً لَهُمْ، فَقَالُوا: إِنَّكَ تَوَاصِلٌ، قَالَ: (إِنِّي لَسْتُ كَهَيْئَتِكُمْ، إِنِّي يُطْعِمُنِي رَبِّي وَيَسْقِينِ)¹⁸²

Âişe (r.anha) şöyle rivayet etmiştir: Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) ümmetine rahmeten oruçları birbirine eklemekten nehyetti. Sahâbîler: "Sen bir günün orucunu diğer günün orucuna ekleyip ulaştırıyorsun?" dediler. Rasûlullah: "Ben sizin hey'etiniz gibi değilim. Çünkü Rabb'im beni doyurur ve sular" buyurdu.

2.2.1.4. Tövbe ve İstiğfar

عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ يَزِيدٍ، قَالَتْ: " سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ {يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا} [الزمر: 53] عَلَى أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا وَلَا يُبَالِي"¹⁸³

Esmâ b. Yezîd'den (radiyallahu anha) rivâyete göre, şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.s.)'den işittim: Zümer sûresi 53. ayetini okuyordu: "De ki: Allah şöyle buyuruyor: "Ey nefislerine uyup da sınırlarımı aşan kullarım! Allah'ın rahmetinden umudunuzu kesmeyin, Allah bütün günahlarınızı bağışlar, şüphe yok ki O, çok bağışlayan ve çok acıyandır."

¹⁸¹ İbn Mace, "Cihâd", 8 (Nr. 2769).

¹⁸² Buhari, "Savm" 47, (Nr.1863); Müslim, "Sıyam" 11, (Nr.1105/61).

¹⁸³ Tirmizi, "Tefsiru'l-Kuran", 41, (Nr.3237); Buhari, "Tefsir" 296, (Nr.4532); Müslim, "İman" 54, (Nr.193/122).

2.2.2. Ahlakî

a. Sıkıntıya Sabretmek

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: لَمَّا كَانَ يَوْمُ حُنَيْنٍ، أَثَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْاسًا فِي الْقِسْمَةِ، فَأَعْطَى الْأَفْرَعَ بْنَ حَابِسٍ مِائَةً مِنَ الْإِبِلِ، وَأَعْطَى عَيْنَةَ مِثْلَ ذَلِكَ، وَأَعْطَى أَنْاسًا مِنْ أَشْرَافِ الْعَرَبِ فَأَثَرَهُمْ يَوْمَئِذٍ فِي الْقِسْمَةِ، قَالَ رَجُلٌ: وَاللَّهِ إِنَّ هَذِهِ الْقِسْمَةَ مَا عُذِلَ فِيهَا، وَمَا أُرِيدَ بِهَا وَجْهُ اللَّهِ، فَقُلْتُ: وَاللَّهِ لَأُخْبِرَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَتَيْتُهُ، فَأَخْبَرْتُهُ، فَقَالَ: «فَمَنْ يَعْدِلُ إِذَا لَمْ يَعْدِلِ اللَّهُ وَرَسُولُهُ، رَحِمَ اللَّهُ مُوسَى قَدْ أُوذِيَ بِأَكْثَرِ مِنْ هَذَا فَصَبَرَ»¹⁸⁴

Abdullah b. Mes'ûd'un (r.a.) şöyle dediği rivayet edimiştir: Huneyn günü savaş bitince Peygamber (s.a.s.) ganîmet taksiminde bazı kimseleri üstün tuttu. Mesela el-Akra' b. Hâbis ve Uyeyne'ye yüzer deve verdi. Arap eşrafından bâzı insanları da o gün ganîmet taksiminde başkalarına tercih etmişti. Bir kişi “Vallahi bu taksim, kendisinde adalet gözetilmeyen ve kendisiyle Allah rızâsı kastedilmeyen bir taksimdir”, dedi. Ben de: “Vallahi bu söylediklerini ben Rasûlullah'a mutlaka haber veririm”, dedim. Akabinde Rasûlullah'ın yanına varıp durumu kendisine anlattım. Rasûlullah (s.a.s.): “Allah ve Rasûlü adalet etmezse kim adalet eder? Allah Mûsâ'ya rahmet etsin, o bundan daha çok sözlerle ezâlandırıldı da sabretti”, buyurdu.

Huneyn gazvesinden elde edilen ganimet pay edilirken Hz. Peygamber'in (s.a.s.) üstün tuttuğu kimselerin Kureyşli oldukları, bu tercihteki maksadın ise onların kalplerini İslâm'a ısındırmak olduğu nakledilmektedir.¹⁸⁵ Hadisin el-Ameş yoluyla gelen rivayetinde ganimet taksimine ensardan bir zatın itiraz ettiği bildirilmektedir.¹⁸⁶ Vakıa üzerine Hz. Peygamber, Musa aleyhisselâma dua ederek onun daha fazla eziyet çektiği halde sabrettiğini haber vermektedir. Burada Hz. Peygamber'in kendisinden önceki peygamberlerden sadece Musa aleyhisselâmı zikretmesi dikkat çekmektedir. Bununla birlikte, vuku bulan olay Rasulullâh tarafından “O bundan daha fazlasıyla ezalandırılmıştı” denilerek Hz. Musa'nın yaşadıkları ile kıyaslanmaktadır. Bu durum mezkûr rivayetteki hadise ile Hz. Musa'nın çektiği sıkıntılar arasında bir benzerlik olup olmadığı sorusunu akla getirmektedir.

¹⁸⁴ Buhârî, “Farzu'l-Humus”, 18 (Nr.3150).

¹⁸⁵ Buhârî, “Megâzî”, 53, (Nr. 4076, 4078, 4079).

¹⁸⁶ Buhârî, “Megâzî” 53, (Nr. 4080).

Kaynaklarda Hz. Musa'nın, kavmi tarafından zulme uğradığına dair bilgiler yer almaktadır. Konuya dair en yaygın rivayet Hz. Musa'nın avret bölgesinde kusur olduğu iddiası üzerine kendisiyle alay edilmesi hakkındadır. Rivayete göre, İsrailoğulları çıplak şekilde yıkanır, birbirlerinin avret yerini görürlerdi. Hz. Musa bundan kaçınarak yalnız yıkanmakta İsrailoğulları ise bedenî kusuru sebebiyle saklandığını iddia ederek kendisine incitici sözler söylemekteydiler. Bir gün Hz. Musa yıkandığı sırada, üzerine elbiselerini koyduğu taş yuvarlanarak insanların arasına kadar gelmiş, Hz. Musa da taşı yakalamak için izinden koşunca İsrailoğulları kendisini çıplak halde görmüş ve herhangi bir kusurunun olmadığını anlamışlardır. Böylece Allah, Musa aleyhisselâmı kavminin incitici sözlerinden kurtarmış, temize çıkarmıştır.¹⁸⁷

b. Ticaret Ahlakı

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: «رَحِمَ اللَّهُ رَجُلًا سَمَحًا إِذَا بَاعَ، وَإِذَا اشْتَرَى، وَإِذَا اقْتَضَى»¹⁸⁸

Câbir b. Abdillâh'tan (radıyallahü anh) rivayete göre Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: “Satarken, satın alırken, alacağını talep ve borcunu öderken cömertlik ve kolaylık gösteren kimseye Allah rahmet eylesin.”

d. Hastalık-Veba

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَتْ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ الطَّاعُونَ، فَأَخْبَرَنِي أَنَّهُ: (عَذَابُ يَبْعَثُهُ اللَّهُ عَلَى مَنْ يَشَاءُ، وَأَنَّ اللَّهَ جَعَلَهُ رَحْمَةً لِلْمُؤْمِنِينَ، لَيْسَ مِنْ أَحَدٍ يَقَعُ الطَّاعُونَ، فَيَمُوتُ فِي بَلَدِهِ صَابِرًا مُحْتَسِبًا، يَغْلُمُ أَنَّهُ لَا يُصِيبُهُ إِلَّا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ، إِلَّا كَانَ مِثْلَ أَجْرِ شَهِيدٍ)¹⁸⁹

Âişe (r.a.)’den şöyle dediği rivayet edilmiştir: Rasûlullah'a taundan sordum. O da bana şöyle haber verdi: “Şüphesiz tâûn öyle bir azâbdır ki Allah onu dilediğinin üzerine gönderir. Allah tâûnu mü'minler için bir rahmet (kâfirler için de bir azâb) kılmıştır. Tâûnun ortaya çıktığı bir yerde bulunan herhangi bir kul sabreder, sevâbını umar ve bu tâûnun yalnız Allah'ın yazdığı kimselere isabet ettiğini bilerek bulunduğu beldede kalırsa muhakkak Allah ona şehîd ecrine benzer sevâbı takdir eder.”

¹⁸⁷ Buhari, “Enbiya” 29, (Nr. 3223); Müslim, “Fedail” 42, (Nr. 339/155-156); Tirmizî, “Tefsir”, (Nr. 3221)

¹⁸⁸ Buhârî, “Buyû”, 16 (Nr. 2076); İbn Mace, “Sünen”, Ticârât, 28 (Nr.2203).

¹⁸⁹ Buhari, “Enbiya” 52, (Nr. 3287); Buhari, “Tıb” 30, (Nr.5402); Buhari, “Kader” 14, (Nr.6245).

2.2.3. Ahbârî

Burada haberin çoğulu olan ve bir durum ve hadise vs. hakkında nakledilen bilgi ve rivayetler için kullanılan ahbâr kelimesi kastedilmektedir. Bu başlık altında ise daha ziyade ahiret, kıyamet vs. hakkında nakledilen rivayetlere yer verilecektir.

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (أَنَّهُ ذَكَرَ رَجُلًا فِيمَنْ سَلَفَ، أَوْ فِيمَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ، قَالَ - كَلِمَةً: يَعْني - أَعْطَاهُ اللَّهُ مَالًا وَوَلَدًا، فَلَمَّا حَضَرَتِ الْوَفَاةُ، قَالَ لِبَنِيهِ: أَيُّ أَبٍ كُنْتُ لَكُمْ؟ قَالُوا: خَيْرَ أَبٍ، قَالَ: فَإِنَّهُ لَمْ يَبْتَنِرْ، أَوْ لَمْ يَبْتَنِرْ عِنْدَ اللَّهِ خَيْرًا، وَإِنْ يَقْدِرِ اللَّهُ عَلَيْهِ يَعْذِّبُهُ، فَانْظُرُوا إِذَا مِتُّ فَأَخْرِقُونِي، حَتَّى إِذَا صِرْتُ فَحْمًا فَاسْحَقُونِي، أَوْ قَالَ: فَاسْحَكُونِي، فَإِذَا كَانَ يَوْمُ رِيحٍ عَاصِفٍ فَأَذْرُونِي فِيهَا، فَقَالَ نَبِيُّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: فَأَخَذَ مَوَاتِيْقَهُمْ عَلَى ذَلِكَ وَرَبِّي، فَفَعَلُوا ثُمَّ أَذْرَوْهُ فِي يَوْمٍ عَاصِفٍ، فَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: كُنْ، فَإِذَا هُوَ رَجُلٌ قَائِمٌ، قَالَ اللَّهُ: أَيُّ عَبْدِي مَا حَمَلَكَ عَلَى أَنْ فَعَلْتَ مَا فَعَلْتَ؟ قَالَ: مَخَافَتُكَ، أَوْ: فَرَقُّ مِنْكَ، قَالَ: فَمَا تَلَفَاهُ أَنْ رَحِمَهُ عِنْدَهَا). وَقَالَ مَرَّةً أُخْرَى: (فَمَا تَلَفَاهُ غَيْرُهَا).¹⁹⁰

Ebû Saîd el-Hudrî'den (radiyallahü anh)'den şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) geçmiş insanlar içinde yahut sizden evvelki milletler içinde bir adamı zikretti de bir kelime söyledi. Yâni Allah o adama mal ve evlat verdi. Nihayet ona ölüm zamanı yaklaştığında, oğullarına hitaben: Ben size nasıl bir baba oldum? diye sordu. Oğulları: Sen bize hayırlı bir baba oldun, dediler. Adam: Şu muhakkak ki, bu baba Allah yanında önden bir hayır göndermedi yahut bir hayır biriktirmedi. Şüphesiz Allah (tevhîdden başka hiçbir hayrı olmayan) bu zâtı ele geçirdiğinde, ona azâb edecektir. Şimdi bakınız! Ben öldüğüm zaman sizler beni kömür oluncaya kadar yakınız. Sonra beni ezip öğütünüz (ya da beni toz yapınız), dedi. Sonra rüzgârı şiddetli esen bir gün olunca, benim tozlarımı bu şiddetli rüzgârın içinde uçurup dağıttın! dedi. Allah'ın Peygamberi şöyle dedi: “O adam, Rabbime yemin olsun, bu dediklerimi muhakkak yapacaksınız diye, oğullarından söz aldı. Onlar da babaları öldükten sonra onun vasiyet ettiği işleri yaptılar. Sonra onun tozlarını rüzgârı şiddetli esen bir günde uçurup dağıttılar. Azîz ve Celîl olan Allah o tozlara “Ol!” emrini verdi. Hemen o tozlar ayakta dikilen bir adam oluverdi. Allah: Ey kulum! Sen 'in bu yaptığın işleri yapmanın sebebi nedir? diye sordu. O zât: Senin korkun, ya da senden korkmaktır, dedi. Allah:

¹⁹⁰ Buhari, “Tevhid” 35, (Nr.7069); Buhari, “Rikak” 25, (Nr.6116).

“Kusuru, elden kaçan fırsatı Allah'ın merhamet etmesi telâfî eder –ya da kusuru, elden kaçan fırsatı Allah korkusundan başkası telâfî edemez-”, buyurdu.

عَنْ أَبِي مُوسَى، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ "إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ إِذَا أَرَادَ رَحْمَةً أُمَّةٍ مِنْ عِبَادِهِ، قَبَضَ نَبِيَّهَا قَبْلَهَا. فَجَعَلَهُ لَهَا فَرَطًا وَسَلَفًا بَيْنَ يَدَيْهَا. وَإِذَا أَرَادَ هَلَكَةً أُمَّةٍ، عَذَّبَهَا، وَنَبِيَّهَا حَيًّا، فَأَهْلَكَهَا وَهُوَ يَنْظُرُ، فَأَقْرَعَ عَيْنَهُ بِهَلَكَتِهَا حِينَ كَذَبُوهُ وَعَصَوْا أَمْرَهُ"¹⁹¹

Ebû Mûsa'dan rivayete göre Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: “Şüphesiz Allah, kullarından bir ümmete rahmet etmeyi dilerse o ümmetten önce peygamberinin ruhunu kabzeder ve onu o ümmet için bir öncü ve dümdar yapar. Bir ümmetin de helâkını dilerse ona peygamberi sağ iken azâb eder ve peygamberin gözünün önünde onu helâk eder. Ümmeti onu tekzîb edip emrine isyan ettikleri için onları helâk etmekle peygamberini de memnun eder.”

عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّهَا قَالَتْ: «أَوَّلُ مَا ابْتَدَى بِهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ النَّبُوءَةِ حِينَ أَرَادَ اللَّهُ كَرَامَتَهُ وَرَحْمَةَ الْعِبَادِ بِهِ أَنْ لَا يَرَى شَيْئًا إِلَّا جَاءَتْ كَفَلَقِ الصُّبْحِ، فَمَكَثَ عَلَى ذَلِكَ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَمُكِّثَ، وَحُبَّبَ إِلَيْهِ الْخُلُوءُ فَلَمْ يَكُنْ شَيْءٌ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ أَنْ يَخْلُوَ»¹⁹²

Âişe (r.anha)'dan rivâyete göre şöyle demiştir: “Peygamberliğin ilk başlangıcında Allah kendisine rahmetiyle muamele ederek şöyle ikramda bulundu: O günlerde gördüğü her rüya sabah aydınlığı gibi aynen çıkardı. Allah'ın dilediği kadar bir süre böyle kaldı. Sonra kendisine yalnızlık sevdirdi. O günlerde kendisine yalnız kalmaktan daha sevimli bir şey yoktu.”

عَنْ ابْنِ الدَّيْلَمِيِّ، قَالَ: وَقَعَ فِي نَفْسِي شَيْءٌ مِنْ هَذَا الْقَدَرِ، خَشِيتُ أَنْ يُفْسِدَ عَلَيَّ دِينِي وَأَمْرِي، ... فَأَتَيْتُ زَيْدَ بْنَ ثَابِتٍ، فَسَأَلْتُهُ، فَقَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - يَقُولُ: "لَوْ أَنَّ اللَّهَ عَذَّبَ أَهْلَ سَمَاوَاتِهِ وَأَهْلَ أَرْضِهِ لَعَذَّبَهُمْ وَهُوَ غَيْرُ ظَالِمٍ لَهُمْ، وَلَوْ رَحِمَهُمْ لَكَانَتْ رَحْمَتُهُ خَيْرًا لَهُمْ مِنْ أَعْمَالِهِمْ، وَلَوْ كَانَ لَكَ مِثْلُ أَحَدٍ دَهَبًا - أَوْ مِثْلُ جَبَلٍ أَحَدٍ دَهَبًا - تُنْفِقُهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ مَا قَبِلَهُ مِنْكَ حَتَّى تُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ، فَتَعْلَمَ أَنَّ مَا أَصَابَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُخْطِئَكَ، وَأَنْ مَا أَخْطَاكَ لَمْ يَكُنْ لِيُصِيبَكَ، وَأَنَّكَ إِنْ مِتَّ عَلَى غَيْرِ هَذَا دَخَلْتَ النَّارَ"¹⁹³

¹⁹¹ Müslim, “Fezail” 8, (Nr.2288/24).

¹⁹² Tirmizi, “Menakıb” 13, (Nr. 3632).

¹⁹³ İbn Mace, “Sünne” 10, (Nr.77); Ebu Davud, “Sünne” 17, (Nr.4699).

İbn Deylemi'den (r.a.) gelen rivâyete göre kendisi şöyle demiştir: Kader konusunda bir şey (şüphe) benim içime girdi. Ben bunun, dinimi ve durumumu bozmasından korktum... Bunun üzerine Zeyd b. Sâbit'e (radiyallahu anh) vardım. Ona (kader meselesi ile ilgili aydınlatıcı bir şeyler söyler mi diye) sordum. Zeyd b. Sâbit, "Ben Rasûlullah'ın (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurduğunu işittim: "Eğer Allah, sahip olduğu göklerin ve yeryüzünün halkına azab etseydi onlara zulmetmiş olmazdı. Eğer onlara rahmet etseydi Allah'ın rahmeti onlar için amellerinin karşılığında daha hayırlı olurdu. Eğer senin Uhud dağı kadar altının olup hepsini Allah yolunda harcasan kadere inanmadıkça (bu infakın) kabul edilmez. Bil ki, başına gelmiş olan şeylerin gelmemesinin imkânsız olduğu gibi ve başına gelmemiş olan şeylerin de gelmesi imkânsızdır. Bu itikaddan başka bir inanç üzere ölürsen şüphesiz cehenneme girersin."

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: (إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ الرَّحْمَةَ يَوْمَ خَلَقَهَا مِائَةَ رَحْمَةٍ، فَأَمْسَكَ عَنْدَهُ تِسْعًا وَتِسْعِينَ رَحْمَةً، وَأَرْسَلَ فِي خَلْقِهِ كُلِّهِمْ رَحْمَةً وَاحِدَةً، فَلَوْ يَعْلَمُ الْكَافِرُ بِكُلِّ الَّذِي عِنْدَ اللَّهِ مِنَ الرَّحْمَةِ لَمْ يَيْأَسَ مِنَ الْجَنَّةِ، وَلَوْ يَعْلَمُ الْمُؤْمِنُ بِكُلِّ الَّذِي عِنْدَ اللَّهِ مِنَ الْعَذَابِ لَمْ يَأْمَنْ مِنَ النَّارِ)¹⁹⁴

Ebû Hureyre (r.a.) şöyle demiştir: Ben Rasûlullah'dan (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurduğunu işittim: "Allah, rahmeti yarattığı gün onu yüz rahmet olarak yarattı. Doksan dokuz rahmeti kendi yanında tutup geri kalan tek bir rahmeti de bütün mahlûkatı arasına gönderdi. Eğer kâfir, Allah yanında bulunan rahmetin hepsini bilseydi cennetten ümidini kesmezdi. Eğer mü'min de Allah yanındaki azabın hepsini bilseydi ateş azabından emîn olmazdı!"

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (تَحَاجَتِ الْجَنَّةُ وَالنَّارُ، فَقَالَتِ النَّارُ: أَوْثَرْتُ بِالْمُتَكَبِّرِينَ وَالْمُتَجَبِّرِينَ، وَقَالَتِ الْجَنَّةُ: مَا لِي لَا يَدْخُلْنِي إِلَّا ضَعْفَاءُ النَّاسِ وَسَقَطُهُمْ. قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لِلْجَنَّةِ: أَنْتِ رَحْمَتِي أَرْحَمُ بِكَ مِنْ أَشَاءَ مِنْ عِبَادِي، وَقَالَ لِلنَّارِ: إِنَّمَا أَنْتِ عَذَابِي أَعَذِبُ بِكَ مِنْ أَشَاءَ مِنْ عِبَادِي، وَلِكُلِّ وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا مَلُوءٌ، فَأَمَّا النَّارُ: فَلَا تَمْتَلِئُ

¹⁹⁴ Buhari, "Rikak" 19, (Nr. 6104); İbn Mace, "Zühd" 35, (Nr.4294).

حتى يضع رجله فتقول: قط قط قط، فهناك تمتلئ ويزوى بعضها إلى بعض، ولا يظلم الله عز وجل من خلقه أحدا، وأما الجنة: فإن الله عز وجل ينشئ لها خلقا¹⁹⁵

Ebû Hureyre'den (r.a.) şöyle rivayet edildiğine göre Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: “Cennet ve ateş münâkaşa ettiler. Ateş, “ben kibirliler ve zorlayıcı kimselerle tercih olundum” dedi. Cennet de “bana ne oldu ki, bana insanların yalnız zayıfları ve sakatları giriyor?” dedi. Allah Teâlâ da cennete şöyle buyurdu: *Sen benim rahmetimsin, ben seninle kullarımdan dilediğime rahmet ederim.* Ateşe de şöyle buyurdu: *Sen sırf benim azâbımsın; ben seninle kullarımdan dilediğime azâb ederim.* Cennet ve cehennemden her birinin dolum hakkı vardır. Fakat cehennem ona ayağını koyana dek dolmak bilmez. O da: Yetişir, yetişir, yetişir! der. İşte o zaman cehennem dolar, bâzısı bâzısına büzülür. Azîz ve Celîl olan Allah, yarattıklarından hiçbir kimseye zulmetmez. Cennete gelince Azîz ve Celîl olan Allah onun için (onun boşluklarını doldurmak için) yeniden (bir topluluk) yaratır.

أبا هريرة أخبرهما: أَنَّ النَّاسَ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَلْ نَرَى رَبَّنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ؟ قَالَ: (هَلْ تَمَارُونَ فِي الْقَمَرِ لَيْلَةَ بَدْرٍ، لَيْسَ دُونَهُ حِجَابٌ). قَالُوا: لَا يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: (فَهَلْ تَمَارُونَ فِي الشَّمْسِ لَيْسَ دُونَهَا سَحَابٌ). قَالُوا: لَا، قَالَ: فَإِنَّكُمْ تَرَوْنَهُ كَذَلِكَ ... وَفِي جَهَنَّمَ كَلَالِيْبٌ، مِثْلُ شَوْكِ السَّعْدَانِ، هَلْ رَأَيْتُمْ شَوْكَ السَّعْدَانِ). قَالُوا: نَعَمْ، قَالَ: (فَإِنَّهَا مِثْلُ شَوْكِ السَّعْدَانِ، غَيْرَ أَنَّهُ لَا يَعْلَمُ قَدْرَ عَظَمِهَا إِلَّا اللَّهُ، تَخْطَفُ النَّاسَ بِأَعْمَالِهِمْ، فَمِنْهُمْ مَنْ يُوبِقُ بِعَمَلِهِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يُخْرَدِلُ ثُمَّ يَنْجُو، حَتَّى إِذَا أَرَادَ اللَّهُ رَحْمَةً مَنْ أَرَادَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ، أَمَرَ اللَّهُ الْمَلَائِكَةَ: أَنْ يُخْرِجُوا مَنْ كَانَ يَعْْبُدُ اللَّهَ، فَيُخْرِجُونَهُمْ وَيَعْرِفُونَهُمْ بِآثَارِ السُّجُودِ، وَحَرَّمَ اللَّهُ عَلَى النَّارِ أَنْ تَأْكُلَ أَثَرَ السُّجُودِ...¹⁹⁶

Ebû Hureyre'den (r.a.) rivayet edildiğine göre bazı insanlar Rasûlullah'a (sallallahü aleyhi ve sellem) gelerek “kıyâmet gününde biz Rabbimizi görecek miyiz?” diye sordular. Rasûlullah “ayın ondördüncü gecesini görmeye mâni olan hiçbir bulut yokken kamerde şüphe eder misiniz?” dedi. Sahâbîler “hayır, yâ Rasûlallah” dediler. Rasûlullah tekrar “ya görmeye mâni olan hiçbir bulut yokken güneşi görmekte şüphe eder misiniz?” dedi. Sahâbîler yine aynı cevabı verdiler. Bunun üzerine Rasûlullah şöyle buyurdu: “İşte O'nu siz böyle göreceksiniz...Cehennemde sa'dân dikenlerine benzer

¹⁹⁵ Buhari, “Tefsir” 333, (Nr.4569); Müslim, “Cenne” 13, (Nr.2846/34-36); Tirmizi, “Sıfatu'l-Cenne” 22, (Nr. 2561).

¹⁹⁶ Buhari, “Sıfatu's-Salat” 45, (Nr.773); Müslim, “İman” 81, (Nr.182/299), (Nr.183/302); Buhari, “Tevhid” 24, (Nr.7000).

çengeller vardır. Sa'dân dikenlerini gördünüz mü?" Sahâbîler: Evet, dediler. Rasûlullah şöyle devam etti: "İşte bu çengeller sa'dân dikenlerine benzer. Ne kadar büyük olduklarını ise ancak Allah bilir. İşte bunlar insanları (kötü) amellerinden dolayı kapıp alırlar. Kimi (kötü) ameli yüzünden helak olur. Kimi hardal gibi ezildikten sonra kurtulur. Nihayet Allah, ateş ehlinde kimlere rahmet buyurmayı dilemiş ise Allah 'a ibâdet etmiş olanları çıkarmalarını meleklere emredecek. Onlar da onları çıkaracaktır. Melekler onları secde izlerinden tanıyacaklardır. Allah secde izini yemeyi, ateşe haram kılmıştır.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّ رَجُلَيْنِ مِمَّنْ دَخَلَ النَّارَ اشْتَدَّ صِيَاحُهُمَا، فَقَالَ الرَّبُّ عَزَّ وَجَلَّ: أَخْرِجُوهُمَا» فَلَمَّا أُخْرِجَا، قَالَ: لَهُمَا لِأَيِّ شَيْءٍ اشْتَدَّ صِيَاحُكُمَا، قَالَا: فَعَلْنَا ذَلِكَ لِتَرْحَمَنَا، قَالَ: إِنَّ رَحْمَتِي لَكُمْ أَنْ تَنْطَلِقَا فَتُلْقِيَا أَنْفُسَكُمَا حَيْثُ كُنْتُمَا مِنَ النَّارِ، فَيَنْطَلِقَانِ فَيُلْقِي أَحَدُهُمَا نَفْسَهُ، فَيَجْعَلُهَا عَلَيْهِ بَرْدًا وَسَلَامًا، وَيَقُومُ الْآخَرُ فَلَا يُلْقِي نَفْسَهُ، فَيَقُولُ لَهُ الرَّبُّ عَزَّ وَجَلَّ: مَا مَنَعَكَ أَنْ تُلْقِي نَفْسَكَ كَمَا أَلْقَى صَاحِبُكَ، فَيَقُولُ: يَا رَبِّ، إِنِّي لَأَرْجُو أَنْ لَا تُعِيدَنِي فِيهَا بَعْدَ مَا أَخْرَجْتَنِي، فَيَقُولُ لَهُ الرَّبُّ: لَكَ رَجَاؤُكَ فَيَدْخُلَانِ جَمِيعًا الْجَنَّةَ بِرَحْمَةِ اللَّهِ.¹⁹⁷

Ebû Hureyre'den (r.a.) rivâyete göre Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: "Cehenneme girenlerin iki kişinin çılgınlıkları şiddetli olacak ve Allah onları çıkarın buyuracaktır. Çıkarıldıklarında neden çılgınlığınız şiddetli oldu diye soracaktır. O ikisi de bize acıyasın diye böyle yaptık diyecekler. Allah'ta: Benim size rahmetim kendinizi Cehennem'deki olduğunuz yere atmanızdır buyuracak. Bunun üzerine gidecekler onlardan biri kendini atacak fakat cenabı hak ateşi ona soğuk ve selamet kılacaktır. Öbürü ise dikilecek ve kendisini atmayacaktır. Bunun üzerine Allah ona Arkadaşının attığı gibi senin de kendini ateşe atmana engel olan nedir? Buyuracak o kimse de Ya rabbi diyecek beni çıkardıktan sonra tekrar oraya atmamanı senden bekliyorum. Bunun üzerine Allah: Sende umduğuna erişeceksin diyecek ve her ikisi de Allah'ın Rahmetiyle Cennete girecektir." (Tirmizî rivâyet etmiştir.)

¹⁹⁷ Tirmizi, "Sıfatu cehennem" 10, (Nr.2599).

أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: (لَنْ يُدْخِلَ أَحَدًا عَمَلُهُ الْجَنَّةَ).
قَالُوا: وَلَا أَنْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: (لَا، وَلَا أَنَا، إِلَّا أَنْ يَتَغَمَّدَنِي اللَّهُ بِفَضْلٍ وَرَحْمَةٍ، فَسَدَّدُوا وَقَارِبُوا،
وَلَا يَتَمَنِينَ أَحَدُكُمُ الْمَوْتَ: إِمَّا مُحْسِنًا فَلَعَلَّهُ أَنْ يَزِدَّادَ خَيْرًا، وَإِمَّا مُسِيئًا فَلَعَلَّهُ أَنْ يَسْتَعْتَبَ)¹⁹⁸

Ebû Hureyre (r.a.), Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem)'den şöyle işittiğini rivayet etmiştir: “Hiçbir kişiyi onun güzel ameli (ve ibâdeti) cennete girdiremez.” Bunun üzerine sahâbîler: “Yâ Rasûlallah! Seni de mi girdiremez?” diye sordular. Rasûlullah: “Evet, beni de Allah'ın fadlı ve rahmeti bürümedikçe yalnız ibâdetim cennete girdiremez. Buna göre sizler iş ve ibâdetinizde ifrat ve tefritten sakınıp doğruyu arayınız ve doğru yoldan gidip Allah'ın yakınlığını isteyiniz. Sakın sizin hiçbiriniz (sâlih olsun, fâsık olsun) ölüm temenni etmesin! Çünkü o, hayır ve ihsan sahibi ise yaşayıp hayrını, ihsanını artırması umulur. Eğer günahkâr bir kişi ise (yine yaşayıp, günün birisinde) tevbe ederek Allah 'ın rızâsını dilemesi umulur!” buyurdu.

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: اشْتَكَيْ سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ شَكْوَى لَهُ، فَأَتَاهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعُودُهُ، مَعَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ، وَسَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ، وَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْعُودٍ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ، فَلَمَّا دَخَلَ عَلَيْهِ، فَوَجَدَهُ فِي غَاشِيَةٍ أَهْلِهِ، فَقَالَ: (قَدْ قَضَى). قَالُوا: لَا يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَبَكَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَلَمَّا رَأَى الْقَوْمَ بُكَاءَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَكَوْا، فَقَالَ: (أَلَا تَسْمَعُونَ، إِنَّ اللَّهَ لَا يُعَذِّبُ بِدَمْعِ الْعَيْنِ، وَلَا بِحُزْنِ الْقَلْبِ، وَلَكِنْ يُعَذِّبُ بِهَذَا - وَأَشَارَ إِلَى لِسَانِهِ - أَوْ يَرْحَمُ، وَإِنَّ الْمَيِّتَ يُعَذِّبُ بِبُكَاءِ أَهْلِهِ عَلَيْهِ). وَكَانَ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَضْرِبُ فِيهِ بِالْعَصَا، وَيَرْمِي بِالْحِجَارَةِ، وَيَخْتِي بِالنِّتَابِ¹⁹⁹

Abdullah b. Ömer'den (radiyallahü anh) şöyle rivayet edilmiştir: Sa'd b. Ubâde yakalandığı bir hastalıktan dolayı rahatsız oldu. Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem), Abdurrahmân b. Avf, Sa'd b. Ebî Vakkas ve Abdullah b. Mes'ûd ile birlikte Sa'd'a hasta ziyaretine geldiler. Rasûlullah Sa'd'ın yanına girdiği zaman, onu ailesi tarafından kuşatılmış görünce “Sa'd öldü mü?” diye sordu. Oradakiler “Hayır yâ Rasûlallah, ölmedi”, dediler. Rasûlullah duygulanıp ağladı. Onun ağladığını görünce oradakiler de ağladılar. Bunun üzerine Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem): “İşitmez misiniz? Şüphesiz Allah gözyaşı ve iç üzüntüsü ile azâp etmez. Ancak -dilene işaret ederek- işte

¹⁹⁸ Buhari, “Merda” 19, (Nr.5349); Buhari, “Rikak” 18, (Nr.6102); Müslim, “Sıfatu'l-Kıyame” 17, (Nr.2816/73-75).

¹⁹⁹ Buhârî, “Cenâiz”, 43, (Nr.1242); Müslim, “Cenâiz” 6, (Nr.924/12).

bunun yüzünden ya azâp eder ya da rahmet eder. Şüphesiz ölü, ailesinin kendisine (nehyedilmiş bir ağlayışla) ağlamasından dolayı azâp olunur" buyurdu. Hz. Ömer (r.a.) de (cahiliye âdeti üzere) ağlandığında sopa ile döver, çakıl taşları atar ve toprak saçardı.

عن أبي هريرة، عن النبي صلى الله عليه وسلم قال "إن لله مائة رحمة. أنزل منها رحمة واحدة بين الجن والإنس والبهائم والهوام. فبها يتعاطفون. وبها يتراحمون. وبها تعطف الوحش على ولدها. وأخر الله تسعا وتسعين رحمة. يرحم بها عباده يوم القيامة"²⁰⁰

Ebû Hureyre'den (r.a.) rivayete göre Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: "Şüphesiz Allah'ın yüz rahmeti vardır. Onlardan bir rahmeti ins, cin, hayvanlar ve böcekler arasına indirmiştir ki işte onlar bu sebeple birbirine şefkat ve merhamet ederler. Vahşi yavrusuna bu sebeple merhamet eder. Allah doksan dokuz rahmeti geriye bırakmıştır. Onlarla kıyâmet gününde kullarına rahmet edecektir."

عَنْ أَبِي قَتَادَةَ بْنِ رَبِيعٍ الْأَنْصَارِيِّ أَنَّهُ كَانَ يُحَدِّثُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ عَلَيْهِ بِجِنَازَةٍ، فَقَالَ: (مُسْتَرِيحٌ وَمُسْتَرَاخٌ مِنْهُ). قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا الْمُسْتَرِيحُ وَالْمُسْتَرَاخُ مِنْهُ؟ قَالَ: (الْعَبْدُ الْمُؤْمِنُ يَسْتَرِيحُ مِنْ نَصَبِ الدُّنْيَا وَأَذَاهَا إِلَى رَحْمَةِ اللَّهِ، وَالْعَبْدُ الْفَاجِرُ يَسْتَرِيحُ مِنْهُ الْعِبَادَ وَالْبِلَادَ، وَالشَّجَرَ وَالِدَوَابَّ)²⁰¹

Ebû Katâde Rıb'î el-Ensârî'den (radıyallahü anh) rivayet edildiğine göre Rasûlullah'ın (sallallahü aleyhi ve sellem) yanından bir cenaze geçirilmişti. Bunun üzerine Rasûlullah: "Kendisi rahatlayan veya kendisinden kurtulunmuş olandır" buyurdu. Sahâbîler: Yâ Rasûlallah! Rahatlayan veya kendisinden rahatlanan nedir? diye sordular. Rasûlullah: "Mü'min olan kul, dünyânın yorgunluklarından ve ezalarından Azîz ve Celîl olan Allah'ın rahmetine gidip istirahat eder. Fâcir olan kula gelince ondan da diğer kullar, şehirler, ağaçlar ve hayvanlar kurtulup istirahat ederler" buyurdu.

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، عَنِ النَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَالَ: "مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَتَوَقَّى لَهْمَا ثَلَاثَةٍ مِنَ الْوَلَدِ لَمْ يَبْلُغُوا الْحِنْتَ، إِلَّا أَدْخَلَهُمُ اللَّهُ الْجَنَّةَ بِفَضْلِ رَحْمَةِ اللَّهِ إِيَّاهُمْ"²⁰²

Enes b. Mâlik'den (radıyallahü anh) rivâyet edildiğine göre Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: "Henüz günah işleme çağına gelmemiş üç

²⁰⁰ Müslim, "Tevbe" 4, (Nr.2752/19); İbn Mace, "Zühd" 35, (Nr.4293); Müslim, "Tevbe" 4, (Nr.2752/18); Müslim, "Tevbe" 4, (Nr.2752/19), (Nr.2753/20), (Nr.2753/21); İbn Mace, "Zühd" 35, (Nr.4293); Tirmizi, "Daavat" 111, (Nr.3541).

²⁰¹ Buhari, "Rikak" 42, (Nr.6147); Müslim, "Cenaiz" 21, (Nr. 950).

²⁰² İbn Mace, "Cenaiz" 57, (Nr.1605).

çocuğu ölen müslüman herhangi bir baba ve anne yoktur ki, Allahu Teâlâ o çocuklara olan rahmetinin fazlı ile hepsini Cennet'e dâhil etmez.”

عَنْ عَطَاءِ بْنِ أَبِي رَبَاحٍ أَنَّهُ سَمِعَ عَائِشَةَ زَوْجَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَقُولُ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا كَانَ يَوْمُ الرِّيحِ وَالْغَيْمِ، عُرِفَ ذَلِكَ فِي وَجْهِهِ، وَأَقْبَلَ وَأَدْبَرَ. فَإِذَا مَطَرَتْ، سُرَّ بِهِ، وَذَهَبَ عَنْهُ ذَلِكَ. قَالَتْ عَائِشَةُ: فَسَأَلْتُهُ. فَقَالَ: "إِنِّي خَشِيتُ أَنْ يَكُونَ عَذَابًا سَلَطَا عَلَى أُمَّتِي". وَيَقُولُ، إِذَا رَأَى الْمَطَرَ "رَحْمَةً"²⁰³

Ata b. Ebi Rabâh'dan nakledildiğine göre kendisi Hz. Aişe'yi şöyle söylerken işitmiştir: Hava rüzgârlı ve bulutlu oldu mu, bu Rasûlullah'ın (sallallahü aleyhi ve sellem) yüzünden belli olur, (ileri geri) gidip gelmeye başladı. Yağmur yağdığı zaman ona sevinir ve bu gamlı hâl kendisinden giderdi. Ben bunu kendisine sordum ve “Gerçekten ümmetime musallat kılınacak bir azâb olmasından korktum” cevâbını verdi. Yağmuru görünce “Rahmettir” buyururdu.

حَدَّثَنِي ابْنُ عَبَّاسٍ قَالَ: مُطِرَ النَّاسُ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "أَصْبَحَ مِنَ النَّاسِ شَاكِرٌ وَمِنْهُمْ كَافِرٌ. قَالُوا: هَذِهِ رَحْمَةُ اللَّهِ. وَقَالَ بَعْضُهُمْ: لَقَدْ صَدَقَ نَوْءٌ كَذَا وَكَذَا" قَالَ: فَنَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ: فَلَا أُقْسِمُ بِمَوَاقِعِ النُّجُومِ، حَتَّى بَلَغَ: وَتَجْعَلُون رِزْقَكُمْ أَنْتُمْ تُكْذِبُونَ [الواقعة/ آية 75 - 82]²⁰⁴

“İbn Abbâs’tan (r.a.) gelen rivâyete göre şöyle demiştir: Peygamber (sallallahü aleyhi ve sellem) zamanında halk yağmura kavuştu. Bunun üzerine Rasûlullah şöyle buyurdular: “İnsanlardan bazıları şükür bazıları da küfür üzere sabahladı. Bazıları “bu Allahın rahmetidir” dediler. Bazıları da “gerçekten şu ve şu yıldızın nev’i doğru çıktı” dediler. İbn Abbâs, bunun üzerine şu âyet indiğini söyledi: “Yıldızların düşüş yerlerine yemin ederim...” ve tâ: «rızkınızı yalanlamaya mı kalkıyorsunuz?» (Vakıa: 75 - 82) âyetine vardı.”

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - : "مَنْ أَعَانَ عَلَى قَتْلِ مُؤْمِنٍ وَلَوْ (1) بِشَطْرِ كَلِمَةٍ، لَقِيَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ، مَكْتُوبٌ بَيْنَ عَيْنَيْهِ: آيِسٌ مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ"²⁰⁵

²⁰³ Müslim, “Salatu’l-İstiska” 3, (Nr.899/14).

²⁰⁴ Müslim, “İman” 32, (Nr. 127/73)

²⁰⁵ İbn Mâce, “Diyet” 1, (Nr.2620)

Ebû Hureyre'den (radıyallahu anh) rivâyet edildiğine göre Rasûllulah (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “Kim bir mü'min'i öldürmeye yarım kelime ile (olsun) yardım ederse alnında “Allah'ın rahmetinden ümitsizdir” ibaresi yazılı olarak o kimse Allah Azze ve Celle'nin huzuruna çıkacaktır.

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ: أَنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ ظَاهَرَ مِنْ امْرَأَتِهِ، فَوَقَعَ عَلَيْهَا، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي قَدْ ظَاهَرْتُ مِنْ زَوْجَتِي، فَوَقَعْتُ عَلَيْهَا قَبْلَ أَنْ أُكْفَرَ، فَقَالَ: «وَمَا حَمَلَكَ عَلَى ذَلِكَ يَرْحَمُكَ اللَّهُ؟»، قَالَ: رَأَيْتُ خُلْجَالَهَا فِي ضَوْءِ الْقَمَرِ، قَالَ: «فَلَا تَقْرَبُهَا حَتَّى تَفْعَلَ مَا أَمَرَكَ اللَّهُ بِهِ»: «هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ غَرِيبٌ»²⁰⁶

İbn Abbâs (r.a.)'den rivâyete göre; Zihar yaptıktan sonra karısına yakalaşan bir adam Rasûlullah (s.a.s.)'e gelerek;” Ey Allah'ın Rasûlü karıma zihar yaptım ve kefareti ödemedi onla yaklaşmış bulunmaktayım” dedi. Rasûlullah (s.a.s.): “Allah sana rahmet etsin niçin böyle yaptın” buyurmuş. Adam: “Ay ışığında karımın ayak bileziklerinin parlaklığını gördüm ve dayanamadım” dedi. Rasûlullah (s.a.s.): “Allah'ın sana emrettiği kefareti yerine getirmedikçe kadına yaklaşma buyurdu.”²⁰⁷

Tirmîzî: Bu hadis hasen garib sahihtir.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «رَحِمَ اللَّهُ عَبْدًا كَانَتْ لِأَخِيهِ عِنْدَهُ مَظْلَمَةٌ فِي عَرْضٍ أَوْ مَالٍ، فَجَاءَهُ فَاسْتَحْلَهَ قَبْلَ أَنْ يُؤْخَذَ وَلَيْسَ تَمَّ دِينَارٌ وَلَا دِرْهَمٌ، فَإِنْ كَانَتْ لَهُ [ص:614] حَسَنَاتٌ أَخَذَ مِنْ حَسَنَاتِهِ، وَإِنْ لَمْ تَكُنْ لَهُ حَسَنَاتٌ حَمَلُوهُ عَلَيْهِ مِنْ سَيِّئَاتِهِمْ»: «هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ مِنْ حَدِيثِ سَعِيدِ الْمُقْبَرِيِّ»، وَقَدْ رَوَاهُ مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ، عَنْ سَعِيدِ الْمُقْبَرِيِّ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، نَحْوَهُ²⁰⁸

Ebû Hüreyre (r.a.)'den rivâyete göre, Rasûlullah (sallallahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: “Mal ve namus meselesinde bir kulun bir kardeşinde bir hakkı bulunur da bu dünya hayatında onunla helalleşirse Allah o kuluna rahmet etsin. Çünkü kıyamette ne dinar nede dirhem bulunmayacaktır. Eğer o kimsenin iyilik ve sevapları varsa onlar alınıp haksızlık edilen kimseye verilecektir. Şayet sevapları yoksa haksızlık yapılan kimsenin günahları buna verilmek suretiyle hesaplaşma tamamlanacaktır.”

²⁰⁶ Tirmizi, “Talâk ve'l-Lian” 19, (Nr. 1199); Nesai, “Talâk” 33, (Nr.3457).

²⁰⁷ İbn Mâce, “Talâk” 16.

²⁰⁸ Tirmizî, Sünen, “Sıfatu'l-Kıyâme” 2, (Nr.2419).

Tirmizî: Saîd el Makburî hadisi olarak bu hadis hasen sahihtir. Mâlik b. Enes Saîd el Makburî'den, Ebû Hüreyre'den bu hadisin bir benzerini bize nakletmiştir.

عن أنس بن مالك، قال: إنَّ نبيَّ الله - صلى الله عليه وسلم - دَخَلَ نَحْلاً لبني النَّجَّارِ، فسمعَ صوتاً ففرَّعَ، فقال: "مَنْ أصحاب هذه القبور؟" قالوا: يا رسول الله -صلى الله عليه وسلم-، ناس ماتوا في الجاهليَّة، فقال: "تعوذوا بالله من عذاب النَّارِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الدَّجَالِ قالوا: وممَّ ذاك يا رسول الله؟ قال: "إنَّ المؤمنَ إذا وُضِعَ في قبره أتاه ملكٌ، فيقول له: ما كنتَ تعبُدُ؟ فإنَّ اللهَ هُداةٌ، قال: كنتُ عبدُ الله، فيقال له: ما كنتَ تقول في هذا الرجل؟ فيقول: هو عبدُ الله ورسوله، فما يسأل عن شيءٍ، غيرَها فينطلقُ به إلى بيت كان له في النار، فيقال له: هذا بيتك كان في النار، ولكنَّ اللهَ عَصَمَكَ وَرَحِمَكَ، فابذلَّكَ به بيتاً في الجنة..."²⁰⁹

Enes b. Mâlik'den şöyle rivayet edilmiştir: Rasululâh bir gün Neccaroğullarının hurmalığına girdi ve (orada bulunan kabirlerden korkunç) bir ses işiterek korktu. Bunun üzerine: "Bu kabirlerde yatanlar kimlerdir?" dedi. "Ey Allah'ın rasûlü, (onlar) cahiliyye döneminde ölen bazı insanlardır" dediler. Hz. Peygamber: "Cehennem azabından ve Deccal'in fitnesinden Allah'a sığınınız" buyurdu. "Bu neden (oluyor) Ey Allah'ın rasûlü?" dediler. Hz. Peygamber de şöyle buyurdu: "Muhakkak ki bir mü'min kabrine konduğu zaman ona bir melek gelir ve ona "Sen (dünyada) kime ibadet ediyordun?" diye sorar. Eğer Yüce Allah o mü'mine hidayet vermişse "Allah'a ibadet ediyordum" der. Bunun üzerine kendisine "Sen şu (peygamber olarak gönderildiği söylenen) kimse hakkında ne dersin?" diye sorarlar. (O mü'min de): "O Allah'ın kulu ve rasûlüdür" cevabını verir. Artık bundan sonra kendisine başka bir soru sorulmaz. Cehennemde bulunan evine götürülür ve "Bu senin evindir, cehennemde senin için (hazırlanmış) idi. Fakat Allah seni korudu ve sana rahmet etti de onu sana cennette bir evle değiştirdi" denir."

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ، ذَكَرَ أَحَدُهُمَا، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ ذَكَرَ " أَنَّ جِبْرِيلَ جَعَلَ يَدُسُّ فِي فِي فِرْعَوْنَ الطِّينَ خَشْيَةً أَنْ يَقُولَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، فَيَرْحَمَهُ اللَّهُ «، أَوْ» خَشْيَةً أَنْ يَرْحَمَهُ اللَّهُ " «هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ غَرِيبٌ مِنْ هَذَا الْوَجْهِ»²¹⁰

İbn Abbâs (r.a.)'den rivâyete göre, Adiyy b. Sabit ile Atâ b. Sâib'den biri Peygamber (sallallahü aleyhi ve sellem)'den şöyle aktardı: "Firavunun lailahe illallah

²⁰⁹ Ebu Davud, "Sünne" 27, (Nr. 4751).

²¹⁰ Tirmizî, "Tefsiru'l-Kuran" 11, (Nr.3108).

deyip bu yüzden Allah'ın ona rahmet etmesinden korkarak Cebrail, firavunun ağızına çamur tıkamaya çalışmıştı.”

SONUÇ

Acıma, bağışlama, merhamet etme gibi anlamlara gelen rahmet kavramının sözlüklerde verilen manalarının yanında Kur'ân-ı Kerîm'de on bir farklı anlama daha geldiği tespit edilmiştir. Rahmet kavramı Kur'ân'da toplam 339 yerde geçerken rahmet kavramından türeyen Rahmân ve Rahîm isimlerinin kullanıldığı ayet sayısı 114'ü bulunduğu görülmüştür.

Tasavvuf kaynaklarında iki çeşit rahmetten söz edildiği görülmüştür. Bunlardan biri umumi rahmet olup, eşyaya varlık verilmesi, yaratılanların korunması, rızıklarının da devam etmesi anlamına gelmektedir. Bu rahmet, mümin-kâfir, asi-itaatkat ayırmaksızın herkesi kapsamaktadır. Diğeri ise vacip veya özel rahmettir. Yerine getirilen ibadetlerin, yüce Allah'ı hoşnut etmek, rızasını kazanmak için yapılan her türlü amelin karşılığı olarak Allah'ın sunmak zorunda olduğu rahmet çeşididir. Umumi rahmet, Allah'ın Rahmân isminin kapsamındayken özel rahmet ise Rahîm isminin kapsamındadır.

İslam filozoflarının rahmet kavramına bakışı incelendiğinde, kavrama sözlük manaları dışında yeni bir anlam yüklemedikleri ve dört temel erdemden hikmet, şecaat, iffet ve adaletin alt erdemleri arasında dolaylı şekilde rahmete/merhamete yer verdikleri görülmüştür. Güncel çalışmalar içerisinde ise İslam filozofları tarafından da benimsenen dört temel erdemin, ne kadar İslami olduğu sorusu gündeme getirilmiştir. Tüm müslümanların ortak şekilde kabul edebilecekleri ölçüde kapsayıcı ve İslamın temel kaynakları referans alınarak belirlendiği takdirde dört temel erdemin, “adalet, muavenet/yardımseverlik/yakınlara bakma, iffet ve merhamet” şeklinde olacağı ifade edilmiştir.

Şîî ve Mu'tezilî âlimlerin, sufiler gibi özel olarak kavram haline getirmemekle birlikte rahmeti ikiye ayırdıkları görülmüştür. Herkese ve her şeye yayılan genel bir rahmet ile yalnız inananlara amelleri karşılığında bahşedilen hususi bir rahmetten söz ettikleri tespit edilmiştir.

Kütüb-i Sitte'de rahmet kavramının yer aldığı iki yüzü aşkın rivayet tespit edilmiştir. Bu rivayetlerin ekserisinde rahmet kavramı gerek mastar gerek mazi ve muzari formlarında olsun dua maksadıyla kullanılmıştır. Kaynaklarda rahmet isimli bir

kitâb adı bulunmamakla birlikte rahmet kavramının zikredildiği çok sayıda bâb başlığı da tespit edilmiştir.

Sonsuz rahmetin sahibi Yüce Allah tarafından gönderilen merhamet elçisi, “Merhamet etmeyene merhamet olunmaz” buyurarak müslümanlardan da merhamet sahibi kimseler olmalarını istemiştir. Nitekim bu, Allah’ın ahlakıyla ahlaklanmaktır.

KAYNAKÇA

- el-ASKERÎ**, Ebu Hilal, (2017), *el-Furûk fi'l-Luga*, Çev. Veysel Akdoğan, İşaret Yayınları, İstanbul.
- AYVERDÎ**, İlhan, (2016), *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Yayınları, İstanbul.
- BEBEK**, Adil, (2003), “Mağfiret”, *DİA*, C. 27, (ss. 313-314), TDV Yayınları, Ankara.
- BİLMEN**, Ömer Nasuhi, (1967), *Dinî ve Felsefî Ahlâk Lugatçesi*, Bilmen Yayınevi, İstanbul.
- _____, (1964), *Yüksek İslâm Ahlâkı*, Bilmen Yayınevi, İstanbul.
- BİRİŞİK**, Abdülhamit, (2007), “Rahmet”, *DİA*, C. 34, (s. 419), TDV Yayınları, İstanbul.
- BUHÂRÎ**, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail, (1422), *el-Câmiu's-Sahîh*, Thk. Muhammed Züheyr b. Nâsır, Dâru Tavki'n-Necât, b.y.
- el-CEVHERÎ**, İsmail b. Hammâd, (ts.), *es-Sihâh Tâcu'l-Luğa ve Sihâhu'l-Arabiyye*, Thk. Ahmed Abdulğafûr Attâr, Dâru'l-İlm ve'l-Melâyin, Beyrut.
- ÇELEBÎ**, İlyas, (2020), “Mu'tezile”, *DİA*, C.31, (ss. 391-401), TDV Yayınları, Ankara.
- EBÛ DÂVÛD**, Süleymân b. el-Eş'as b. İshâk es-Sicistânî el-Ezdî, (1430/2009), *es-Sünen*, Thk. Şuayb Arnavut, Muhammed Kâmil Kara, Dâru'r-Risâleti'l-Alemiyye, Beyrut.
- ENÎS**, İbrahîm vd., (2004), *el-Mucemu'l-Vasît*, Mektebetü's-Şuruki'd-Düveliyye, Kahire.
- ERDEM**, Ümran, (2022), “Kur'ân-ı Kerim'de Merhamet”, *Mardin Artuklu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*, Mardin.
- el-FÎRÛZÂBÂDÎ**, Mecdüddîn Muhammed b. Yakûb, (2005), *el-Kâmusu'l-Muhît*, Thk. Muhammed Naîm el-Arkasûsî, Müessesetu'r-Risâle, Beyrut.

- el-İSFAHÂNÎ**, Ebu'l-Kasım Hüseyin b. Muhammed er-Râgıb, *el-Müfredât fî garîbi'l-Kur'ân*, Thk. Safvân Adnân Dâvûdî, Dâru'l-Kalem, Şam.
- el-İSFAHÂNÎ**, Ebû Müslim Muhammed b. Bahr el-İsfâhânî, t.y., *Câmiu't-Te'vîl li Muhkemi't-Tenzîl*, Thk. Dr. Hızır Muhammed Nebha, b.y.
- İBNU'L-ARÂBÎ**, Muhyiddin Muhammed, (2016), *Fusûsu'l-Hikem*, Dâru Âfâk linneşri ve't-tevzî, Kahire.
- İBNU'L-CEVZÎ**, Ebu'l-ferec Cemalüddin Abdurrahman b. Muhammed, (1987), *Nüzhetu'l A'yüni'n-Nevâzır fî İlmi'l-Vücûhi ve'n-Nezâir*, Risalet yay, Beyrut.
- İBN FÂRİS**, Ebu'l-Hüseyin Ahmed, (1979), *Mu'cemu Mekâyîsi'l-Lüğa*, Thk. Abdusselâm Hârûn, Dâru'l-Fikr, Beyrut.
- İBN MÂCE**, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd Mâce el-Kazvînî, (1430/2009), *Sünen-i İbn Mace*, Thk. Şuayb Arnavut, Adil Mürşid vd., Dâru'r-Risâleti'l-Alemiyye, Beyrut.
- İBN MANZÛR**, Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem, (ts.), *Lisânu'l Arab*, Dâru Sâdır, Beyrut.
- İBN MİSKEVEYH**, (2013), *Tehzîbu'l-Ahlâk ve Tathîru'l-A'râk*, (Çev. Abdulkadir Şener vd.), Büyüyenay Yayınları, İstanbul.
- İBN SİNA**, Ebû Ali el-Hüseyin b. Abdillâh, (1989), *Tis'u Resâi'l- fî Hikmeti ve't-Tabiyyât*, Dâru'l-Arab, Kahire.
- KÂDİ ABDULCEBBÂR**, Ebu'l-Hasen Kâdî'l-Kudât Abdulcebbâr, (2006), *Tenzîhu'l-Kur'ân ani'l-Metâin*, Thk. Ahmed Abdurrahim es-Sâyih, Mektebetu'n-Nâfize, b.y.
- KARAMAN**, Hüseyin, (2018), “İslam Ahlâkında Temel Erdemler”, *İslam Ahlâk Esasları ve Felsefesi*, (Ed.Eyüp Baş), Grafiker Yayınları, Ankara.
- KARTAL**, Abdullah, (2011), “Tasavvufî Düşünceye Göre Allah'ın Rahmeti: Rahman İsminin Sır ve Hikmetleri”, *Hz. Peygamber ve Merhamet Eğitimi Sempozyum Kitabı*, 15-17. 04. 2011, Ankara,

- el-KÂŞÂNÎ**, Kemâluddîn Abdurrezzâk, (1988), *Tevîlâtü'l-Kur'ân*, çev. Ali Rıza Doksanyedi, Kadioğlu Matbaası, Ankara.
- KONEVÎ**, Ebu'l-Meâlî Sadruddin Muhammed (2012), *Şerhu'l-Esmâi'l-Husna*, Thk. Âsım İbrâhim el-Keyâlî, Kitâb Nâsirûn, Beyrut.
- _____, (1992), *Istîlâhâtü's-Sûfiyye*, Thk. Abdu'l-Âl Şâhîn, Dâru'l-Menâr, Kâhire.
- el-KUŞEYRÎ**, Abdulkerim b. Hevâzin, (1980), *er-Risâle*, çev. Ali Arslan, Arslan Yayınları, İstanbul.
- MUKÂTİL B. SÜLEYMAN**, (2011), *el-Vücûh ve'n-Nezâir fî Kur'âni'l-Azîm*, Thk. Hâtım Sâlih Dâmin, Mektebetu'r-Reşad, Riyad.
- MÜSLİM**, Ebu'l-Hüseyin Müslim b. Haccac, (ts.) *Sahîh*, Thk. Muhammed Fuad Abdulbâki, Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut.
- en-NESÂÎ**, Ebû Abdîrrahmân Ahmed b. Şuayb b. Alî, (1406/1986), *Sünen Müctebâ*, Thk. Abdulfettah Ebû Gudde, Mektebu Matbûâtî'l-İslâmiyye, Haleb.
- en-NESEFÎ**, Ebu'l-Berekât Abdullah b. Ahmed, (ts.), *Medâriku't-Tenzîl ve Hakâiku't-Tevîl*, Thk. Seyyid Zekerîya, Mektebetu Nizâr Mustafa el-Bâz, Mekke.
- SELVÎ**, Dilaver, (2017) *Tasavvufta Marifetin Meyvesi Rahmet Ahlakı ve Hizmet, Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, C. 5.*
- es-SÜYÛTÎ**, Ebü'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed el-Hudayrî eş-Şâfî, (1425/2004), *el-Câmu's-Sağîr fî Ehâdisi'l-Beşîri'n-Nezîr*, 2. Baskı, Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut.
- TABÂTABÂÎ**, Muhammed Hüseyin b. Muhammed Tabâtabâî, (1973), *el-Mîzân fî Tefsîri'l-Kur'ân*, Müessesetü'l-A'lâ li'l-Matbûât, Beyrut.
- TİRMİZÎ**, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ, (1395/1979), *Sünen*, Thk. Ahmed Muhammed Şâkir, Muhammed Fuad Abdulbâki vd., Şirketü Mektebe ve Matbaatü Mustafa el-Bâbî, Mısır.
- TOKSÖZ**, Hatice, (2016), *İslam Düşüncesinde Sevgi Teorileri*, Nobel Yayınları, İstanbul.

TOPALOĞLU, Bekir, (2007), “Rahmân”, *DİA*, C. 34, (ss. 415-417), TDV Yayınları, İstanbul.

ULUDAĞ, Süleyman, (2003) “Marifet”, *DİA*, C. 28, (ss. 54-56), TDV Yayınları, Ankara.

_____, “Rauf”, (2007), *DİA*, C. 34, (s. 468), TDV Yayınları, İstanbul.

YAHYÂ B. ADÎ, Ebû Zekerıyyâ, (2013), *Tehzîbu'l-Ahlâk*, (Çev. Harun Kuşlu), Türkiye Yazma Eser Kurumu Başkanlığı, İstanbul.

YARAN, Cafer Sadık, (2011), *İslâm Ahlâk Felsefesine Giriş*, Değerler Eğitim Merkezi Yayınları, İstanbul.

YAZIR, Elmalılı Muhammed Hamdi, (1979), *Hak Dini Kurân Dili*, Eser Neşriyat ve Dağıtım, İstanbul.

YILMAZ, Sabri, (2016), “Elmalılı Hamdi Yazır’ın Allah’ın Rahmân ve Rahîm Sıfatlarını Tahlili”, *Kelam Araştırmaları Dergisi*, C. 4, S. 2, ss. 105-114.

ZECCÂC, Ebû İshâk İbrahim b. es-Serî, (ts.), *Tefsîru Esmâillahi Hüsnâ*, Thk. Ahmed Yusuf ed-Dakkâk, Kâhire.

ez-ZEMAHŞERÎ, Ebu'l-Kâsım Mahmud b. Ömer ez-Zemahşerî, (2009), *el-Keşşâf an Hakâiki't-Tenzîl*, Dâru'l-Marife, Beyrut.

_____, *İştikâku Esmâillâh*, (1986), Müessesetu'r-Risâle, Beyrut.

Zerruk, Ahmed, (2004), *el-Maksidü'l-Esmâ fi Şerhi Esmâillahi'l-Hüsnâ*, Dâru'l-Beyrûtî, Dimeşk.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler :

Adı ve Soyadı : Kübra MENGİ

Eğitim Durumu :

Lisans Öğrenimi : Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Yabancı Dil(ler) ve Düzeyi :

Arapça : Orta

İngilizce : Başlangıç